TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 22 | ***Liepos — Gruodis*** | *1932 m.*

Konvencijos su Čekoslovakija.

(Žingsnis pirmyn).

Paskelbtos Vyr. Žin. Nr. 375 dvi konvencijos su Čekoslovakija sudaro, be abejo, malonų siurpryzą žmonėms, kurie domisi mūsų tarptautinių santykių ir ypač mūsų tarptautinės privatinės teisės vystymusi.

Šiomis konvencijomis [„Konvencija del globos ir savitarpės teismo pagalbos civilinės ir prekybos teisės srityje“ (eil. Nr. 2575) ir „Extradicijos ir teisminės pagalbos konvencija“ (eil. Nr. 2576)] padarytas didelis, veik revoliucinis, žingsnis pirmyn glaudesniam atskirų tautų bendradarbiavimui nustatyti. Tai yra ypač malonu konstatuoti dabar, kai karas ir pokariniai laikai pamokė mus daugiau, negu seniau, būtent, kad ne tik žmogus žmogui — vilkas, bet kad ir tauta tautai — vilkas, ir kad nė vienoj teisės srity nėra tiek veidmainystės, kiek tarptautinėje „teisėje“.

Skaitant pirmos konvencijos pavadinimą galima pamanyti, kad ji liečia ne tik procesualinę civilinę ir prekybinę teisę, bet ir materialinę teisę „globos“ srity. Bet, perskaitęs ją, matai, kad žodis „globa“, kuris yra griežtai apribotas juridinės sąvokos išsireiškimas, yra panaudotas pavadinime be jokio pamato ir yra tik netikęs vertimas iš prancūzų kalbos, kuria, matyti, yra surašytas pirmas tekstas. Tikras pavadinimo vertimas būtų: „Lietuvos konvencija su Čekoslovakija apie tarpusavią teismo gynimo teisę ir apie teisminę pagalbą civilinės ir prekybinės teisės srityje“.

Konvencijoje, tikra juridine prasme, nėra nė žodžio apie globą; šito žodžio pritaikymas teismo gynimo teisei yra labai

nevykęs, nors jis jau ne pirmą kartą šia prasme yra pavartotas. Taip 1928. V. 9. konvencijoje tarp Lietuvos ir Prancūzijos prancūzų kalbos išsireiškimas „la protection et l'assistance judiciaire" taip pat išverstas „teisminė globa ir pagalba". Jau metas būtų nustatyti terminologiją ir jos nekeisti net smulkmenose ir nereikšti, pavyzdžiui, vieną ir tą pačią sąvoką vienoje konvencijoje „teisminės globos ir pagalbos konvencija" (Vyr. Žin. 315—2127), o kitoje „Konvencija del globos ir teismo pagalbos" (Vyr. Žin. Nr. 375—2575).

Mes, teisininkai, esame linkę mažiausią teksto pakeitimo niuansą interpretuoti, ir tat įneša tam tikrą netikrumą skaitant tekstą.

Apskritai, reikia pabrėžti mūsų diplomatinės žinybos lengvapėdiškumą verčiant tarptautinius aktus; juos, matyti, daro ne teisininkai, o diplomatai. Taip, pavyzdžiui, konsularinėje sutartyje su Vokietija (V. Ž. Nr. 300—2008) vokiškas išsireiškimas „Amtsbefugnisse" yra išverstas lietuvių kalbon „tarnybos pareigos"; tuo tarpu žodis „Befugniss" reiškia „teisė", o ne pareiga. Teisė ir pareiga yra diametrališkai priešingos sąvokos ir toks sauvališkas vartojimas to ar kito išsireiškimo įneša painumą.

Ne tik vertimuose, bet ir apskritai pamatiniuose jurisprudencijos reikalavimuose diplomatinė žinyba elgiasi lengvai. Pav., ir konstitucija ir įstatymas reikalauja tarptautinių sutarčių skelbimo, ir pats skelbimo faktas turi labai svarbių teisinių padarinių. Del to paprastas sveikas protas reikalauja *vienkartinio* skelbimo, nes skelbiant du kartu kyla abejojimų, nuo kurios dienos (pirmo ar antro skelbimo) įstatymas arba tarptautinė sutartis (kuri iš esmės yra taip pat įstatymas) tampa privaloma valstybei ir piliečiams.

Tuo tarpu yra atsitikimų, kad viena ir ta pati konvencija du kartu paskelbta, būtent: 1930 m. gruodžio 20 d. „Taikomoji ir arbitražo sutartis tarp Lietuvos ir Latvijos" yra paskelbta du kartu — Vyr. Žin. Nr. 346 eil. Nr. 2370 (1931. I. 16) ir Nr. 364 eil. Nr. 2485 (1931. VIII. 28).

Čia tektų prikišti apsileidimą M-rių Kab. kanceliarijai, kuri V. Ž. Nr. 346, kuriame atspausdinta konvencija ir kuris išleistas iš tikrųjų 1931. I. 16, yra pažymėjusi 1930. I. 16. (taip pat klaidingai yra pažymėta Nr. 347 data — vietoj 1931 — 1930).

Yra ir kitų apsileidimų skelbiant konvencijas; pavyzdžiui, prekybos sutartis su Čekoslovakija taip pat buvo paskelbta du kartu — V. Ž. Nr. 144 (eil. Nr. 1030) lietuviškas tekstas ir Nr. 145 (eil. Nr. 1040) prancūziškas. Tai gali sukelti nepatogumų, nes abu tekstai autentiški ir turėjo būti paskelbti kartu.

Mūsų sudaryta jau keletas konvencijų del teisminės pagalbos: su Latvija, Estija, Šiaur. Am. Jungt. Valstybėmis, Prancūzija, Vokietija ir Anglija, su jos kolonijomis iki Papua ir Tanganaika; bet veik visa ta pagalba tenkinasi nusikaltėlių išdavimu. Konvencijų dei „teisminės pagalbos" siaurąja to žodžio prasme (procesualinės) buvo sudaryta ligšiol ir tai gana siaurose ribose, būtent: bendra konvencija Lietuvos, Latvijos ir Estijos „kai kuriems tarptautinės privatinės teisės dalykams sutvarkyti" (V. Ž. 157—1116) ir trys konvencijos su Prancūzija — a) teisminių aktų ir parėdymų apklausinėti civilinėse ir komercinėse bylose perdavimo konvencija, b) nusikaltėlių išdavimo sutartis ir c) teisminės globos ir pagalbos konvencija (V. Ž. 315—2125, 2126 ir 2127). Pirmąja konvencija trys Pabaltijo valstybės, politiškai ir ekonomiškai glaudžiai surištos, padarė labai nedrąsų žingsnį — suminkštinti įvairiems sunkumams, nustatytiems svetimšaliams tais civ. proc. įst., kuriais iš esmės jos visos trys naudojasi; buvo susitarta vadovautis 1905. VII. 17 Hagos konvencija, būtent: del teismo ir kitų aktų įteikimo, teismo misijų vykdymo, svetimšalių ieškovų teismo išlaidų ir nuostolių deponavimo, neturto teisės ir asmeninio sulaikymo už veiksmus civiliniuose ir prekybos dalykuose. Šalys susitarė veikti einant 1905. VII. 17 konvencija su kaikuriais palengvinimais, būtent: vietoj gana sunkios Hagos konvencijos nustatytos diplomatinės procedūros yra leistas tiesioginis susisiekimas tarp abiejų kraštų įstaigų; persiųsdamos aktus įstaigos yra atleistos nuo pareigos legalizuoti juos; nuo pristatymo cautio judicatum solvi (civ. proc. įst. str. 571 p. 5) atleisti ne tik svetimšaliai, gyvenantieji susitariančio krašto teritorijoje, bet visi jos piliečiai, vis tiek kur gyvena; ir, pagaliau, yra leista prašyti įvykdyti teismo išlaidų sprendimus taip pat tiesiog, o ne diplomatiniu keliu. Greta su ta bendra trijų respublikų konvencija, Lietuva sudarė dvi konvencijas atskirai su Latvija ir su Estija, pavadintas konvencijomis apie nusikal-

tėlių išdavimą ir teisminę pagalbą; bet jos traktuoja išimtinai išdavimo klausimą ir nė vienu žodžiu nepaliečia jokios kitos procesualinės pagalbos.

Kitas žingsnis tarptautinės privatinės procesualinės teisės srity, tai konvencija su Prancūzija ir net ne viena, o trys konvencijos, visos tą pačią dieną — 1928 V. 9. — pasirašytos. Jos yra platesnės už konvencijas su Pabaltijo respublikomis; pirma (V. Ž. 315—2126) liečia baudžiamųjų bylų srity ne tik nusikaltėlių išdavimo klausimą, bet leidžia daryti, prašant vienai šaliai, atskirus tardymo veiksmus antros šalies teritorijoje, kaip tai, įpareigoja įteikti baudžiamųjų bylų aktus (kaltinamuosius aktus, už akių sprendimus ir pan.), daiktinius įrodymus perdavinėti ir net pranešti baudžiamųjų bylų sprendimus apie susitariančios valstybės piliečių pasmerkimą.

Kaip matome, šita konvencija apie procesualinę pagalbą baudžiamose bylose nustato gana apčiuopiamą ir plačią pagalbą.

Antra konvencija liečia dokumentų ir raštų įteikimą ir apklausinėjimus (liudytojų, žinovų ir pačių šalių).

Šitų dviejų konvencijų susitarimų techniškoji procesualinė bažė yra trečioje konvencijoj, kuri nustato pamatinę teismo gynimo teisę vieno krašto piliečiams antro krašto teritorijoje. Joje numatyti ir išspręsti jautriausi svetimšalių teisių punktai, būtent: kiekvieno susitariančio krašto piliečiai atleisti nuo įnešimo cautio judicatum solvi (civ. proc. str. 571 p. 5) ir gana liberališkoje formoje sutvarkytas neturto teisės liudymų išdavimas.

Bet kas yra nesuprantama ir turi būti laikoma apsileidimu, tai kad teismo gynimo teisės suteikiamos tik kontragentinės valstybės „piliečiams“, ir nieko nepaminėta apie bendroves. Tai yra svarbus trūkumas, nes visuose tarptautiniuose traktatuose pastarųjų teisės paprastai visumet specialiai numatomos.

Ypatingai keista, kad tarp Lietuvos ir Prancūzijos, tarp kurių yra gana gyvi santykiai, nėra prekybos sutarties, o 1928. VII. 18 prekybos modus vivendi, liečiąs beveik tik muitų klausimą, kaip žinoma, yra nuo 1932. II. 18 denonsuotas ir tuo nustojo veikti mums Prancūzijoje ir prancūzams pas mus didžiausio palankumo teisė, kuri buvo civilinių teisių srityje nustatyta 1928. VII. 18 sutarties 6 str., kuris kalbėjo kaip tik ne

tik apie piliečius, bet ir apie bendroves. Tat gali duoti progos manyti, kad bendrovės yra sąmoningai išleistos, tuo tarpu toks praleidimas būtų niekuo nepateisinamas.

Šį šalių teisių suvaržymą konvencijose su Baltijos valstybėmis ir Prancūzija paaiškina 1905 VII. 17 Hagos konvencijų įtaka. Palengvinimas yra tik toks, kad vietoj stropaus diplomatinio susisiekimo (tarp abiejų šalių Užs. Reik. M-jų) leistas lengvesnis konsularinis kelias.

Esant taip menkam tarptautinių—privatinių konvencijų skaičiui ir taip nesudėtingam jų turinio atžvilgiu, ypatingai malonų siurprizą sudaro paskelbtos dvi konvencijos su Čekoslovakija (V. Ž. Nr. 375—2575 ir 2576).

Iš šių konvencijų turinio mes negalime nustatyti, katros šalies iniciatyva yra kilęs tas platus užsimojimas, kuris yra pastebimas tautų bendradarbiavimo klausimo traktavime. Mes esame šiuo atžvilgiu neišlepinti, nors kiekviename vadovėlyje skaitome, kad ir tarptautinė teisė yra „teisė", yra kaikas, teisinės sąmonės gimdyta, kultūrinių ir materialinių tautų reikalų bendrumo sąvoka. Bet, deja, mes tai skaitome tik vadovėliuose, o gyvenimas mums rodo kiekviename žingsny, kiek dar iliuzorinė yra teisė tarptautiniuose santykiuose ir kiek dar realus yra kumštis, reguliuojąs visus tautų gyvenimo klausimus.

Tai sunku suprasti XX amžiuje tarptautinės viešosios teisės atžvilgiu, bet visiškai nesuprantamas baisus nerangumas tarptautinės privatinės teisės srity. Prie šio šimtmečio pradžioj sudarytų Hagoj tarptautinės privatinės teisės konvencijų (1902—1905) prisijungė labai mažas valstybių skaičius. Šių konvencijų buvo sudaryta 6 ir jos liečia ypač gyvus konfliktinės teisės klausimus: vedybas, persiskyrimą, globą ir procesą, ir reikia jas perskaityti, kad stebėtumės tuo nepaprastu atsargumu, su kuriuo buvo daromas kiekvienas mažiausis žingsnelis pirmyn. Arba: kiek laiko buvo įvairių kraštų teisininkų propaguojama, kad yra daug teisės institucijų, kurias galima apibendrinti, kaip štai, vekselių, čekių, geležinkelių, prekybos teisę, ir net sunku suprasti, kodel negali būti kultūrinėms tautoms bendrų civilinių įstatymų, sakysime, pardavimo, užpardavimo, nuomos, bendrovių ir pan. Tautos, tur būt, kada nors supras tokius paprastus patogumus. Bet kol kas visas žmonijos

genijus vartojamas išrasti priemonių vienai tautai atitolinti nuo kitos, pastatyti tarp jų kinų sieną. Visur žiūrima į kiekvieną svetimą pilietį bailiai ir su įtarimu; kiekviena valstybė bijo „duoti“ svetimšaliui net teisme tiek teisių, kiek turi savo pilietis; laikoma pavojingu pasitikėti kita valstybe tiek, kiek pasitikima savo.

Konvencijos su Čekoslovakija sudaro drąsų žingsnį pirmyn ypač jautriausioje teisėje reikalauti iš svetimos valstybės vykdyti savo teismų sprendimus. Teismas yra valstybės suverenumo išreiškimas.

Įvairių didenybių vardu teismas teisė pirmiau, suvereninės tautos vardu jis teisia dabar ir, rodos, del to keista išvežti suverenumo gabaliuką iš savo teritorijos į svetimą. Bet iš tikrųjų visiškai nereikalinga kelti klausimo taip aukštai, nes koks principinis skirtumas tarp svetimo teismo sprendimo apie teismo išlaidų vykdymą, kaip tai nustatė 1905, VII. 17. Hagos konvencija (vadinasi ir bendra Pabaltijo valstybių konvencija), ir tarp svetimo teismo sprendimo vykdymo apskritai. Ir vienas ir antras yra tik procesualinis aktas, kuris sankcijonuojamas svetimo teismo, esant apribotoms aplinkybėms. Tuo tarpu ši teisė prašyti vykdyti svetimo teismo sprendimą yra labai reta tarptautiniuose susitarimuose. Teismo įstatymai buvo rašomi Rusijoje praeito šimtmečio šešiasdešimtų metų pradžioje ir turi skyrių apie svetimų teismų sprendimų vykdymą (Civ. Proc. Įst. 1273—1281 str.). Ten numatyta būtina sąlyga — sudarymas apie tai konvencijos ir, kiek žinoma, nė vienos tokios konvencijos nebuvo sudaryta.

Nurodytose konvencijose su Čekoslovakija padaryta maksimum to, kuo viena valstybė gali bendradarbiauti su kita, būtent:

a) *Pirmoji konvencija civilinėms byloms,* Ji a) nustato visų pirmą bendrus teismo gynimo pradus, kas paprastai priimta talpinti prekybos traktatuose, ir b) reguliuoja savitarpinę pareigą įteikti teismo aktus bylininkams ir atlikti atskirus veiksmus (apklausinėjimai, ekspertyzos ir pan.), aktų legalizaciją, teisės klausimu nuomonės pareiškimą, nusigyvenusių skolininkų pripažinimą ir pagaliau teismo sprendimų vykdymą.

Visi šie svarbiausieji klausimai traktuojami plačiai ir libe-

rališkai: matoma pastangų patikrinti savo įstaigoms ir piliečiams, kiek galima, platesnių teisių.

Pirmieji trys skyriai (1—7 str.) bendrais bruožais sulygina kontragentinio krašto piliečius teismo gynimo teisėse su savo piliečiais. Šie straipsniai aiškiai ir nedviprasmiškai atleidžia abiejų kraštų piliečius nuo visų rūšių suvaržymų, kurie yra nustatyti abiejų kraštų proceso įstatymų svetimšaliams, o taip pat aiškiai fiksuoja tarpusavią prievolę pripažinti neturto teisę ir, kiek galima, palengvina procedūrą neturto teisės liudymui gauti: pakanka konsulo paliudymo, kad teismas turėtų neturto teisę pripažinti. Tiesa, teismas turi teisę tikrinti žinias, bet, suprantama, kaip tai sunku daryti svetimame krašte.

II skyriaus pavadinimas, blogai išverstas iš prancūzų kalbos, kelia abejojimo, ar kalbama tik apie įkaitą, ar turima galvoje dar kokie nors kiti įmokėjimai. Šių eilučių autorius nėra susipažinęs su Čekoslovakijos procesu ir todel negali pasakyti, ar yra ten svetimšaliams trijų rūšių suvaržymai. Kai del mūsų proceso, tai kalbama apie tą pat civ. proc. įst. 571 str. 5 p., kuris reikalauja iš ieškovo pristatyti įkaitą atsakovui teismo išlaidų sumokėjimui garantuoti. Apskritai šis pavadinimas, kuris prancūzų kalba skamba „exemption de cautions et de depots“ išverstas blogai, būtent: atleidimas nuo kaucijos ir užstato. Išsireiškimai kaucija ir užstatas yra du žodžiai, reiškią tą pačią sąvoką, tuo tarpu dviejų žodžių vartojimas verčia ieškoti tų žodžių skirtumo.

Čia reikia pažymėti dar vieną apsileidimą: kaip jau nurodyta, bendros susitariančių kraštų piliečių teisės, ypač teismo gynimo teisės, paprastai nustatomos prekybos sutartyse. Tos teisės nustatytos savitarpiai, nors tik bendrais žodžiais, prekybos sutartyje tarp Lietuvos ir Čekoslovakijos (V. Ž. 144 ir 145). Sudarydamos naują sutartį apie teismo pagalbą, šalys rado reikalinga pakartoti nuostatus apie „piliečių“ teises, nepasakydamos nė vieno žodžio apie bendrovių teises.

Iš to išeina štai kas: nuostatų apie fizinių asmenų (piliečių) teises reikia ieškoti konvencijoje apie teismo pagalbą, o juridinių asmenų — prekybos sutarty. Tai tik nepatogumas. Bet yra dar blogesnė aplinkybė: piliečių teisės, nustatytos prekybos sutarty I str., perkeltos į konvenciją apie teismo pagalbą I str.

Bendrovių teisės lieka prek. sut. 3 str. ir apie jas teismo

pagalbos konvencijoje nieko nepaminėta. Klausimas: ar lengvatos, nustatytos piliečiams konvencijos del teismo pagalbos 2—7 str., liečia taip pat ir bendroves, ar ne? Pavyzdžiui: ar atleidžiamos bendrovės nuo įkaito (civ. proc. įst. 571 p. 5)?

Jei laikytis abiejų konvencijų raidės, tai reikėtų pasakyti, kad lengvatos, nustatytos piliečiams teismo pagalbos konv. str. 2, neliečia bendrovių, nes apie tai nieko nepasakyta nei prek. sutarties 3 str., nei teismo pagalbos konvencijos 2—3 str. Bet toks modus būtų absurdiškas.

IV skyrius (str. 8—18) smulkiai normuoja: a) tarpusavią prievolę teikti teismo aktus (ginčo raštus, už akių sprendimų nuorašus, šaukimus ir t. t.) ir b) vykdymą atskirų teismų reikalavimų del liudytojų ir žinovų klausinėjimo. Susisiekimas del šių dalykų žymiai suprastintas. Nustatomas tiesioginis susisiekimas tarp Teisingumo Ministerijų, aplenkiant diplomatines institucijas. Privestas iki minimumo vertimų reikalavimas; prašymas del dokumentų įteikimo ir del klausinėjimo nereikalingas legalizacijos, jeigu jame yra prašančios įstaigos antspaudas. Vykdant šiuos prašymus leidžiama prievarta, kaip vykdant šios rūšies savo teismų veiksmus.

Atsisakyti šios rūšies prašymus atlikti prašomoji valstybė gali tik tais atvejais, kai toks atlikimas įžeistų suvereniteto garbę arba grasintų valstybės saugumui. Savaime suprantama, kad prašymai atliekami prašomosios valstybės procedūra, bet prašančiai valstybei prašant gali būti taikoma tam tikra procedūra, jei ji neprieštarauja vykdančiojo krašto įstatymams. Pagaliau savo piliečiams, gyvenantiems kontragentinio krašto teritorijoje, teismo raštai gali būti įteikiami tiesiog konsuliarinių ar diplomatinių agentų, tačiau be grasinimų ir prievartos.

Bet kur prievartos ribos? Ar bus prievarta, jei konsulas elgsis pagal civ. proc. įst. 284 str., tai yra paliks šaukimą bute prieš asmens valią, kuriam įteikiamas raštas, arba, jei pagal to pat įst. 286 str. ateis į butą su liudytojais ir pan. Ar bus laikomas teisėtu toks įteikimas?

Už teismo pagalbą joks atlyginimas neimamas, išskiriant tas išlaidas, kurias įstaiga pati padarys (atlyginimas liudytojams, žinovams ir pan.) ir pašto išlaidas.

V skyrius traktuoja labai svarbų praktišką aktų legalizacijos klausimą.

Jei turėti galvoje, kad, pavyzdžiui, įgaliojimo legalizacija turėjo praeiti, be notaro, per teismo pirmininką, Teisingumo Ministeriją, Užsienių Reikalų Ministeriją ir konsulą (5 instancijos) ir kad provincijos notarui reikėjo siųsti aktą į savo apygardos miestą, o paskui į sostinę, tai bus suprantama, kokį geradarišką palengvinimą įneša šiuo atžvilgiu konvencijos 19 ir 20 str., kurie nustato, kad aktams, kilusiems iš teismo ir administracinių įstaigų, turintiems ir davusių juos įstaigų antspaudą, jokių legalizacijų nereikalinga, o aktams, sudarytiems pas notarą, reikalinga tik teismo legalizacija. Nustatyti, kurie administracinių įstaigų aktai nereikalingi legalizacijos, šalys pasikeitė savo administracinių įstaigų sąrašais, paskelbtais kartu su konvencija.

Reikia pasigailėti, kad, tokiam plačiam legalizacijos klausimo traktavimui esant, praleistos savivaldybės įstaigos, kurios neturto teisės pripažinime vaidina, bent pas mus, labai svarbų vaidmenį.

VI skyrius įpareigoja abiejų šalių Teisingumo Ministerijas davinėti pasiteiravimų apie veikiančią teisę ir net apie teismo praktiką. Šitas skyrius susideda iš vieno straipsnio, kuris kalba išimtinai apie pasiteiravimus del veikiančios teisės, bet, neperskaitęs pačio straipsnio, nesuprasi jo pavadinimo „teisiniai duomenys ir legalių nuostatų patikrinimas“, kaip nesupras mūsų teisininkas išsireiškimo „teismų jurisprudencija“ (teismo praktika).

Mes teismuose ir be to kenčiame del pastovios terminologijos trūkumo. Mes perdėm randame dviejuose dviejų teismų sprendimuose įvairių žodžių tai pačiai sąvokai išreikšti; pavyzdžiui: bylą numarinti, bylą nutraukti, bylą panaikinti. O čia, konvencijų vertime, visai apribotos sąvokos išreiškimui pavartoti žodžiai visai neatitinka tos sąvokos. Minėtas nesuprantamas pavadinimas turėjo būti pakeistas šitaip: „Pasiteiravimai apie teisę ir suteikimas žinių apie įstatymus“.

Tai turi dar kartą įtikinti mūsų Užs. Reik. Ministeriją, kad konvencijos apskritai, o ypač tarptautinės privatinės teisės konvencijos, reikia pavesti versti įpratusiems teisininkams, tu-

rintiems teisės skonį, o ne savo valdininkams, dargi diplomatams, kurie nesiorijentuoja teisės klausimuose.

Du paskutiniai skyriai sudaro konvencijos sąmazgą: juose kalbama apie piliečių interesų apsaugojimą bankroto atveju kontragentiniame krašte.

Konvencijos 22 str. expressis verbis nustato tarpusavį abiejų susitarusių kraštų piliečių sulyginimą kreditorių teisių apsaugojimo atžvilgiu.

Tiesą sakant, kreditorių teisių apgynimas gana ryškiai išplaukia iš konvencijos I str., kuris sulygino abiejų kraštų piliečius teismo gynimo teisėse. Gal būt, toks pakartojimas bankroto bylų atžvilgiu turi prasmę del to, kad konkurso valdybų procedūra nesutampa su civ. proc. įst. tvarka. Už tai čia įvesta naujiena — prievolė pranešinėti konsulams apie pripažinimą neišsimokančiais piliečių kontragentinio krašto ir vieno krašto bankrutavusių piliečių turto susekimą antro krašto teritorijoj.

Bankroto klausimas, kaip matome, pastatytas tik schematiškai ir konvencija pažada grįžti prie jo konvencijoje, kuri dar bus sudaryta ateity.

Pagaliau, didelis konvencijos skyrius yra pavestas svarbiam ir tarptautiniuose santykiuose įdomiam klausimui - sprendimų vykdymui.

Svetimų teismų sprendimų vykdymo klausimas susideda iš dviejų dalių: 1) iš sprendimų pripažinimo ir 2) jų vykdymo. Šios dvi sąvokos nesutampa; yra sprendimų, kurie nėra apskritai vykdytini, pavyzdžiui, sprendimai del gimimo teisėtumo pripažinimo, persiskyrimo, testamentų patvirtinimo ir pan. Šių sprendimų atžvilgiu statomas klausimas tik apie jų pripažinimą kontragentinio krašto teritorijoje, tai yra exceptio rei judicatae klausimas. Su pasigailėjimu reikia konstatuoti, kad šis klausimas konvencijos neišspręstas ir interpretuoti jį galima įvairiai. Galima samprotauti taip: jei vykdytinų sprendimų kategorija vykdoma, tai juo labiau reikia pripažinti nevykdytinų sprendimų galią. Tačiau prieš tai galima ne be pamato atsikirsti, kad vykdant sprendimą pripažinimo klausimas visai nekyla, atliekamas mechaniškas formalumas, o iš esmės visa, kas da-

roma iš susitarimo, turi būti aiškiai nurodyta, kad netektų spėlioti.

Del sprendimų vykdymo konvencijos priimtas vadinamasis exequatur pradas, tai yra sprendimas pristatomas ne vykdymo organams, o turi būti gauta atitinkamo teismo leidimas sprendimui vykdyti (lotynų žodis „exequatur" reiškia tebūnie vykdoma).

Vykdytini yra šie sprendimai ir susitarimai: a) visų civilinių teismų sprendimai, jų skaičiuje ir vykdomieji antrašai, padaryti įsakytine tvarka (civ. proc. įst. 161 ir sek. str.), o taip pat prekybos teismų, jeigu sprendimai yra jau vykdytini teritorijoje, kur jie padaryti; taip pat vykdytini ir baudžiamųjų teismų sprendimai del nuostolių, kilusių iš nusikalstamų darbų;

b) trečiųjų teismų sprendimai, jei jie turi lygią teismo sprendimams galią;

c) teismų taikos susitarimai, arba taikos susitarimai, padaryti trečiųjų teismuose arba pas trečiųjų teismų arbitrą, jei jie yra vykdytini savo tėvynėje.

Nurodytieji šiuose punktuose sprendimai turi būti pristatyti originaluose arba autentiškuose nuorašuose su pažymėjimu, kad jie yra vykdytini, o taikos susitarimai turi būti pristatyti su teismo pirmos instancijos pažymėjimu, kad jie yra vykdytini.

Vykdant taikoma prašomosios šalies procedūra.

Toliau smulkiai nurodoma leidimo gavimo procedūra, kuri yra gana suprastinta; galima net prašyti per savo teismą, kuris per Teis. M-riją susisiekia su atitinkamu kito krašto teismu. Bet leidžiama suinteresuotiems kreiptis ir tiesiog į atitinkamą kontragentinio krašto teismą. Prašomojo krašto teismas neturi teisės svarstyti bylos esmę. Jis nagrinėja tik formalinį pamatą: ar bylą išsprendęs teismas yra kompetentingas, ar sprendimas yra vykdytinas, ar įteiktas atsakovui šaukimas pagal už akių sprendimą, ar neprieštarauja trečiųjų teismo sprendimas prašomojo krašto viešajai teisei, ar nustatyti mokesčiai ir avansai ir, pagaliau, ar numatyta, kad sprendimo vykdymo prašymas turi būti išspręstas ne vėliau kaip per dvi savaites.

Prašydamas sprendimo vykdymo leidimo, prašytojas gali prašyti ir apsaugoti vykdytiną sprendimą, ir teismas turi tą

prašymą patikrinti ne tik savo kompetencijos ribose, bet ir apygardose, kur randasi to asmens turtas, prieš kurį vykdomas sprendimas.

Įdomu, kad apsaugoti išieškojimą galima prašyti dar neišsprendus bylos iš esmės kontragentiniame krašte ir net dar neiškėlus bylos, kuri bus sprendžiama kontragentiniame krašte.

Be abejo, pirmas įspūdis kiekvienam, kas perskaitė nagrinėjamą konvenciją, kad tuo padaryta žingsnis pirmyn ir būtų idealas sudaryti tokias pat konvencijas su visomis kultūringomis valstybėmis. Del to kaž kaip nesmagu skaitant baigiamąjį protokolą, kurio I p. skamba: „Yra suprantama, kad šios konvencijos nuostatai ir ypač tie, kurie liečia aktų legalizaciją ir teismo sprendimų vykdymą, nustato tiktai abiejų susitariančių šalių piliečių teisinę būklę“.

Šis punktas daro įspūdį, kad iki galo parašusios konvenciją šalys pačios išsigando savo drąsumo ir stengiasi susiaurinti tokio plataus bendradarbiavimo plotmę.

Bet ištikrųjų visiškai nesuprantama, kas tas „yra suprantama“? Daugumas tarptautinių konvencijų yra sudaryta didžiausio palankumo pradu. Pavyzdžiui, 1926 metų kovo 24 d. konvencijos su Anglija 1 p. nustato, kad laiduojama Lietuvoje Britų piliečiams toks traktavimas, kuris privalo visais atžvilgiais būti mažiausia tiek palankus, kaip kad piliečiams tų šalių, kurioms Lietuva turi didžiausio palankumo (V. Ž. 231 — 1497). 1928 m. liepos m. 18 d. konvencijos su Prancūzija 6 str. skamba: „Abiejų šalių piliečiai ir draugijos... naudosis antrosios šalies teritorijoje tuo traktavimu, kuris taikomas didžiausio palankumo šaliai“ (V. Ž. 283 — 1810). 1928 m. spalių m. 30 d. prekybos sutarties su Vokietija 4 str. nustato, kad abiejų šalių piliečiai naudojasi teismo įstaigose tokiu pat traktavimu, kaip didžiausio palankumo šalies piliečiai. Panašus traktavimas nustatytas ir kitų konvencijų. Didžiausio palankumo pradas yra tame, kad valstybė, sudaranti tuo pamatu sutartį, automatiškai (ipso jure) gauna visas teises, kurios jau yra suteiktos ar bus suteiktos bent kuriai valstybei. Tokiai padėčiai esant, baigiamojo protokolo 1 p. liečia jau ne tik susitariančių kraštų teises, bet ir teises tų kraštų, kurie yra laidavę sau didžiausio palankumo teises, nuo kurių jie gali nenorėti atsisaky-

ti, ir del to atsiras kategorija kraštų, kurie naudosis Lietuvoje visomis tomis teisėmis, kurias turės Čekoslovakija, tuo tarpu kai Lietuva jų teritorijoje tų teisių neturės.

Del šių sumetimų 1 p. klauzulė visai nesuprantama. Kai didžiausio palankumo teisės norima suvaržyti, tai tas turi būti tekstualiai nustatyta. Taip buvo padaryta, pavyzdžiui, kai Anglijos konvencija buvo suvaržyta Baltijos klauzule (žiūr. V. Ž. 320—2179).

Antroji teisminės pagalbos baudžiamose bylose konvencija (V. Ž. 375 Nr. eil. 2576) jau savo pobūdžiu negali turėti tokio plataus turinio, kaip kad konvencija del teisminės pagalbos civilinėse ir prekybos bylose. Čia, pavyzdžiui, negali būti prievolės vykdyti svetimų teismų sprendimus, nes nė viena valstybė nesutiks ir neturi sutikti laikyti savo kalėjimuose, dažnai iki gyvos galvos, asmenis, nubaustus tokia bausme svetimų teismų; dar mažiau galėtų būti kalbos apie prievolę įvykdyti mirties sprendimą tokiai valstybei, kuri dažnai pas save tos rūšies bausmės nežino. Galėtų būti kalba, gal būt, apie įvykdymą sprendimų, kuriais uždedamos piniginės baudos, bet kadangi ir čia dažnai piniginė bauda pakeičiama areštu, tai ir tat sudarytų kliūčių, ir todel teisių ir prievolių turinys teisminės pagalbos baudžiamose bylose paprastai normuoja teisę reikalauti išduoti nusikaltėlius ir technišką pagalbą rengiamojo tardymo stadijoje. Abu šitie klausimai ir pasiruošimas, kiek galint, daugiau padėti kitai šaliai ir sudaro 2-os konvencijos objektą.

Konvencija išdavimo atžvilgiu eina taip toli, kad gali būti išduoti ne tik kontragentinės šalies ar 3-čiųjų valstybių piliečiai, bet net, jei tat neuždrausta šalies įstatymų, ir savo piliečiai, o jei jie pagal šalies įstatymus negali būti išduoti, tai turi būti teisiami pagal savo įstatymus už nusikaltimus, padarytus kontragentinėje šalyje. Išdavimas gali įvykti, jei asmuo, kurį išduoti reikalauja kontragentinė šalis, kaltinamas nusikaltimu, padarytu jos teritorijoje, kuris abiejų susitariančių šalių įstatymų yra baudžiamas ne mažesne kaip vienų metų laisvės atėmimo ar didesne bausme, arba jei jis jau nuteistas už tokį pat nusikaltimą 6-ių mėnesių laisvės atėmimo ar didesne bausme. Reikalauti išduoti galima ir už pasikėsinimą ir už bendrininkavimą, jei tat abiejose susitariančiose valstybėse yra baudžiama.

Neišduodami: kaltinami ar nuteisti už politinius nusikaltimus ir nusižengimus, už grynai kariškus nusikaltimus, už peržengimą spaudos įstatymų, už privatinio kaltinimo nusikaltimus (bet ne pusprivačius, kaip, pav., išžaginimas) už nusikaltimus, del kurių pasenėjimas tos ar kitos šalies įstatymais išėjo jo sulaikymo momentu, arba tai dienai, kurią išduotinas asmuo pašauktas tardyti ir pagaliau, jei del to paties nusikaltimo kaltinamas, nuteistas arba išteisintas šalyje, iš kurios jis prašomas išduoti; be to, apie vadas neišduoti sprendžia tik valstybė, kurios prašoma išduoti.

Kad asmuo, kurį prašoma išduoti, negalėtų pasislėpti, prašomoji valstybė turi imtis žygių tam sukliudyti ir, esant skubiam reikalui, turi pirmu reikalavimu paštu ar telegrafu areštuoti tą asmenį. Tas prašymas kreipiamas betarpiškai iš kompetentingos įstaigos į kompetentingą įstaigą. Turi būti sulaikomi ir asmens, ieškomi per publikaciją, ir jie gali būti laikomi sargyboje, jei per 6 savaites nuo pasiuntimo pranešimo apie sulaikymą neateis formalinis prašymas išduoti.

Jei imti galvon, kad mūsų įstatymais ir, tur būt, Čekoslovakų įstatymais, sulaikymas nepareiškiant kaltinimo gali trukti ne daugiau kaip 48 valandas, tai negalima nepripažinti, kad susitarimas, pagal kurį galima laikyti suimtą pilietį šešias savaites nepareiškiant kaltinimo, jokiu būdu negali būti pavadintas humanišku, o prie šitų 6 savaičių juk reikia pridėti dar kurį laiką prašymui išžiūrėti ir transportuoti.

Susirašinėjant paštu, tam reikalinga maximum 3—4 dienos, o telegrafu ir telefonu šis terminas turi būti daug kart sumažintas.

Dar blogiau tuo atveju, kai valstybė, į kurią kreipiamasi su prašymu išduoti, randa reikalinga pareikalauti iš valstybės, kuri prašo išduoti, papildomų žinių; terminas tokioms žinioms suteikti konvencijos nenumatytas.

Tokiomis sąlygomis galima laikyti žmogų sargyboje labai ilgą laiką, iki jis sužinos, už ką laikomas.

Be nusikaltėlių išdavimo teisminė pagalba baudžiamose bylose pasibaigia vadinamais atskirais veiksmais, kuriuos, paprastai, vienas tardytojas reikalauja atlikti kitą, būtent, įteikimas aktų, numatytų baudž. proceso (kaltinimo akto, už akių

sprendimo nuorašų ir t. t.) tardymo atlikimas, liudytojų apklausimas, ekspertyzių, kratų darymas ir t. t.

Teisingumo ir Karo Ministerijoms suteiktos teisės betarpiškai susisiekti nurodytais klausimais.

Aktai turi būti rašomi prašančios šalies kalba ir prie jų pridedami vertimai į prašomos šalies kalbą; atsakymai siunčiami be vertimų.

Leidžiama šaukti į kontragentinės šalies teismą ir jei šaukiamasis savo noru ten atvyks, tai draudžiama jį laikyti per 3 dienas nuo to momento, kaip jam bus paskelbta, kad jis daugiau nebereikalingas. Bet jei šaukiamasis laikomas sargyboje, tai gali būti nugabentas, jei net tam priešintųsi.

Pagaliau, numatytas nemokamas pasikeitimas žiniomis apie nusmerktuosius.

Ir del tos antros konvencijos reikia pabrėžti, kad vertimas verčia daug ko pageidauti. Pavyzdžiui paimsime 3 str., „a" p. Prancūzų tekstas, kuris skamba: „L'extradition ne sera pas accordée: a) pour les crimes et délits politiques ou actions connexes" išverstas į lietuvių kalbą reiškia: „Nebus išduodami: a) del politinių nusikaltimų ir nusižengimų arba del susijusių su jais veiksmų", o išversta: „del didžiųjų politinių nusikaltimų arba del kitų politinių nusikaltimų arba del panašių nusikaltimų". Niekas nesupras.

O. Finkelšteinas.

Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacijos reikalu*).

Trečioji dalis.

1. Prof. Piip'o tezės valstybių kolizinių normų unifikacijos klausimu.

Savo pranešime[1]) pirmajame Pabaltijo teisininkų kongrese Prof. Piip'as iškėlė aikštėn šias 7 pagrindines tezes svarstomu klausimu:

1) Tautų teisės gyvenime kolizijos normų konfliktai yra labai nepageidaujamas dalykas.

2) Tam išvengti reikalinga unifikuoti ir, jei tai galima, internacionalizuoti kolizines normas.

3) Be jau padarytų tarptautinėj plotmėj bendrų mėginimų šioje srity, Pabaltijo valstybės pirmą žingsnį šiuo atžvilgiu padarė 1921 m. liepos 12 d. konvencijoje kai kuriais privatinės tarptautinės teisės dalykais ir konsularinėj konvencijoje[2]).

4) Reikalinga ir toliau tęsti bendrų kolizinių normų tarp Pabaltijo valstybių sudarymo darbą, tiek proceso, tiek materialinės civilinės, prekybos ir finansų teisės srityse.

5) Bendrų kolizinių normų sudarymą palengvina šių valstybių Civ. Proc. Įst., o materialinės teisės srity prekybos įstatymų vienodumas, o Estijoj bei Latvijoje ypatingai del jų

---

*) Pirmąją ir antrąją šio darbo dalį žiūr. „Teisė" Nr. Nr. 20, 21, straipsnis „Lex patriae ir lex domicilii Hagos konvencijose ir Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacija".

[1]) „Kolizinių normų" unifikacija, skaityta 1931. V. 22.

[2]) Įdomu pažymėti, kad šios abidvi konvencijos yra pasirašytos iš Lietuvos pusės dr. J. Purickio, buv. anuomet užsienių Reikalų ministerio, iš Latvijos pusės tragiškai mirusio žymaus latvių politiko ir tuometinio užsienių reikalų ministerio Z. Meerovičiaus, ir pagaliau Estijos vardu šio pranešimo tezių autoriaus prof. *Piip'o.* Taigi, be jau minėtų latvių ir lietuvių politikų, prof. Piip'ą reikia laikyti *pionierium* Pabaltijo valstybių susiartinimo ir bendradarbiavimo teisės srity.

recipuoto vienodos kilmės civilinės teisės kodekso (Pabaltijo gubernijų įstatymai, įstatymų rinkinio III t.).

6) Kadangi veikiančių Pabaltijo valstybėse kolizinių normų daugumas faktiškai unifikuota, tai konkrečiausias šių dienų uždavinys yra šios unifikacijos išlaikymas per tų nuostatų internacionalizaciją ir, reikalui esant, per jų pakeitimą, kuris turi būti padarytas šių valstybių bendru sutikimu, ypač naujus įstatymų projektus bei kodeksus ruošiant.

7) Reikalinga sudaryti konvenciją del tarpusaviško vykdymo teismo sprendimų civilinės teisės srity.

Kai del pirmųjų dviejų Prof. Piip'o tezių, tai jos yra aiškios ir visiškai paremtos tiek bendru teisės mokslu, tiek teisės gyvenimo praktika ne vien tik Pabaltijo valstybėse, bet ir tarptautiniu mastu imant.

Čia mums teks plačiau apsistoti ties trečia Piip'o teze, turinčia Lietuvai, Latvijai ir Estijai didelės svarbos, būtent, del jau padarytų tiek bendrų, tiek specialiai 3-jų Pabaltijo valstybių mėginimų kolizinių normų unifikacijos srity.

Del padarytų tarptautinėj plotmėj mėginimų šiuo reikalu mano jau buvo „Teisės" skiltyse[3]) rašyta, tų mėginimų darbai gana plačiai ir net kritiškai[4]) nušviesti. Todel lieka man išnagrinėti 3-jų Pabaltijo valstybių 1921 m. liepos mėn. 12 d. konvencijas, kurias Prof. Piip'as visiškai teisingai pavadino pirmuoju žingsniu kalbamais klausimais.

Pirmas Pabaltijo valstybių žingsnis kolizinių normų unifikacijos reikalais.

a) *Lietuvos — Latvijos — Estijos konvencija kai kuriems tarptautinės privatinės teisės dalykams sutvarkyti.*

Šios abidvi konvencijos, vienodos turinio bei teksto atžvilgiu, pasirašytos ir ratifikuotos vienu metu. Taigi, čia iš tikrųjų yra svarbus kolizinių normų srityje unifikacijos darbas, atliktas *konvencijos* keliu[5]). Tačiau negalima sakyti, kad ta konven-

---

[3]) „Teisė" Nr. 15.

[4]) Ypač „Teisės" Nr. 19, 20, 21, sąryšy su Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacija.

[5]) Konvencijos tekstą žiūr. „Vyriausybės Žinių" Nr. 157, tačiau *lietuvių* tekstas nevisai atitinka *prancūzų* tekstą (apie tai toliau).

cija būtų savarankiškas šių valstybių susitarimas kolizijos normų dalykais pilna to žodžio prasme, kaip, pavyzdžiui, Lietuvos ir Vokietijos konvencija susisiekimo teisės dalykais[6]. Mat, ši konferencija yra tiktai Lietuvos, Latvijos ir Estijos pareiškimas, kad „susitariančios valstybės pasižada dalykuose del teismo ir kitų aktų įteikimo, teismo misijų vykdymo, svetimšalių ieškovų teismo išlaidų ir nuostolių deponavimo, neturto teisės ir asmeninio sulaikymo už veiksmus civiliniuose ir prekybos dalykuose, veikti einant Hagos 1905 metų liepos mėn. 17 dienos konvencija su kai kuriais pakeitimais ir papildymais“[7].

Šių pakeitimų ir papildymų yra visai maža. Pakeitimai visų pirma liečia nustatymą betarpiško kelio Hagos konvencijos 1, 9 ir 18 str. str. nurodytiems dalykams, t. y. teismo raštų įteikimui, teismo pagalbos prašymams, o taip pat prašymams del sprendimų vykdymo. Tačiau, kaip žinoma, toks betarpiškas kelias yra numatytas ir Hagos konvencijos, kai yra specialus atskirų valstybių susitarimas[8].

Toliau nustatyta, kad sąrašas įstaigų, kurios gali šiais dalykais tiesiog susisiekti, kiekvienos valstybės pranešamas kitai valstybei ir turi būti paskelbtas; tas sąrašas gali būti vėliau papildytas ir pakeistas su ta sąlyga, kad kitai susitariančiai valstybei bus apie tai pranešta mėnesiu anksčiau ir kad pakeitimai bus paskelbti. Pagaliau, ši konvencija numato teisę tarpusavio principu atleisti savo įstaigas, turinčias teisę tiesiog susisiekti, nuo pareigos legalizuoti nurodytos konvencijos 3 ir 10 str. str. numatytus vertimus[9] ir, be to, numato Hagos konvencijos 17 str.[10] papildymą tarpusaviškai atleisti savo piliečius nuo išlaidų, nuostolių ir teismo išlaidų garantavimo, nežiūrint jų gyvenamos vietos.

---

6) Žiūr. „Vyr. Žinių“ Nr. 300.

7) Konvencijos 1 str., ten net nepasakyta, pagal kurią Hagos 1905 —VII—17 d. konvenciją susitariančios šalys pasižada veikti (apie tai plačiau toliau).

8) Hagos Konvencijos del civilinio proceso str. 1, 4 p.

9) T. y. teismo raštų įteikimo ir teismo pagalbos prašymų dalykais.

10) Hagos konvencijose del civilinio proceso 17 str. 3 p. numatyta galimybė atskiroms valstybėms specialiai šiuo reikalu susitarti.

b) *Lietuvos —Latvijos ir Lietuvos — Estijos konsularinės konvencijos*[11].

Negalima pasakyti, kad šios konvencijos būtų pavyzdingos. Lietuva jau yra sudariusi visą eilę tokios rūšies konvencijų, kurios daugeliu atžvilgių yra tobulesnės, negu nurodytos konvencijos.

Jau suskirstymo atžvilgiu jos yra labai netobulos; jos sudarytos nesilaikant jokios sistemos. Iš viso jose tėra tik po 2 skyriu (A. ir B.). Pirmasis nustato konsulų veikimo sąlygas ir jų teises, antrasis — valstybės, kur reziduoja konsulas, dalyvavimą konsulinių pareigų ėjime.

Pirmasis skyrius turi 8 straipsnius; jie reguliuoja visus tuos klausimus, kurie mūsų konsularinės sutarties su Vokietija yra sureguliuoti šiuose 2 specialiniuose skyriuose: „konsularinių valdininkų įsileidimas“ (5 str.) ir „konsularinės pirmenybės ir atlaidos“ (11 str.)[12]).

Antrasis skyrius, kaip matyti iš paties pavadinimo, yra sudarytas neaiškiai, neprisilaikant jokios sistemos. Šiame skyriuje yra 7 str., iš kurių 3 (9—11) reguliuoja konsulo ir valstybės, kurioje jis reziduoja, teises ir pareigas del įgaliojusios konsulą valstybės laivų įgulos; 12-tas str. (turi visą eilę pastraipų, nuo A iki M) reguliuoja palikimų klausimą)[13]), ir pagaliau 3 str. (13—16) reguliuoja įvairias konsulo pareigas, susijusias su jo piliečiais, kaip antai: globa, metrikacija, notarialinės pareigos[14]).

Kai del konsulų pareigų savo valstybės piliečių ir jų turto atžvilgiu, tai šiose konvencijose tėra tiktai vienas bendro pobūdžio nuostatas[15]). Jis nustato, kad konsulas, eidamas savo tarnybos pareigas, „gali kreiptis į savo tarnybos apygardos teismo ir administracijos įstaigas, taip pat daryti joms pareiškimus del kiekvieno esančių tarp dviejų valstybių sutarčių ir susitarimų arba bendrų tarptautinės teisės laužymų, val-

---

[11]) Abiejų šių Konvencijų visiškai vienodą tekstą žiūr. „Vyriausybės Žinių“ Nr. 157.

[12]) Konvencijų 5—15 str.

[13]) Šisai klausimas toli gražu nėra išsiamiamai išspręstas, ir tas nenuostabu, nes paprastai šiuo reikalu sudaromos atskiros Konvencijos.

[14]) Apie tai plačiau toliau.

[15]) Konvencijos 4 str.

džios įstaigoms į jų pareiškimus neatsižiūrint, jie gali, nėsant diplomatiniam atstovui, patys kreiptis į tą vyriausybę, iš kurios jie yra gavę leidimą".

Taigi, mes matome, kad šis bendro pobūdžio nuostatas suteikia konsulams labai plačių teisių, beveik sulygindamas juos su diplomatiniais atstovais, ypač tuo atveju, kai toje valstybėje, kur jie reziduoja, nėra diplomatinės atstovybės.

Kai del kitų konsulo teisių bei pareigų, tai čia ypač yra pažymėtinos teisės bei pareigos civilinės metrikacijos srity[16]), del kurių sudarytose su kitomis valstybėmis konvencijose jokių nuostatų bendrai nerandame[17]).

Mat, tuo laiku Lietuvoje buvo aktualus civilinės metrikacijos klausimas. Šiuo reikalu net buvo išleistas Vidaus Reikalų Ministerio aplinkraštis, o Užsienių Reikalų Ministerijos išsiuntinėta specialinė instrukcija pasiuntinybėms bei konsulatams[18]). Štai del ko tada ir buvo sumanyta suteikti susitariančių šalių konsulams tam tikros vadinamųjų „diplomatinių arba konsularinių jungtuvių" teisės, kaip kad tatai numatyta 1902 m. birželio 12 d. Hagos konvencijos apie vedybas[19]). Latvijoje ir Estijoje, kaip žinoma, tuo laiku jau buvo įvesta civilinė metrikacija[20]), ir todel jos kalbamam klausimui nebuvo priešingos.

Atsižvelgiant į tai, šiose konvencijose ir buvo nustatyta, kad „konsulai turi teisę, kiek tatai leidžia tos susitariančios šalies, kuri yra juos įgaliojusi, įstatymai, atlikti šios šalies piliečių jungtuves, prisilaikydami veikiančių tenai įstatymų"[21]). Tačiau šis nuostatas negali būti taikomas tuo atveju, kai vienas iš susituokiančiųjų yra tos susitariančios šalies pilietis, kur konsulas turi savo rezidenciją[22]).

Šis nuostatas yra visiškai suderintas su aukščiau minėtos Hagos konvencijos reikalavimais. Ta konvencija (6 str.),

---

[16]) T. y. vedybų ir kitų šeimos dalykų reikalais

[17]) Pavyzd. Lietuvos Vokietijos sutarty susisiekimo teisės dalykais.

[18]) 1924-VI-12 d. aplinkraštis Nr. 8775.

[19]) Hagos Konvencijos del vedybų 6 str.

[20]) Latvijoj 1921-II-1 d. ir Estijoj 1922-X-27 d. specialiniais įstatymais apie vedybas.

[21]) Konvencijos 15 str.

[22]) Konvencijos 15 str., 2 p.

kiekvienas užsienio valstybės diplomatinis ar konsularinis atstovas turi teisę atlikti vedybų formalinę procedūrą savo krašto įstatymais. Tačiau tokios vedybos Hagos konvencijos dalyvių yra pripažįstamos tik tuo atveju, kai: 1) nė vienas iš susituokiančiųjų nėra pilietis tos valstybės, kur vedybos atliekamos, ir kai 2) ši valstybė tam neprieštarauja, tačiau ji negali prieštarauti del tikybinio pobūdžio motyvų.

Palyginę šių Lietuvos-Latvijos bei Lietuvos-Estijos konvencijų nuostatus su nurodytais Hagos konvencijos reikalavimais, mes matome, kad sudarant šias konvencijas, buvo atsižvelgta tik į pirmąjį Hagos konvencijos reikalavimą. Antrojo reikalavimo stoka yra tam tikra šių konvencijų spraga, nes kai kuriais atvejais prieštaravimas tos valstybės, kurioj atliekamos „konsularinės" vedybos, gali būti pagrįstas, ir į jį reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, bigamijos ir kitais baudžiamojo pobūdžio atvejais. Tačiau šis trūkumas būtų pašalintas, jei Lietuva, Latvija ir Estija prisidėtų prie minėtos Hagos konvencijos del vedybų.

Praktikoje, tuo tarpu, Lietuvos su Latvija ir Estija sudarytų konvenicjų nuostatai del konsularinių vedybų negali būti taikomi Lietuvos piliečiams, ir Lietuvos konsulai suteiktų jiems teisių panaudoti negali del to, kad Lietuvos įstatymai civilinių vedybų nenumato[23]) ir Lietuvos piliečių tokių užsienių sudarytų vedybų net nepripažįsta[24]).

Lietuvos ir Estijos konsulai suteiktas jiems aukščiau pažymėtų konvencijų teises savo piliečių atžvilgiu gali vykdyti.

Lietuvos-Latvijos bei Lietuvos-Estijos konsularinėse konvencijose, be to, randame dar kitų svarbių nuostatų kolizinių normų srity, būtent, šiomis konvencijomis „pavedama laikinai rūpintis ir globoti nepilnamečius vaikus ir našles įgaliojusios juos valstybės piliečių, kurie yra mirę jų veikimo srity, ir jie, vaduodamiesi šia pareiga, gali, kiek tat leidžia vietos įstatymai, imtis visų reikiamų priemonių pasilikusiųjų interesams ir

---

[23]) Toks įstatymo projektas, paruoštas jau seniai, yra pavestas Valstybės Tarybai, tačiau tasai darbas ligšiol dar nėra baigtas.

[24]) Šiuo reikalu padėtis pasikeitė sąryšy su Vyriausiojo Tribunolo 1930-XI-13 nutarimu. Šio nutarimo kritiką žiūr. mano straipsniuos „Teisės" Nr. 19, 21.

palaikams globoti". Toks nuostatas turi tam tikros praktiškos reikšmės[25]).

Pagaliau konsulams suteikiama teisė įregistruoti „savo valstybės piliečių gimimus ir mirimus savo valstybės įstatymų nustatyta forma"[26]). Tačiau ir šis nuostatas Lietuvos konsulams pasilieka jus nudum, nes Lietuvos įstatymais gimimai ir mirimai liudijami arba registruojami dvasininkų. Vadinasi, uždėjimas konsulams, kaip civiliniams valdininkams, tokių pareigų prieštarauja mūsų įstatymams[27]).

Iš šios keblios padėties tėra tik viena išeitis, būtent, kuo greičiausiai įvesti civilinę metrikaciją. Tuo tarpu, žinoma, mūsų piliečių gimimų, mirimų bei vedybų registracijos klausimai užsieny pasilieka painūs, nepaisant mūsų su užsienio valstybėmis sudarytų konsularinių konvencijų ir net anksčiau minėto Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimo šiuo reikalu[28]).

Del šios teisinės padėties Lietuvoj minėtu reikalu sunku kalbėti apie tai, kad Pabaltijo valstybių kolizinių normų dauguma jau unifikuota. Be čia minėtų dviejų konvencijų, savo laiku sudarytų tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos, kitokių šaltinių kolizinėms normoms unifikuoti mes neturime.

Prof. Piip'o rekomenduojama sudaryti konvencija del tarpusavio teismo sprendimų vykdymo civilinės teisės srity pas mus dar net neprojektuojama. Štai kodel kalbant apie Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikaciją tenka turėti galvoj tik: 1) esamas, veikiančias šiose trijose valstybėse, kolizines normas, 2) konvencijų keliu unifikuotas normas.

Kai del veikiančių Lietuvoj, Latvijoj ir Estijoj kolozinių normų, tai pasisakydamas del Prof. *Šilingo*[29]) pranešimo aš nurodžiau į tai, kad tų kolizinių normų yra taip maža ir jos yra taip netobulos, kad vargiai ar galėtų pretenduoti išspręsti visus klausimus kolizijos srity. Čia ypač reikėtų priminti tai, kad veikiančiuose pas mus rusų įstatymuose visiškai nėra ko-

---

[25]) Tačiau šisai nuostatas yra nevisai suderintas su Hagos konvencija globos reikalais (žiūr. mano straipsnį apie šią konvenciją „Teisės" Nr. 20).

[26]) Latvijai ir Estijai šisai nuostatas turi svarbos, o mums neturi.

[27]) T. y. iš Rusijos paveldėtiems įstatymams, bet ne mūsų sąžinės ir tikėjimo laisvę deklaravusiai konstitucijai.

[28]) Žiūr. aukščiau pastaboj 23 ir ten nurodytus šaltinius.

[29]) „Teisė" Nr. 21 2-6 p.

lizijos normų status personalis liečiančių dalykų, k. a. vedybų ir persiskyrimo teisės, vedusiųjų turto santykių ir apskritai šeimos teisės srity[30]).

Kalbant apie Latvijoje ir Estijoje veikiančių Pabaltijo įstatymų įvade išreikštas tarptautines kolizijos normas[31]), nereikia pamiršti, kad tie nuostatai išleisti 1865 m. ir vargu ar tinka dabartiniam teisiniam gyvenimui.

Tuo būdu rimtų šaltinių Pabaltijo valstybių kolizijos normoms unifikuoti veikiančiuose šiose valstybėse įstatymuose mes neturime. Pažiūrėsime, kuo prisidėjo prie šio reikalo sutvarkymo aukščiau minėtos konvencijos, dar 1921 m. sudarytos tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos[32]).

c) Kai kurios pastabos Prof. Piip'o pranešimo tezių reikalu.

Jau iš aukščiau pasakyto aiškiai matyt, kad pirmąjį žingsnį Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacijos reikalu vargiai ar galima laikyti vykusiu. Matyti, tiek konvencija kai kuriems tarptautinės privatinės teisės dalykams sutvarkyti, tiek konsularinė konvencija yra paskubomis sudarytos.

Kaip jau aukščiau buvo pažymėta, vargiai ar galima pirmąją konvenciją pavadinti konvencija pilna to žodžio prasme, nes joje yra vien tik pareiškimas apie pripažinimą privalomais 1905 metų liepos 17 dienos Hagos konvencijos nuostatų. Net nepesakyta, kuri 1901 metų Hagos konvencija čia turima galvoj. Mat, tais pačiais metais Hagoj buvo sudarytos trys konvencijos[33], būtent: 1) konvencija vedusiųjų asmens bei turto santykiams sureguliuoti, 2) konvencija del neveiksnumo paskelbimo ir kitų tos rūšies dalykų, 3) konvencija del civilinio proceso.

Sudarant mūsų kalbamą konvenciją su Latvija ir Estija[34]) buvo turėta galvoj trečioji Hagos konvencija, t. y. civilinio

---

[30]) Žiūr. ten pat.

[31]) Kurios greičiau yra tarptautinės kolizinės normos ir vargiai gali atstoti tarpvalstybines kolizijos narmas, tikra to žodžio prasme.

[32]) Bet ratifikuotos ir įgijo galios tik 1924 m.

[33]) Apie šias konvencijas žiūr. mano straipsnį „Teisė" Nr. 20.

[34]) Kurios buvo pasirašytos kartu, nors jos yra *bilateralinės*, t. y. tik tarp dviejų atskirų valstybių, pasirašytos sutartys.

proceso, kas galima tiktai įspėti iš Lietuvos-Latvijos-Estijos konvencijos 1 straipsnio *turinio*[35]). Bet aišku, kad tiksliau būtų buvę ta konvencija įsakmiai pavadinti. Nereikia pamiršti, kad kaip tik su minėta Pabaltijo valstybių konvencija tenka dažnai susidurti praktikoj, ir čia gali kilti dvejopas sunkumas: visų pirma neaišku, kuri būtent Hagos konvencija čia turima galvoj[36]) ir, net tatai jau žinant, kyla grynai technikinės kliūtys. Reikia dar ši konvencija surasti[37]) ir ją suradus, ne visiems mūsų (Lietuvos, Latvijos ir Estijos), ypač eiliniams teisininkams, svetumų kalbų nemokantiems, Hagos konvencija del civilinio proceso yra prieinama. Žinoma, galima ta konvencija išversti ir paskelbti, bet vis delto tai nebūtų kolizinių normų civilinio proceso srity rimtas unifikacijos darbas.

Taip pat nelabai rimtos atrodo Lietuvos-Latvijos-Estijos konsularinės konvencijos kolizinių normų unifikacijos konsularinės teisės srity. Kaip jau aukščiau buvo pasakyta, daug kas galima šioms konvencijoms prikišti ir todel del tų jų trūkumų vargu ar jos gali duoti daug medžiagos kolizinių normų unifikacijos srity.

Del viso čia išdėstyto, nors galima pilnai pritarti Prof. Piip'o tezei apie tai, kad reikia ir toliau tęsti bendrų kolizinių normų sudarymo darbą tiek proceso, tiek materialinės civilinės, prekybos ir finansų teisių srityse, bet tenka pažymėti, kad ligšiol šioj srity buvo taip maža padaryta, kad beveik reikėtų kalbėti ne apie to darbo tęsimą, bet apie rimtą ir sistematingą jo paruošimą[38]), ypač kad del materialinės civilinės, prekybinės ir finansų teisių normų unifikacijos ligšiol nieko nebuvo padaryta.

Savo pranešimo 5-toj tezėj Prof. Piip sako, kad bendrų Pabaltijo valstybių kolizinių normų sudarymą palengvina šių valstybių civilinio proceso ir materialinės teisės srity prekybos įstatymų vienodumas, o Estijoje bei Latvijoje ypatingai

---

[35]) Ten kalbama apie dalykus, susijusius su civiliniu procesu.

[36]) Tik prancūziškame konvencijos tekste pasakyta „convention de la Haye *sur cette matière* en date du 17 millet 1905, lietuvių tekste žodžiu „sur cette matière" visiškai trūksta.

[37]) Neoficialiniuose leidiniuose vokiečių ar prancūzų kalba.

[38]) Tiek *konvencijos*, tiek *tiesioginio* teisės srity bendradarbiavimo keliu.

del jų recipuoto vienodos kilmės civilinės teisės kodekso (Pabaltijo gubernijų įstatymai, įstatymų rink. III t.).

Tačiau vargiai ar galima čia kalbėti apie ypatingai didelį palengvinimą, ypač kai del pirmosios jo tezės dalies del civilinio proceso bei prekybos teisės nuostatų vienodumo Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Jei tas vienodumas dar teoretiškai egzistavo pirmaisiais šių valstybių savarankiškumo metais, tai joms atsiskyrus nuo Rusijos, šis vienodumas juo toliau, juo labiau nyko. Jau nekalbant apie visai kitokį teismo sutvarkymą, įvestą šiose valstybėse[39]), kas, žinoma, negalėjo neatsiliepti ir į civilinio proceso taikymą gyvenime, tai pačiame civilinio proceso įstatyme visose trijose Pabaltijo valstybėse per jųjų 14 savarankiškumo metų buvo padaryta tiek pakeitimų ir įtraukta tiek *novelų*[40]), kad kalbėti dabar apie civilinio proceso nuostatų vienodumą vargu ar galima. Kaip tik atvirkščiai, per tą laiką atsirado didelių skirtumų šių valstybių civiliniame procese. Ypač tasai skirtumas ryškiai matomas lyginant Lietuvoj veikiantį, beveik be ypatingų pakeitimų recipuotą iš Rusijos civilinio proceso įstatymą ir Latvijos bei Estijos civilinio proceso nuostatus, žymiai pakeistus ir papildytus. Kaipo pavyzdį tenka nurodyti bent į visai pas mus trūkstančius nuostatus šeimos teisės srity — procesualinius šios srities nuostatus, būtent, del civilinių vedybų ir persiskyrimų, kurių institutas jau seniai įvestas minėtose valstybėse.

Kai del prekybos teisės nuostatų, tai mūsų kaimynai, ekonominio gyvenimo verčiami, priėmė šioj srity nemaža naujų įstatymų. Pas mus taip pat, ypač paskutiniuoju laiku, prekybinės teisės srity susilaukta naujų įstatymų[41]. Tačiau apie jų vienodumą niekas ir negalvojo. Taigi, jei anksčiau, t. y. pirmaisiais Lietuvos, Latvijos ir Estijos savarankiškumo metais, dar galima buvo kalbėti apie tų valstybių prekybinės teisės nuostatų vienodumą, tai dabar tatai jau negalimas daiktas. Lieka tiktai antroji Prof. Piip'o tezės dalis, kad Estijoje ir

---

[39]) Ypač tasai skirtingumas kyla aikštėn, palyginus Lietuvos teismo sutvarkymą iš vienos ir Latvijos bei Estijos iš kitos pusės.

[40]) Del Latvijos žiūr. puikų *Bukovskio* straipsnį „Teisės“ Nr. 21 šiuo reikalu, 8—33 p.

[41]) Pavyzd. del administracijos, įmonių perleidimo, nesąžiningos konkurencijos ir t. t.

Latvijoje yra vienodas civilinės teisės kodeksas. Tačiau ir čia vargiai ar galima kalbėti apie pilną vienodumą, nes Latvijoje dar veikia atskirų jos sričių civilinės teisės nuostatai[42]), ir pagaliau Latgalijoje veikia X t. 1 d. t. y. Lietuvoje veikiančioji civilinė materialinė teisė[43]).

G. Rutenbergas.

---

[42]) Būtent Kuršėj, Žemgalijoj ir net atskiruose miestuose, ypač paveldėjimo teisės srity.

[43]) Apie prof. Albato pranešimo tezes ir bendras išvadas šiame darbe iškeltais klausimais kitam „Teisės" nr.

Iš Klaipėdos Krašto teisingumo žinybos.

(Keletas informacijų).

Klaipėdos teritorijos statuto 5 straipsnis, nustatęs, kurie reikalai priklauso autonominiams organams, sako, kad Respublikos ir jos autonominio krašto įstatymų suvienodinimui kliūčių nėra. Toks suvienodinimas atrodo neabejotinai pageidaujamas ir siektinas. Bet einant prie jo, mums, D. Lietuvos teisininkams, reikia pirmiau pažinti mūsų autonominėje provincijoje veikiančių įstatymų nors pagrindus. O mums ikišiol, reikia prisipažinti, tas labai mažai terūpėjo. Tą pat galima pasakyti ir apie Klaipėdos Krašto teisininkus, vokiečių teisės dvasioje išauklėtus. Todel šiandien, pavyzdžiui, Kauno ir Klaipėdos teisininkams taip sunku viens kitą suprasti tiek teisės teorijos, tiek esamos dabar vienur ir kitur teismų kasdieninės darbuotės srity. O kitaip ir būti šiandien negali, nes D. Lietuvoje žymi veikiančiosios teisės dalis yra buv. Rusijos teisė, o Klaipėdos Krašte — buv. Vokietijos teisė. Todel laikau reikalinga pateikti čia Didž. Lietuvos teisininkų žiniai bent žiupsnelį informacijų iš dabartinio Klaipėdos Krašto teismų gyvenimo. Minimos čia justicijos žinybos institucijos veikia vokiečių teisės pagrindais, pakeistais konvencijos nustatytos tvarkos dėsniais (Konv. 2 str. ir Statuto 1 str., 5 str. 11 p., 21—24 str. str.).

I. Teismas su prisiekusiais sprendėjais — „Prisaikintųjų teismas“ — „Schwurgericht“.

Direktorijos 1924. IV. 8 „Paliepimu del bylų (provų) eigos palengvinimo baudžiamajame procese“ (Valdž. Žin. 1924 m. Nr. 33, 289, 290 p.) buvo pakeista šefenų teismo (Schöffengericht'o“) kompetencija ir sąryšyje su tuo naujai nustatyta prisiekusiųjų sprendėjų teismo priklausomybė, sudėtis bei bylų sprendimo tvarka. Šis teismas yra vienas visam kraštui ir

veikia prie Klipėdos Apygardos Teismo („Landgericht'o"). Jis sprendžia baudžiamąsias bylas del visų svarbesnių bei žymesnių nusikalstamųjų darbų, kurie šefenų teismui nebepriklauso. Vadinamasis vietoje „Prisaikintųjų" teismas susideda iš 3-jų teisėjų — profesionalų (įskaitant ir pirmininkaujantį) ir 6 prisaikintų sprendėjų (taigi šių pastarųjų skaičius dabar yra perpus sumažintas). Naujiena yra ta, kad sprendėjai tariasi ir sprendžia kartu su teisėjais-juristais ir turi lygias su jais balso teises (sprendimas daromas visų balsų dauguma) ne vien tik kaltės bet ir bausmės klausimais.

Teisėjų sferose teko girdėti, kad Klaipėdos Krašto praktikoje ikišiol (per 7—8 metus) ši naujoji tvarka pasirodė tinkama ir tikslingą ir jokių nenormalumų nepasireiškė. Apygardos Teismo pirmininkui pavesta leisti šiam paliepimui vykdyti taisyklės. 1924. IV. 16 „Vykdomieji Nustatymai" — „Ausfuehrungsbestimmungen" šiuo reikalu paskelbti Valdž. Žin. 1924 m. Nr. 37, pusl. 332/333, kur daugiausia traktuojama prisiek. sprendėjų sudėties sudarymo tvarka.

Tas eksperimentas esąs padarytas taipogi ir Vokietijoje ir ten irgi davęs gerų rezultatų. Tai mums turėtų būti įsidėmėtina, jei tektų šią instituciją įvesti ir pas mus.

II. Administracinis teismas.

Odry - Petisné 1920. IX. 21 „Paliepimu apie pertaisymą vyriausios krašto valdžios" (Valdžios Žin. 1920 m. Nr. 41, pusl. 347/348) buvo įsteigtas, šalia Krašto Direktorijos ir Valstybės Tarybos, vyriausioje Prefekto — Civ. Komisaro priežiūroje ir vadovybėje, „Valdžios Teismas — Verwaltungsgericht" (t. y. adminisracinis teismas), su nustatyta ten jo kompentencija ir sudėtimi. Pirmasis to teismo posėdis įvyko 1921. III. 3 Klaipėdos Krašto Direktorijos rūmuose. Vyr. Komisaro Petisné 1921. V. 9 „Paliepimu kaslink sutvarkymo teisės sprendimo paskutinioj instancijoje įsipirkimo reikaluose Klaipėdos Krašte" (Valdžios Žinios 1921 m. Nr. 55, 465, 466 p.) šiam teismui buvo pavestos dar apdraudimo įstaigos („Versicherungsamt"), kaipo aukščiausios instancijos, funkcijos (šiam paliepimui leisti vykdymo taisyklės buvo pavesta Krašto Direktorijai). To paties Komisaro 1922. II. 13 paliepimu (Valdž. Žin. 1922 m. Nr.

21, 143 p.) nustatoma, kad šio teismo sprendimai yra galutini, kol kraštui bus įsteigtas vyriausiasis administracinis teismas („Oberverwaltungsgericht"). Suėjus administracinio teismo gyvavimo dešimtmečiui (1921. III. 3—1931. III. 3), jo sprendimai viešai skelbiami Krašto Valdžios Žinių specialiniuose prieduose (Ikišiol yra išėję 5 tokie sprendimų rinkiniai: Nr. Nr. 1, 2 ir 3 — prie Valdžios Žinių 1931 m. Nr. Nr. 28, 59 ir 147 ir Nr. Nr. 4 ir 5 prie Valžios Žinių 1932 m. Nr. Nr. 11 ir 14). Šių sprendimų rinkiny Nr. 1 nurodoma, kad: „Klaipėdos Krašto Administratyvinis teismas yra ir galutinai sprendžiąs Krašto Finansų Teismas, Vandens Knygų Vyresnybė (pirmininko asmenyje) ir kartu Krašto Vandenų Įstaiga (kaipo kolegija) ir pagaliau Disciplinarinė Kamera; galima visai teisėtai pasakyti, kad Klaipėdos Kraštas savo administratyviame teisme dviejų teisėjų ir trijų Seimelio rinktų narių sąstate yra suvienijęs didžiausią Prūsijoje esamų Administratyvių teismų dalį".

Anksčiau, kol dar nebuvo specialaus administracinio teismo, jo funkcija priklausė Krašto Direktorijai. Iš 1920 m. vasario 17 d. Odry paliepimo — „Verordnung über die Einfürung einer höheren Verwaltungsorganisation für das Memelgebiet" (Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 1), kuriuo ši vyriausioji administracinė organizacija pavadinta Krašto Direktorija, matyti, kad šios įstaigos kompetencijai, be kitko, buvo priskirtos ir administracinio teismo teisės ir pareigos.

Administraciniam teismui išlaikyti Krašto sąmatoje paskirti: 1931 m. — 52.000 litų, o šiems 1932 m. — 51.500 litų.

Pagaliau, reikia pažymėti, jog pastaruoju laiku mūsų teisininkų sferose yra kilęs principinis klausimas apie Klaipėdos Krašto Administracinio Teismo sudėties teisėtumą ir jo sprendimų galią, bei materialinės įstatymų tikrinimo teises. Nesigilinant į šios nuomonės argumentaciją, pažymėtinas yra šios nuomonės išvedimas sąryšyje su Valstybės Konstitucijos § 66 ir Klaipėdos teritorijos Statuto 6 ir 16 str. str. Nurodoma į šio teismo sudėties neteisėtumą (Valdžios Žinios 1922 m. Nr. 10, pusl. 60, Petisnė 1922. I. 18 paliepimas Nr. A 395; Valdž. Žin. 1925 m. Nr. 47, pusl. 408, Direktorijos 1925. V. 16 paliepimas). Šiuo reikalu priešinga nuomonė savo laiku buvo pareikšta ir vietos vokiečių periodinėj spaudoj (žiūr. „Memeler Dampfboot" 1932. II. 11 Nr. 35).

Iš gen. Odry 1920. IV. 20 paliepimo Nr. A. 51 („Garantien und Vorteile, welche den im Dienste des Memelgebiets verbliebenen deutschen Beamten gewaehrleistet werden") paskelbto Valdžios Žinių 1920 m. Nr. 8, 29/31 p., I straipsnio matyti, kad Krašto Direktorijos visuotiniam susirinkimui buvo pavesta ir disciplinarinio teismo funkcijos; Krašto valdininkams galima buvo, einant buv. Vokietijos nuostatais, reikšti įspėjimus bei papeikimus ir dėti pinigines baudas. Paskutinė instancija šiais reikalais buvo krašto gubernatorius, kuris, be to, savo nuožiūra, galėjo kiekvieną valdininką disciplinarine tvarka iš užimamos vietos atleisti.

Kitu vėlesniu paliepimu (1920. V. 25 Nr. A. 71, Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 13, 84 p.) buvo nustatyta, kad ši tvarka netaikoma teisingumo žinybos organams (teisėjams, prokurorams ir notarams), kuriems steigiamas specialus disciplinarinis teismas („Disciplinariszkas Teismas" — „Disciplinargericht"). Šis teismas susideda iš 7 narių: Apygardos teismo pirmininko, dviejų Apygardos teismo direktorių ir keturių teisėjų (pastarieji renkami teismo valdininkų, prokurorų ir notarų visuotiniojo susirinkimo trejiems metams). Muitinės žinybos valdininkams buvo nustatyta kiek kitokia disciplinarinių bylų eiga, buvo padaryta kaip ir išimtis iš bendros tvarkos pavedus jų bylas administraciniam teismui ir Krašto Direktorijai (žiūr. Petisné 1922. I. 18 paliepimo. Nr. A. 393, Vald. Žin. 1922 m. Nr. 10, 59 p.). Šis paliepimas vėliau buvo panaikintas, bet pamatinis jo dėsnis — apie disciplinarinio teismo funkcijų pavedimą administraciniam teismui — randasi ir kituose paliepimuose (žiūr. to paties Petisné 1922. IX. 11 paliepimą Nr. A. 551, Valdž. Žin. 1922 m. Nr. 111, 943/944 p.).

1924 m., jau po Konvencijos pasirašymo, buvo išleistas Krašto Direktorijos ir Lietuvos Vyriausybės įgaliotinio pasirašytas 1924. V. 16 „Paliepimas sudaryti disciplinarinį teismą teisėjams, valstybės gynėjams ir notarams" (žiūr. Valdž. Žin. 1924 metų Nr. 45, 399 pusl.), kuriuo šiems valdininkams steigiamas n u o l a t i n i s disciplinarinis teismas iš mažesnio narių skaičiaus (viso, įskaitant pirmininkaujantį, iš penkių); tei-

sėjai čia jau neberenkami ilgesniam laikui, bet Apygardos Teismo Prezidiumo skiriami vieneriems metams.

Tokiu būdu bendroji disciplinarinių bylų sprendimo tvarka netaikoma teisingumo žinybos organams ir net, einant nurodyto 1922. IX. 11 paliepimo § 5, visiems teismo ir prokuratūros vidutiniams ir žemesniesiems valdininkams, kanceliarijos personalui. Tačiau pamatiniu įstatymu šios rūšies bylose liko, su keliais papildymais ir pakeitimais, buv. Vokietijos 1873 m. valdininkų įstatymas — „Reichsbeamtengesetz (Gesetz betr. die Reichtsverhältnisse der Reichsbeamten) vom 31 März 1873 in der Fassung der Bekanntmachung des Reichskanzlers vom 18. Mai 1907". Paskutinis pakeitimas jame padarytas Seimelio 1931. XII. 11 priimtu įstatymu, paskelbtu Valdž. Žin. 1931 m. Nr. 147, 1111, 1112 p. Dabar vadinamas Disciplinarinis Tribunolas („Disciplinarhof" anksčiau, 1922. IX. 11. paliepime pavadintas „Disciplinarine Kamera") sudaromas iš 5 narių: 3 Direktorijos nariai ir 2 Krašto Magistratūros teisėjai, Direktorijos skiriami trejiems metams. Šiuo įstatymu nustatytoji bendroji tvarka taikoma dabar jau ir teismų bei prokuratūros įstaigų kanceliarijos personalui. Sprendžiant disciplinarines bylas, reikia laikytis teismo Baudž. Proc. taisyklių.

IV. Advokatūra.

Pagrindiniu įstatymu čia eina buv. Vokietijos įstatymas apie advokatūros sutvarkymą — „Rechtsanwaltsordnung vom 1. Juli 1878" (RGBl. S. 177). Šis įstatymas buvo kiek pakeistas ir pritaikytas vietos gyvenimui prancūzų okupacijos laiku ir vėliau, kraštui prisijungus prie Lietuvos, šiais nuostatais.

Gen. Odry 1920. III. 22 Nr. A 34 paliepimu — „Verordnung betreffend Abänderung der Rechtsanwaltsordnung" (Valdž. Žin. 1920 m. Nr. 4, 15 p.) — buvo pakeisti šio įstatymo §§ 41, 42, 46, 47, 61, 67, 90 ir 92. Klaipėdos Landgericht'o apygardoje praktikuojantieji advokatai sudaro Klaipėdoje advokatų organizaciją — „Anwaltskammer", kuriai atstovauja „Vorstand" iš 5 narių, veikiąs Apygardos Teismo priežiūroje; šitoji advokatų kaip ir taryba yra kartu ir advokatų garbės teismas, kurio nutarimai skundžiami garbės teismo rūmams („Ehrengerichtshof") iš 5 narių: pirmininkaujančio Apygardos Teismo

pirmininko, 2-jų Apygardos Teismo teisėjų ir 2-jų advokatų. Šis paliepimas buvo kiek pakeistas 1925 m. (Žiūr. Valdž. Žin. 1925 m. Nr. 101, 905, 906 p.).

Petisnė 1921. IX. 7 paliepimas Nr. A. 300 (Valdž. Žin. 1921 m. Nr. 103, 815 p.) nustatė, pakeičiant veikiančio krašte vokiečių Baudž. Proc. įstatymo 138 str., kad ne Klaipėdos Krašto gyventojams teismas gali leisti vesti bylas tik vietiniam Santarvės valstybių atstovui sutikus.

Keliais paliepimais buvo pakeistas ir vokiečių taksos už advokatų darbą įstatymas — „Gebührenordnung fuer Rechtsanwälte vom 7. Juli 1879 in der Fassung der Bekanntmachung des Reichskanzlers vom 20. Mai 1898", pavyzdžiui: 1921. X. 5 paliep. Nr. A. 327 (Valdž. Žin. 1921 m. Nr. 113, 905, 907 p.), 1922. XII. 4 paliep. Nr. A. 638 (Valdž. Žin. 1922 m. Nr. 141, 1242, 1243 p.), 1925. X. 2 paliep. (Valdž. Žin. 1925 m. Nr. 97, 876, 877 p.).

Nuošaliai šioje srity stovi vienas Direktorijos paliepimas, kuriuo pastaruoju laiku mūsų pradėta domėtis, ir del jo interpretacijos pasigirdo įvairių, kartais priešingų, nuomonių: 1923. V. 19 „Paliepimas kaslink užleidimo teisių užtarėjų praktikai", (paskelbtas 1923 m. VI. 6 d., t. y. p r i e š Klaipėdos Krašto Konvencijos pasirašymą, Valdž. Žin. Nr. 61, 502 p.). Ten nustatyta, jog Krašto teisingumo žinyba gali priimti vietos advokatūron ir tokius asmenis, kurie D. Lietuvoje turi teisėjo vietai užimti reikalingas kvalifikacijas. Vieni mano, kad, Konvencijai įsigaliojus, jis yra visai nustojęs veikti, nes Kraštui Konvencija suteikė labai plačią ir pilną teismo autonomiją. Kiti yra tos nuomonės, kad jis, kaip neprieštaraujantis Konvencijai, galioja, tik kolkas, nėsant dar D. Lietuvoje naujo teismų tvarkomojo įstatymo, kur aiškiai būtų nustatytos dabartinės teisėjų vietai užimti reikalingos sąlygos, negalima arba labai sunku šį įstatymą praktikoje vykdyti. Yra dar kitų nuomonių. Sakoma, pav., kad neaišku, kur ir kaip teisininkas, įgijęs teorijos ir praktikos žinių iš D. Lietuvoj veikiančios (iš dalies buv. Rusijos) teisės, susipažins su veikiančia dabar Klaipėdos Krašte buv. Vokietijos materialine ir procesualine teise tiek, kad galėtų vesti čia teismo bylas. Sąryšy su tuo kyla dar daug ir kitų klausimų. Dabar esama D. Lietuvoje tvarka, bylas teisme faktinai veda

baigę teisių fakultetą ir dirbantieji kolkas kaipo praktikantai (prisiek. advokatų padėjėjai) ir taipogi žmonės be jokio įstatyme nustatyto teisių mokslo cenzo ir praktikos stažo (privatiniai advokatai). Vokiečių gi tvarka težino tik „Rechtsanwalt'ą" (atatinkantį mūsų prisiekusį advokatą), su teisės mokslo cenzu ir su praktikos stažu (vienodu tiek teisėjui, tiek notarui, tiek prokurorui ir kitiems teisingumo žinybos valdininkams).

Kalbamasis 1923. V. 9 paliepimas kartais mėginama aiškinti sąryšy su Vyr. Tribunolo bendrojo susirinkimo 1924 m. balandžio 9 d. nutarimu „pripažinti, kad Lietuvos prisiek. advokatai turėtų turėti teisę vesti bylas Klaipėdos Krašto teismuose be jokių tam tikrų egzaminų, kaip ir Klaipėdos Krašto advokatai D. Lietuvos teismuose". Bet čia vėl sakoma, kad tai yra nudum jus, nes praktikoje tai neįvykdoma, nekalbant jau apie tai, kad Klaipėdos teisingumo žinyba nepripažįsta Vyr. Tribunolo plenumui privalomos jiems jų įstatymų aiškinimo teisės.

V. Notariatas.

Notariato darbą ir notarų tarnybinę padėtį Klaipėdos Krašte tvarko 1899 m. Prūsijos įstatymas: „Preussisches Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit vom 21. September 1899" (GS. S. 249). Šio įstatymo (kuris liečia bendrai neginčo dalykus ir atitinka maž-daug apsaugos tvarkoje vedamų bylų reikalus) IV skyrius (§§ 31—65) ir VI sk. (§§ 77—103) plačiai kalba apie notarinių aktų („Notarielle Urkunden") sudarymo tvarką, ir notarų tarnybą, jų veikimą, atsakingumą ir t. t. („Amtsstellung der Notare"). Šiam VI įstatymo skyriui vykdyti Teisingumo Ministeris yra išleidęs 1899 m. gruodžio 21 d. tam tikras taisykles („Allgemeine Verfügung des Justizministers betr. das Notariat, vom 21. Dezember 1899"). Šiose taisyklėse smulkiai nustatyta notarų skyrimo, žemės knygų vedimo ir kit. tvarka. Svarbiausieji veikiančio dabar mūsų autonominiame krašte notariato sutvarkymo dėsniai yra šie: 1) notaru gali būti tūrįs teisėjo vietai užimti reikalingus privalumus; 2) notarą skiria visam amžiui Teisingumo Ministeris; 3) pradėdamas eiti savo pareigas jis yra prisaikinamas; 4) visi notarai yra Teisingumo Ministerio priežiūroje ir 5) bendrieji valdininkų ir

teisėjų disciplinarinės priežiūros įstatymų dėsniai taikomi ir notarams.

Specialiai ipotekos knygų vedimą liečia buv. Vokietijos įstatymai: „Grundbuchordnung vom 24. Maerz 1897, Fassung vom 20. Mai 1898“ (RGBl. S. 754) ir taipogi „Ausführungsgesetz zur Grundbuchordnung vom 26. September 1899“ (GS. S. 307).

Čia reikėtų prisiminti, kad kiekvieno Vokietijos Krašto notariatas tvarkomas einant vietos įstatymais; kad Prūsuose notarai yra valdininkai ir kad notaro darbas vienuose kraštuose yra sujungtas su advokatūra, kitur (pav. Prūsuose) notarui tik leidžiama kartu būti ir advokatu, o kartais notaro ir advokato funkcijos viename asmeny jungti draudžiama.

Pritaikant šių įstatymų nuostatus vietos gyvenimui, Klaipėdos Krašto „Valdžios Žiniose“ buvo paskelbti keli paliepimai: apie leidimą teismo referendarams eiti notarų pareigas— V. Ž. 1923 m. Nr. 73, 612 p.; apie disciplinarinį notarų teismą — V. Ž. 1924 m. Nr. 45, 399 p.; apie notarų antspaudus — V. Ž. 1925 m. Nr. 77, 665, 666 p.; taip pat Direktorijos paliepimais buvo tvarkomi infliacijos ir litų įvedimo metu notarų darbo taksos pakeitimai.

Nurodyto Prūsų 1899. IX. 21 įstatymo dėsniai apie notariatą dabar yra taikomi Klaipėdos Krašte sąryšy su Reicho šios pat rūšies įstatymu: „Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit vom 17. Mai 1898“ (RGBl. S. 189), Fassung vom 20. Mai 1898 (RGBl. S. 771)“, kur X skyriuje (§§ 167—184) traktuojama apie „Gerichtliche und notarielle Urkunden“.

Notariato veikime tenka remtis ir keliais bendrais veikiančios krašte buv. Vokietijos civilinės teisės materialiniais bei procesualiniais dėsniais (pav. BGB §§ 2229—2303, Civ. Proc. įstatymo — ZPO, prekybos įst. HGB, vekselių įst. — Wechsel, čekių įst. ir kit.).

Norintiems plačiau susipažinti su Klaipėdos krašto notariato sutvarkymu patartina pasiskaityti bent šie veikalai: 1) Oberneck, Das Notariatsrecht der deutschen Länder, 7 leidimas, 1925 m., ir 2) H. Oberneck straipsnį: „Notariat“, įdėtą „Handwörterbuch der Rechtswissenschaft von Stier-Somlo u. Elster, IV t., 219—233 p.

V. Burkevičius.

Nuomininko ir pusininko sąvoka ir jų teisinė padėtis, einant Žemės Reform. Įstatymo § 53.

Pradėjus veikti Žemės Reformos Įst., nuomininko ir pusininko teisinė padėtis daugiau, kaip kada nors, reikalinga tam tikro dėmesio. Žemės Ūkio Ministerija, pasiremdama jai duotomis teisėmis, numatytomis Ž. R. Įst. § 75, kuris duoda jai teisę tik instrukcijas leisti Žemės Refor. Įst. vykdymo reikalais, išleido aplinkraščius (Nr. 481, 474 — 1922 m. ir kit.), kuriuose aiškiai pasisakė, kad nuomininko ir pusininko teisinė padėtis esanti vienoda. Ž. R. Įst. § 53 šitaip sako: „Visos nuomos sutartys del turtų, kurie šiuo įstatymų nusavinami, nuo turtų nusavinimo dienos panaikinamos. Buvęs nuomininkas ir toliau veda nuomojamąjį ūkį, mokėdamas nuomą valstybei; kitos nuomos sąlygos yra nustatomos Žemės Ūkio ir Valstybės Turtų Ministerijos, einant privatinių savininkų žemės naudojimo įstatymu iš 1920 metų spalių mėnesio 30 dienos, ir tokios sutartys turi galios ligi nuomojamoji žemė bus paimta Žemės Reformos reikalams". Minimas privatinių savininkų žemių naudojimo įstatymas iš 1920 m. spalių 30 d. § 1 sako: „Žemės ūkiai virš 70 deš. tų privatinių savininkų ir nuomininkų, kurie patys asmeniškai tų ūkių neveda, su visu tiems ūkiams priklausomu kilnojamuoju ir nekilnojamuoju turtu imami Valstybės globon". Toliau šitas įstatymas daro išimtį tų ūkių savininkams ir nuomininkams, kurie tarnauja Lietuvos kariuomenėj, valstybės bei savivaldybių įstaigose; dar toliau įstatymas nurodo, kaip sudaromos išnuomojimams komisijos, nuomos sąlygos ir t. t.; įstatymas nieko nesako apie pusininkus. Apskričių Žemės Tvarkytojai su jų Komisijomis, pasiremdami minėtais Žemės Ūkio Ministerio išleistais aplinkraščiais, sudarė vietose daugybę nuomos sutarčių, kurios buv. dvarų nuomininkus ir pusininkus teisės

atžvilgiu visai sulygina. Nesu dvarininkų šalininkas ir niekados nemanau juo būti, bet man rodos, kad teisėtumo atžvilgiu toksai nuomininko ir pusininko teisinės padėties sulyginimas neatitinka tikrenybės ir žmonių sugyvenimo santykių. Žemės Ūkio Ministerija, pasirėmusi jai duota teise leisti reikalingas instrukcijas Žemės Reformos Įstatymui vykdyti, pasiėmė, matyti, ir Žemės Reformos įstatymų aiškintojo vaidmenį, nes minėtuose savo aplinkraščiuose aiškiai pasako, kad nuomininko ir pusininko teisinė padėtis, einanti Ž. R. Įst. § 53, esanti vienoda. Jeigu ir pripažintume, kad Ž. Ūkio Ministerija, leisdama kalbamu klausimu aplinkraščius, turėjo teisę aiškinti Ž. R. Įstatymą (manau, kad M-ja tokios teisės neturėjo, nes įstatymų aiškinimas priklauso Aukščiausiojo teismo kompetencijai), tai vis delto kiltų klausimas, ar toksai įstatymų išaiškinimas atitinka teisinę padėtį ir įstatymų prasmę. Iš aukščiau perskaityto Ž. R. Įst. § 53 matyti, kad jis kalba tik apie nuomininkus ir apie nuomos sutartis; nė vieno žodžio nepasako apie pusininkus ir apie jų susitarimus. Jei pripažintume, kad § 53 papildyti buvo paimtas ir Priv. sav. žem. naud. Įst. § 1, kuriame pasakyta, kad turtai imami Valstybės globon tų ūkių savininkų, kurie turi ūkius didesnius kaip 70 deš. žemės ir kurie patys asmeniškai nedirba, tai dar kiltų opus klausimas, kaip suprasti žodį „asmeniškai" dirbti. Aiškus dalykas, kad turto savininkas, turintis ūkį didesnį kaip 70 ha, pats vienas jo apdirbti negali; jis turi arba atiduoti nuomon, arba pasiimti pusininką, arba pasisamdyti darbininkų. Pirmuoju atveju turto savininkas, atidavęs turtą nuomon, aišku, patsai asmeniškai jau to turto nebedirba, bet tik gauna sutartą nuomą ir t. t. Visai kitokia padėtis susidaro pastaraisiais dviem atvejais, nes čia kyla klausimas, ar turto savininkas, dirbąs su pusininku, dirba asmeniškai, ar ne; taip pat, ar turto savininkas, pasisamdęs ūkvedį, darbininkus ir k., dirba asmeniškai, ar ne? Jei pasižiūrėsime arčiau, tai neabejodami pasakysime, kad stambus ūkininkas (per 70 ha), samdydamas sau ūkvedžius ir kitus, asmeniškai nieko nedirba, o jei ir dirba, tai tik ne taip, kaip ūkio darbas reikėtų suprasti. Stambaus ūkio savininkas, turįs ūkvedžius ir kitus, dalyvauja ūkio darbe tik nurodymais, dažniausiai atsakomingajam ūkvedžiui tik patardamas, kas ir kaip būtų geriau padaryti. Todel kyla klausimas, ar čia

ūkio savininkas asmeniškai dirba, ar ne? Be abejo, kai kas drąsiai pasakys taip, ūkio savininkas tokioj padėty „asmeniškai“ dirba, nes yra suinteresuotas, kad apdirbamasis ūkis duotų daugiau pelno ir t. t. Jeigu taip, tai ar ūkio savininkas, pasikvietęs pusininką savo ūkiui apdirbti, nėra drauge su pusininku suinteresuotas būsimuoju ūkio pelnu, derlium ir t. t.? Aišku, kad savininkas yra tuo suinteresuotas, nes nuo gauto derliaus pareina ir pusė. Tokiu būdu ir ūkio savininkas, pasisamdęs ūkvedžius ir kitus, ir ūkio savininkas, pasikvietęs pusininkus ūkiui apdirbti, šiuo atžvilgiu yra vienodoje padėtyje, nes ir vienas ir antras lygiai yra suinteresuoti laukiamuoju ūkio pelnu, derlium. O jeigu taip, tai aišku, kad kaip vienas ūkvedžiui ar kitokiam ūkio vedėjui, taip antras pusininkui duoda savo patarimų, nurodymų ir kita, kad tik ūkis duotų daugiau pelno. Vadinasi, ir vienas ir kitas šiuo atveju „asmeniškai“ dirba. Skirtumas yra gal tik tas, kad ūkio savininkas, samdydamas ūkvedžius ir kitus ūkiui apdirbti asmenis, iš kalno nusistato, kiek jis iš gautojo pelno turės atiduoti už ūkio apdirbimą, o ūkio savininkas, pasikvietęs pusininką, to nežino; jis žino tik, kad dalį laukiamojo derliaus (pelno) turės atiduoti už tą patį ūkio apdirbimą. Taigi skirtumas yra tik tas, kad pirmasis iš kalno žino, kokį kiekį savo gauto iš ūkio pelno reikės duoti samdiniams už ūkio apdirbimą, o antrasis žino tik, kad už ūkio apdirbimą reikės duoti dalį ar pusę laukiamojo pelno, bet ši dalis pareis nuo to, kiek pusininkas „sugebės“ uždirbti. Tačiau ir vienas ir antras duoda dalį savo ūkio pelno už to ūkio apdirbimą. Taigi ir šiuo atveju tarp jų skirtumo lyg ir nėra; gal būt, yra tik tas skirtumas, kad turto savininkas už ūkio apdirbimą, duodamas dalį būsimo pelno-derliaus, lyg ir labiau suinteresuoja patį to ūkio apdirbėją - pusininką laukiamuoju derlium, bet tai nė kiek nepakeičia padėties, nes čia ūkio savininkas nė kiek neatsisako nuo tikslo, kad pusininkui atiduotas apdirbti ūkis duotų kuo didžiausią pelną, kad dirbant kas nors nebūtų atlikta ne taip, kaip ūkio savininkas supranta, kad pusininko veiksmai nesumažintų laukiamojo pelno. Tokį pat tikslą turi ir ūkio savininkas, kuris už iš kalno žinomą mokestį samdo ūkvedį ir kitus reikalingus asmenis. Vadinasi, ir šiuo atveju ir ūkio savininkas, pasisamdęs ūkvedžius ir kitus asmenis, ir ūkio savininkas, pasikvie-

tęs pusininką ūkiui apdirbti, turi vieną tikslą, kad jų ūkiai būtų apdirbti taip, kad rudenį turėtų iš ūkio daugiau naudos, didesnį pelną. Tokiu būdu jų esminė padėtis irgi vienoda. Kur kas kitokia padėtis yra ūkio savininko, atidavusio ūkį nuomon, ir ūkio savininko, pasikvietusio pusininką padėti jo ūkį apdirbti.

Jei tik pažiūrėsime į ūkio savininko, išnuomojusio ūkį, santykius su išnuomotu ūkiu ir ūkio savininko, atidavusio ūkį pusininkui apdirbti, santykius su atiduotu pusininkui ūkiu, tai pamatysime, kad jų santykiai su atiduotais ūkiais yra taip skirtingi, jog nė vienas, nors kiek protaująs, žmogus negali drįsti juos į vieną padėtį statyti. Nuomotojas gauna už išnuomotą ūkį sutartą nuomos mokestį, nežiūrint į tai, ar nuomininkas turėjo pelno iš to išnuomoto ūkio ar nuostolių; tokiu būdu nuomotojui nereikia sekti, ar išnuomotasis ūkis duos pačiam nuomininkui pelno ar nuostolių; jis tik žiūri, kad nuomininkas naudotų išnuomotą ūkį taip, kad patsai ūkis nenustotų savo tinkamos vertės. Visai kitokia padėtis yra ūkio savininko, atidavusio savo ūkį pusininkui apdirbti; čia turto savininkas turi sekti ne tik tai, kad atiduotasis apdirbti ūkis nenustotų savo tinkamos vertės, bet drauge ir tai, kad ūkis duotų naudos (pelno), nes kitaip ūkio savininkas neturės jokios naudos, o turės tik nuostolių. Tokiu būdu ūkio savininkas, atidavęs savo ūkį pusininkui apdirbti, visą laiką ir patsai dalyvauja to ūkio naudojime ir valdyme; jam drauge su pusininku tenka visa būsimų nuostolių rizika ir laukiamoji iš ūkio nauda, kas, kaip matėme, visai neliečia ūkio nuomotojo. Pavyzdžiui, ūkio savininkas, savo ūkį išnuomojęs nuomininkui, gaus sutartą nuomą, nepaisant ar bus derlingi metai ar ne, ar nuomininkas turės pelno ar ne, ar net išnuomoto ūkio laukuose derlių sunaikins ledai, gaisras ar kitoki nenumatomi įvykiai, nuomininkas vis tiek turės sumokėti savininkui sutartą nuomą, jei tik, žinoma, nebus del to iš kalno išsiderėjęs palengvinimų; o ūkio savininkas, atidavęs savo ūkį pusininkui apdirbti, auksčiau minėtais atvejais visa tai turės pakelti drauge su pusininku, taigi savininkas dalyvauja ne tik naudojime, bet ir vartojime; vadinasi, pusininkas, pasiėmęs ūkį apdirbti, nėra toks savarankus ūkio valdytojas, koks savarankus yra nuomininkas, nes ūkio savininkas visą laiką nenuleidžia nuo

ūkio akių: jis žiūri, kad kas nors nebūtų padaryta taip, kad apdirbamasis ūkis galėtų rudenį duoti mažiau naudos. Tokį pat skirtumą reikia stebėti ir teisinėje bei procesualinėje padėtyje. Nuomininkas tam tikrose ribose išnomotąjį ūkį gali ir teisme ginti nuo trečiųjų asmenų; jis gali pasiimti pusininką, kuris jam padėtų ūkį apdirbti, nes jis gali patį ūkį ir kitam išnuomoti, jei tik ūkio savininkas aiškiai to neužgynė, ko visai negali daryti pusininkas. Išvesti pusininko ir nuomininko vienodą teisinę padėtį iš to, kad ir pusininkas ir nuomininkas duoda ūkio savininkui už išnuomotą ar perduotą apdirbti ūkį tam tikrą atlyginimą, negalima, o to padaryti negalima del to, kad nors nuomininkas ir duoda ūkio savininkui už išnuomotą ūkį atlyginimą (nuomą), kad ir natūra, vis delto tas atlyginimas jau iš kalno yra sutartim aprėžtas ir susitarusiems žinomas, ko visai nėra pusininko atveju; nors čia ūkio savininkas taip pat gauna atlyginimą už pusininkui perleistą apdirbti ūkį, vis delto šios rūšies atlyginimas, kad ir natūra, yra visai kitoks, negu nuomos mokestis, nes čia atlyginimas nėra apribotas, iš kalno numatytas; o jeigu to nėra, tai ūkio savininkui, kaip ir „asmeniškai" dirbančiam savininkui, tenka laukti iš ūkio būsimosios naudos (pelno). Taigi ūkio savininko, atidavusio savo ūkį pusininkui apdirbti, padėtis yra daug panašesnė į padėtį „asmeniškai" dirbančio savininko, samdančio ūkvedžius, darbininkus ir kitus asmenis, negu į ūkio savininko, atidavusio savo ūkį nuomon, nes pastarasis, kaip jau sakyta, iš kalno žino sutartą atlyginimą už išnuomotą ūkį, o du pirmieji nežino. Be to, kiek nuomininkas, išsinuomojęs ūkį, nuomos metu jaučiasi esąs to ūkio valdytojas, tiek pusininkas jaučiasi priklausąs ūkio savininko, nes gautąją ūkio naudą abu pagal sutartį pasidalo. Tai aiškiai rodo, kad kaip tarp nuomininko ir pusininko yra aiškus esmės skirtumas, toksai pat esmės skirtumas yra ir tarp pusininko bei kitų samdomų ūkvedžių, darbininkų ir k., nes ir šie asmenys gauna už savo darbą tam tikrą iš kalno sutartą atlyginimą, ko negalima pasakyti apie pusininką. Tokiu būdu pusininkas aiškiai išsiskiria iš nuomininkų tarpo, iš vienos pusės, ir iš kitų darbui dirbti samdinių, iš antros pusės, ir atsiduria visai kitokioje padėtyje. Pažiūrėjus į pusininko santykius su pačiu ūkio savininku, galima pamatyti, kad jie (pusininkas ir savininkas)

ūkio valdymo atžvilgiu yra lyg vienodos padėties subjektai, nes jie susitarę bendrai siekia vieną tikslą, būtent, apdirbti ūkį ir rudenį gauti iš jo naudą. Iš to išeina, kad ūkio savininkas, atidavęs savo ūkį pusininkui apdirbti, ir pusininkas, pasiėmęs ūkį apdirbti, sudaro „darbo sutartį“: vienas duoda ūkį, antras savo inventorių ir bendrai veikdami gauna naudą, kurią pasidalo iš kalno susitartose dalyse. Jeigu nebuvo galima tos skirtingos padėties aiškiai išvesti iš rusų įstatymų, tai dabar mums negali būti kliūčių tam skirtumui nustatyti savo įstatymu, juo labiau, kad Lietuvoje pusininko sąvoka, arba kaip jį dar vadindavo „dalininku“ jau nuo XVI šimt. gerai žinoma ir jo santykis su ūkio savininku buvo įvairus: vieni dirbdavo su pačiu savininku ir jo šeima bendrai, kiti gaudavo išrėžtą lauko dalį ir ją apdirbdavo, bet abiem atvejais gautą pelną dalydavosi sutartomis dalimis*). Todel manyčiau, kad Ž. R. Įst. § 53, negali būti taikomas vienodai nuomininkui ir pusininkui. *Pr. Vasiliūnas.*

---

*) Žiūr. A. Janulaičio Liet. vis. ir teis. istorija.

Asmens neliečiamybė mūsų įstatymų šviesoj.

Valstybės kelrodis, konstitucija, yra išmargintas deklaratyvinio pobūdžio nuostatais. Mūsų valstybės konstitucijų autoriai vadovavosi vienu ir tuo pačiu principu, tačiau nebuvo jam ištikimi ligi galo. Todel konstitucijon įsibrovė dėsnių, pastojančių kelią būtiniems kasdieniniams įstatytams. Imkime, pavyzdžiui, apibūdinantį piliečio viešąsias teises nuostatą apie asmens neliečiamybę. (Liet. Valst. Konst. § 12, Vyr. Žin. Nr. 275, 1928—V—25 d.). Po kiekvienos demokratinės konstitucijos organinio šūkio „piliečio asmuo neliečiamas" nepanorėta įterpti sintetinį, kad ir rusų pagrindinių įstatymų, dėsnį (Rusų Imperijos Įst. Rink. 1906 m. leidimo T. I, sk. 1 str. 73) „žmogus gali būti suimtas tiktai įstatymo nurodytais atsitikimais" (teigiama forma pagal J. Bylos Baudž. Proc. Įst. § 8 vertimą), bet imta konkretizuoti — „pilietis gali būti suimtas arba jo laisvė suvaržyta, tik užtiktas nusikalstamą darbą bedarąs arba teismo valdžios organo nutarimu". Reikia panagrinėti tuodu suėmimo atveju. Principiališkai Teismo valdžios organų nutarimais piliečiai gali būti suimami tiek užklupti in flagranti, tiek vėliau, bet kadangi del atsitikimų in flagranti būtų beveik neįmanoma ir beprasmiška rašyti nutarimas prieš arba nusikalst. darbo metu, tai kalbamajame konstitucijos nuostate atsitikimai in flagranti išskirti. Negincytina, kad teismo valdžią sudaro organai, veik. Laik. Liet. teismų ir jų darbo sutvark. įstatyme (L. V. Ž. Nr. 2—3) numatyti. Joki kiti organai — administracijos, policijos ir k., kurie nėra teismo valdžios organai, negali virsti teismo organais, nors jiems ir būtų pavesta atlikinėti veiksmus, įeinančius į teismo organų kompetenciją (pav., pagal. B. Pr. Įst. pakeitimą V. Ž. Nr. 312 — 1929—XI—12). Priešingai, jeigu konstitucijos teismo valdžios organų

sąvokai iššifruoti galima būtų pavartoti interpretatio extensiva, tai tuomet netikėtai ne tik policininkas, bet ir seniūnas turėtų būti laikomas teismo valdžios organu, nes juk ir jie, atlikdami kvotos veiksmus teismo bylose, lyg padeda teismams vykdyti teikiamąją valdžią. Vargiai konstitucijos autoriai turėjo tai galvoje, nustatydami tokią neribotą sąvoką. Jeigu jie būtų norėję, tai būtų „teismo" vietoj pavartoję žodį „atitinkamo". Esant tokiai kalbamos sąvokos siaurai prasmei, policijai ir kitiems administracijos organams, suimantiems del tarnybos savo iniciatyva piliečius, nuolat tenka pasiremti pirmuoju suėmimo atveju — in flagranti. Tačiau piliečių, suimtų bevykdant jiems nusikalst. darbą, skaičių nustelbia žymiai didesnis skaičius, kurį sudaro suėmimai post factum. Tokiems gi piliečiams suimti mūsų konstitucijos įstatymas, figurališkai išsireiškiant, neduoda orderio, ir tenka prieiti parodoksalinė išvada, kad mūsų veikiant. įstatymai (Baudž. Proc., Ypat. Valst. Aps. Įst. ir kiti), liečiantieji atitinkamų administracijos organų (policijos, miškų žinybos tarnautojų, karo komendanto ir k.) teisę suiminėti piliečius del jau padarytų nusikalstamų darbų su tikslu neleisti jiems pasislėpti arba sunaikinti nusikalst. darbo pėdsakus arba išvengti prival. įsakymais pagrįsto arešto, esą priešingi konstitucijai ir todel, pagal konstitucijos §§ 3 ir 103, atitinkamos tų įstatymų dalys negaliojančios.

Atsimintina, kad kalbamame nuostate nepasakyta, kurie organai gali suimti pilietį, užtiktą nusikalstamą darbą bedarant. Ta spraga leidžia labai plačiai aiškinti šį nuostatą. Konstitucijai neprieštarautų net paprasto piliečio, ne valstybės tarnautojo, teisė suimti kitą pilietį, užtiktą in flagranti. Tačiau šiuo atveju įdomiau bus panagrinėti kitų, be policijos, administracijos organų teisė suimti pilietį. Pagal Baudž. Procesą tokią teisę turi miškų žinybos (1133 str.), akcyzo ir muitinių (1148 str.) tarnautojai. Mano išmanymu, Baudž. Proc. Įstatymo pakeitimu (V. Ž. Nr. 312—1929—XI—12 d.) tokia teisė suteikiama ir savivaldybės organams, valsčiaus viršaičiams ir seniūnams. Kadangi įstatyme expressis verbis tai nepasakyta, tai ši išvada tenka paremti išvedžiojimais. Einant Baudž. Proc. Įst. pakeit. 249^2 str., nesant vietoj organų, kuriems įstatymo pavesta daryti kvota ir tardymas, valsčiaus viršaičiai ir seniūnai, užtikę nusikalstamąjį darbą darant arba tik ką padarius

ir esant pavojui nusikaltimo pėdsakams išnykti arba nusikaltėliui pasislėpti, gali daryti atskirus kvotos veiksmus. Pagal 249[3] str. kvotos veiksmai yra lygūs reng. tardymo veiksmams ir daromi tomis pačiomis taisyklėmis, tačiau kai kurių kvotos veiksmų neleista atlikinėti. Šitų išimčių tarpe nerandame teisės suimti. Iš to išeina, kad valsčiaus viršaičiai ir seniūnai gali suiminėti piliečius 249[2] str. numatytomis sąlygomis.

Tos išvados negriauna 257 str., numatąs preventyvinę policijos teisę suimti pilietį. Iš to, kad įstatymas atskirai nepamini viršaičių ir seniūnų kalbamos teisės, dar neišeina, kad jie tos teisės neturi, nes, kaip minėjome, įstatymas to atskiro kvotos veiksmo jiems nedraudžia daryti. Daugumas kitų kraštų konstitucijų trumpai pasako, kad asmens laisvė gali būti suvaržyta įstatymais. Keista tik tai, kad iš Pabaltijo Valstybių Estijoj asmens neliečiamybę aprėžiančio nuostato redakcija tokia pat, kokia pas mus (žiūr. Estijos Resp. pagrind. įst. § 8 — „Teisės" Nr. 13 priedas). Bene būsime šį nuostatą iš ten nusirašę, ypač kad Estijos konstitucija yra ankstyvesnė.

Jeigu lygintume ikišiol išleistų Valst. Konstitucijų nuostatus, liečiančius asmens neliečiamybę (Laik. Konst. pamat. dėsnių § 23 Liet. Valst. Konst. § 11 — V. Ž. Nr. 100 ir L. V. Konst. § 12 — V. Ž. Nr. 275), tai deja, turėtume konstatuoti, jog mūsų pirmosios, laikinosios, konstitucijos nuostatas yra tobulesnis. Tenai nepasakyta, kuriais atvejais asmens laisvė suvaržoma. (§ 23 paminėti „tikslas ir vykd. įrankiai valst. įstatymams priešingi" gali liesti kitas piliečių garantijas, su asmens neliečiamybe ten pat sugretintas), todel tų suvaržymų tenka ieškoti rusų įst. rink. ir sustoti ties aukščiau minėtu T. I, sk. I str. 73 nuostatu, nes šis nuostatas nėra priešingas konstitucijai ir turėjo būti palaikytas veikiančiu (§ 24).

Nemaža rūpesčio sukelia tai, kad nurodytas § 12 griežtas 48 valandų terminas suimti, nutarimui surašyti ir jis įteikti suimtajam, nurodant suėmimo pagrindą, neišlaikomas veikiančiuose įstatymuose. Grįžtame vėl prie Baudž. Proc. Įst. pakeitimo. Einant 257[1] str., policija, suėmus pilietį, turi pristatyti jį teismo tardytojui per 24 valandas, tačiau del tolumo ar kitų nenugalimų priežasčių (pripažinę rezervą — nenugalimąsias priežastis — mes, palyginus su prieškariniu režimu, regresavome, nes, sakysime, B. Pr. 51[1] str. tokio rezervo nėra

ir tas rezervas visiškai nereikalingas del to, kad tokia kliūtis, vis major. visumet atleidžia nuo baudžiamosios ir disciplinarinės atsakomybės, kas užakcentuojama B. St. 42 ir 637 str.) tasai 24 val. laikas gali būti pailgintas tiek, kiek tat vietos sąlygomis yra reikalinga. Suimtasis pristatomas artimiausiam teismo tardytojui, jeigu t. tardytojas, kuris turi tardyti, gyvena toli. Artimiausias tardytojas, atlikęs būtiniausius veiksmus (kurie gali ir neapimti kaltinimo pateikimo), siunčia jį (suimtąjį) tinkamam tardytojui, o pastarasis turi dar 24 valandas kaltinimui pateikti ir kard. priemonei nustatyti arba visai paleisti. Iš to matome, kad konstitucijos proklamuotas 48 val. šūkis gali subyrėti; jis susidūręs su gyvenimu, dažnai ir subyra. Žinoma, jeigu § 12 nebūtų pastabos, kad suimtasis ir negavęs per 48 valandas nutarimo del jo suėmimo tuojau paleidžiamas, tai tą terminą reikėtų laikyti taisykle, kurią vistiek galima peržengti, tiesa, tik labai svarbiais atvejais, esant gi reikalavimui suimtasis paleisti po 48 val., jokiais svarbiais atvejais teisintis negalima. Valsčiaus viršaitis, seniūnas, policijos tarnautojas ar teismo tardytojas, kad ir labai stropiai prisilaikytų terminų, nurodytų B. Pr. Įst. pak. 257 str., vis delto, suėjus 48 val. terminui, tuojau turėtų suimtąjį paleisti, nes kitaip sulaužytų Konstitucijos § 12 nuostatą ir turėtų atsakyti pagal B. St. 639 str. Tokiu būdu Baudž. Proc. Įst. pak. 257^1 str., turįs tendencijos apeiti griežtą konstitucijos nuostatą del 48 val. termino, yra konstitucijai priešingas. Manyčiau, kad šis įstatymas būtų galima suderinti su konstitucija tik tuo atveju, jeigu B. St. 257 str. būtų papildytas taisykle, reikalaujančia ne tik surašyti nutarimą, suimant pilietį (nors tokios taisyklės įstatyme nėra, bet ją nustatė instrukcijos. (žiūr. Admin. org. ir policijai nusik. darbams tirti ir byloms kelti Vyr. Trib. V. Gyn. Kalvaičio instrukciją), bet ir paskelbti tą nutarimą suimtajam panašiai, kaip daro teismo tardytojai (B. Pr. 431 str.). Tuomet konstitucijos deklaruojama asmens neliečiamybės garantija, veikianč. įstatymų pakertama, praktikoj nebus problematiška. *St. Vazbys.*

Kriminologija ir kriminologinė profilaktika

Ikišiol penologinėje (bausmių skyrimo) praktikoje tebevyrauja vienašališkas „teisingumo" principas: tiksliai nustatyti nusikaltimo laipsnį ir paskirti atitinkamą bausmę; čia mums rūpi tik atstatyti „teisingumo svarstyklių" pusiausvyrą, nes tuo būdu mes, o kai kada ir nusikaltėlis, gauname vidujinį dorovinį patenkinimą. Bet nusikaltimų statistika, kaip kitose valstybėse, taip ir Lietuvoj, rodo, kad nors ir teisingiausios būtų bausmės, bet jos nusikaltimų skaičiaus nemažina, o, gal būt, net didina (recidivistų skaičių). Nusikaltėliai ne tik ardo visuomenės gyvenimą bei demoralizuoją tautą, bet padaro valstybei didžiausių nuostolių didesnių, gal būt, negu gaisrai arba užkrečiamosios ligos: nusikaltėliai padaro nuostolių valstybei bei visuomenei tiesioginiu būdu, savo veiksmais; be to, jų (sugautų) išlaikymas bei apsisaugojimo priemonės taip pat nemaža reikalauja valstybės lėšų. Todel susidaro opi ir paini problema, kaip nusikaltėlių skaičių sumažinti, jei jau negalima visai jų panaikinti. Atsiranda XVIII am. pradžioje naujas kriminologijos mokslas, kurį vokiečių kriminologas prof. Hansas Grossas ypač daug pastumėjo pirmyn[1]); jis pirmas nuo 1898 metų pradėjo leisti specialinį žurnalą: „Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik". Reikia dar paminėti italų psichiatrą prof. C. Lombrozą, kuris 1889 m. paskelbė savo veikalą „L'uomo deliquente..." (žmogus nusikaltėlis) ir norėjo nustatyti nusikaltėlių tipus, remdamasis tik jų anatominėmis — fiziologinėmis žymėmis. Vagių tipas, pavyzdžiui, turįs mažesnę kaukolę, žemesnę pažiulnę kaktą, storus antakių lankus, stiprius apatinius žandikaulius, jų šlapume esą daugiau fosfatų ir pan. Nors jo teorija, bent savo pirmykštėje formoje, jau

---

[1]) Žiūr. jo veikalus: Kriminalpsychologie I Auf. 1898 m., Enzyklopädie der Kriminalistik 1901 m. ir kt.

seniai sukritikuota (Manouvriero, Topinardo, Sommerio ir kt.), bet jo mesta idėja tebeturi reikšmės iki šių dienų, būtent: reikia daugiau dėmesio kreipti ne į abstraktinių nusikaltimų analizę bei jų rūšiavimą, o į patį nusikaltėlį, į jo nusikaltimų kilmę bei jų brendimo eigą, nes tik su pagalba empirinės psichologijos galima nušviesti nusikaltimo psichofizines šaknis, o be jų susekimo negalima tikėtis daug pasiekti kovoje su nusikaltimais.

Tas susiartinimas kriminologijos su psichologija, kurį pradėjo Grossas ir Lombroza, jau dabar turi daug pasekėjų. Wullfsenas, Görnigas, Irkas, Pozdniševas, nagrinėdami nusikaltimo kilmę, skiria endogeninius ir egzogeninius komponentus; pagal tuos komponentus bando ir nusikaltėlių tipus nustatyti. Daug amžių nusikaltimo priežastimi laikė žmogaus „blogą valią", kuri, „laisva" būdama, galėjo ir nepadaryti nusikaltimo, ir toks nusistatymas neskatino prie gilesnės analizės. Dabartinė kriminologija jau daug žino apie rasės, paveldo, šeimos, lyties, amžiaus ir kitų įgimtų ypatybių reikšmę nusikaltėlio tipui sudaryti. Ne mažiau įgijo žinių ir apie egzogeninių sąlygų įtaką nusikaltėliui susiformuoti; čia ypač daug dėmesio kreipiama į ekonominių sąlygų, apystatos, socialinės aplinkos reikšmę nusikaltėliui. Nuo savęs aš pridėčiau, kad negalima visiškai ištirti visų minėtų komponentų reikšmės, jei juos imti pavieniui ir kiekvieno įtaką sekti atskirai. Nereikia užmiršti, kad realybėje santykiai ir tarp pačių komponentų, o taip pat tarp komponentų ir nusikaltėlio yra daug painesni, negu jie mums atrodo abstraktiškai paimti; nereikia užmiršti, kad ne tik visa apystata bei aplinka veikia žmogų, bet ir pats žmogus tuo pačiu metu veikia apystatą, bei aplinką, kad visą laiką eina apipusiškas veiksmas arba, tiksliau tariant, sudėtinga sąveika[1]) tarp žmogaus ir įvairių jo egzogeninių bei endogeninių komponentų, kad čia žmogus yra tik narys labai sudėtingos dinaminės sistemos, kurios struktūra reikia pirmiau nustatyti, o tuomet pilniau paaiškės ir atskirų komponentų reikšmė nusikaltėliui susiformuoti. Neliesdamas smulkiau psichologijos reikšmės kriminologijai, galiu paminėti, kad kri-

---

[1]) Sąveikos apibūdinimą ir trumpą paaiškinimą, kaip aš ją vartoju pedagogikos moksle, žiūr. „Švietimo Darbas" 1929 m. — nr. 2.

minologai dabar pradeda skilti į dvi sroves: vieni (italų, prancūzų) kriminologai atiduoda pirmenybę endogeniniams komponentams ir daugiau remiasi kriminologine psichologija, kiti (sovietinių rusų) remiasi egzogeniniais komponentais ir daugiau vertina kriminologinę sociologiją.

Prie šių dviejų kriminologijos šakų aš dar pridurčiau trečią — kriminologinę profilaktiką. Šis terminas paimtas iš medicinos, kur profilaktika nagrinėja įvairias priemones, apsaugojančias žmogų nuo ligų, kur rūpinamasi ligos neprileisti, ją įspėti. Kaip medicinoje, taip ir kriminalistikoje svarbiau ir lengviau užkirsti kelią nusikaltėliui bręsti, neduoti jam prinokti, negu taisyti žmogų, pavirtusį tipingu nusikaltėliu. Čia kriminologija šiek tiek suartinama su medicina, o tuo pačiu ir kova su nusikaltimais įgauna kitą atspalvį. Nusikaltėlis yra panašus į ligonį, o jo ligą yra psichinio net socialinio pobūdžio. Mes perdaug vienašališkai žiūrime į psichinius ligonius, manydami, kad jie visi turi būti bepročiai. Kaip kūno tik viena dalis gali būti nesveika, taip ir liga gali paliesti ne visas psichines funkcijas; nusikaltėliai dažniausiai apreiškia trūkumus jausmų (ypač idėjinių ir socialinių) ir valios srityje. Del šių trūkumų gali šiek tiek ir protas susilpnėti, ką dažnai psichiatrai ir atranda pas nusikaltėlius, bet ne tiek, kad tie proto trūkumai iš karto galima būtų pastebėti. Todel psichiatrai (Grohmannas, Prichardas, Morelis, Kraft-Ebbingas ir kt.) tokiam doroviniam pamišimui turi ir specialinių terminų: folie morale, moral insanity, dementia et amentia ethica seu moralis ir pan. Bet kiekviena liga, o ypač psichinio pobūdžio, turi savo istoriją, savo slaptą (inkubacinį) brendimo laikotarpį, savo simptomus ir net užkrečiamąją jėgą. Kaip iš kūno konstitucijos (habituso) galima spręsti apie žmogaus linkimą sirgti džiova, taip iš psichinės struktūros galima numatyti pavojų doroviniam susirgimui, ypač kai prie to prisideda nepalankios gyvenimo sąlygos. Juo ankščiau pastebėsime tokį žmogaus linkimą, juo lengviau profilaktikai pasiekti savo tikslą. Kriminologinė profilaktika rūpinasi ne tik vaikais bet ir suaugusiais, kuriems gresia pavojus netekti dorovinės pusiausvyros. Net nusikaltėliai, pakliuvę į tam tikras pataisymo įstaigas (kalėjimus, darbo kolonijas), o ypač lygtinai nuteistieji turi rūpėti profilaktikai, kad jie nepasidarytų recidivistais.

Profilaktinės priemonės, kaip ir medicinoje, dažnai sutampa su gydomomis priemonėmis. Mes vienodai stipriname tyru oru, sveiku maistu, lengvais judesiais sergantį džiova ir tik linkusį ja susirgti. Panašiai elgiamasi ir kriminologinėje profilaktikoje, bet čia daugiau kreipiama dėmesio į judėsius, kurie žymiai sustiprinami ir paverčiami produktingu, psichofiziniu darbu. Bet darbas darbui nelygus. Vienas darbas gali įvaryti žmogui tik darbo neapkentimą, gali atbukinti jausmus ir protą, net vergu paversti, ir toks darbas yra žmogui žiauri Dievo bausmė ir prakeikimas. Bet darbas tam tikromis sąlygomis gali pavirsti psichofiziniu vaistu, gali suteikti pasitenkinimą, gali išūgdyti jėgas ir padaryti žmogų laimingą. Panašų kriminologinį profilaktoriumą man teko matyti 1931 m. netoli Maskvos sovietinėje Rusijoje; girdėjau, kad ir Amerikos Jungtinėse Valstybėse yra tokių įstaigų; panašią įstaigą turėjo ir Pestalocci Neuhofe Šveicarijoje. Čia susikuria didelė šeimyna, kuri gyvena bendrais rupesčiais, savo gyvenimą tvarko pati ir įvairiais grynai pedagoginiais būdais paskatina darbštumą bei iniciatyvą atskirų savo narių. Gerai suorganizuotas kolektyvinis darbas, kur kiekvieno dirbančio produktingumas viešai vertinamas, kur duodama šiek tiek laisvės pasirinkti darbą pagal gabumus bei patraukimą ir tuo būdu iškeliami vidiniai darbo stimulai (akstinai), kur nėra viršininkų bei prižiūrėtojų smurto, bet kiekvienas kolektyviškai yra įvertinamas pagal apreikštus gabumus, ir nėra užkirstas kelias paaukštinimams bei privilegijoms už tam tikrus nuopelnus kolektyvui. Žodžiu, galima taip darbas sutvarkyti, kad jis žmogų greit įtraukia į natūralinę darbo disciplina, į kolektyvinį gyvenimą, kuris remiasi vertybių kūrimu bei to kūrimo nuolatiniu tobulinimu. Tuomet darbas iš tikrųjų pavirsta ne tik profilaktine priemone nuo recidivų, bet ir radikaline gydymo priemone nuo antisocialinių patraukimų į nusikaltimą. Prancūzų kriminalistinė statistika rodo, kad iš 10.000 valkatų, žmonių be jokio darbo, buvo 139 nusikaltėliai, iš to paties skaičiaus tarnaičių bei tarnų tik 20 nusikaltimų. Vadinasi, nedarbas padidino nusikaltėlių skaičių beveik 7 kartus. Žinoma, kad į nusikaltimą daugiausia stumia materialinis skurdas, susijęs su nedarbu, bet nemanau, kad čia vienintelė priežastis, nes ir pasiturinčių tarpe yra daug nusikaltėlių, ir čia stumia į nusikaltimą noras greičiau praturtėti,

godumas, geismų patenkinimo troškimas ir pan. Apskritai, visuomeninė profilaktika yra susijusi su ekonominio, socialinio ir net politinio gyvenimo sutvarkymu. Čia ypač yra pavojingi per dideli kontrastai tarp turtuolių ir beturčių, tarp prabangos ir skurdo: tokie kontrastai tvirkina abi puses, aštrina luominį antagonizmą ir didina nusikaltimų skaičių. Didelį nusikaltėlių skaičių duoda ne tik bedarbiai, bet ir vaikai, be tinkamos tėvų priežiūros augą, ypač gatvės vaikai ir apleisti našlaičiai. Tokių socialinių žaizdų antiseptika turi rūpėti ne tik valstybei bei savivaldybėms, bet ir visuomenei. Mes tiems klausimams esame perdaug abejingi, lyg tai mūsų neliestų, o iš kitos pusės dejuojame, kad ypač prie miesto sunku apsisaugoti nuo vagių, kurie vagia gėles iš darželių, vaisius iš sodelių, įvairias daržoves, laužo medžius, vagia tvoras kurui; dejuojame, kad vaikas baisu leisti į mokyklą, nes ir čia jis greit išmoksta nuo draugų meluoti bei apgaudinėti, vagiliauti, onanizuoti ir pan. Blogiausia, kad tie nusižengimai daromi ne del skurdo, bet iš pamėgimo; žiūrima į tai, kaip į savotišką sportą. Čia visiems yra svarbi problema, jos trumpame rašiny neišspręsi, bet aišku, kad mums reikalinga šeiminė ir mokyklinė kriminologinė profilaktika, kad reikalinga iš mažų dienų skiepyti vaikams teisėtumo jausmą, aiškų supratimą, koks darbas yra antisocialus ir smerktinas, neduoti neteisėtumo pavyzdžių, kai mes suaugę savo santykiuose su vaikais bei mokiniais be reikalo siauriname šių pastarųjų teises ir net sauvališkai pradedame su jais elgtis. Kaip aukščiau minėjau, aš ir čia pakartosiu, kad mes nemokame tinkamai išnaudoti suorganizuotą ir produktingą darbą kaip profilaktinę priemonę vaikų gyvenime. Namie, ypač atostogų metu, vaikai pasilieka dažniausiai be jokio darbo, išdykauja ir tinginiauja, o tinginyste, teisingai sako bažnyčia, yra visų nuodėmių motina. Mokykla, nors mokiniams ir daug užkrauna darbo, užduoda dirbti namie, bet tai nėra kolektyvus darbas, nėra organizuotas ir produktingas darbas; todel mokyklinis darbas taip dažnai įvaro neapykantą, o ne pamėgimą darbo, todel ir auklėjimo bei disciplinavimo reikšmė tokio darbo esti labai nedidelė.

Pagaliau, nemažą reikšmę turi dar viena profilaktinė priemonė, tai tinkama priežiūra ir nusikaltėlio susekimas. Priežiūra neduoda vaikui įkūnyti blogų savo sumanymų, ir nuo to

jie silpnėja. Jau pati mintis, kad kiti matys, ką aš darysiu, žymiai trukdo blogų norų atsiradimą bei jų apsvarstymą. Apskritai, poelgių viešumas yra nebloga priemonė kovoje su antisocialumu. Kiekvieno nusikaltimo susekimas bei jo iškėlimas viešumon yra lyg priežiūros tęsinys, tik šiek tiek pavėluotos, bet veikiąs panašiai kaip priežiūra. Jei vaikas yra įsitikinęs, kad jo blogas darbas bus susektas ir atitinkamai kitų įvertintas, tai toks įsitikinimas yra didelis stabdys blogam sumanymui įkūnyti. Panašią reikšmę turi priežiūrą bei nusikaltimo susekimas ir suaugusių gyvenime, tik čia visuomenei ateina pagalbon specialiniai valstybės organai — viešoji bei kriminalinė policija. Bet jos reikšmė kovoje su nusikaltimais pareina nuo to, kiek ji yra kontakte su visuomene, ir kiek visuomenė ja pasitiki. Bet pasitikėjimas daug pareina nuo artimesnio susipažinimo su kriminalinės policijos tikslais ir jos darbo metodais, nuo jos kontakto su atitinkamomis mokslo įstaigomis ir moksliško pasiruošimo savo pareigoms eiti. Įvedimas kasmet švenčiamų policijos dienų duoda progos pasirodyti visuomenei su savo darbais, iškelti viešumon opesnius kriminologijos klausimus ir tuo būdu užmegsti artimesnius santykius su visuomene. Neliesdamas smulkiau tų santykių, aš norėjau trumpai ir populiariai iškelti kriminologijos reikšmę, priartinant ją iš vienos pusės prie medicininės profilaktikos, o iš kitos pusės prie pedagogikos, kuriai rūpi ne tiek mokslinimas, kiek auklėjimas ir dorovinimas, o šiame darbe turėtų eiti išvien pedagogas, medikas (psichiatras), sociologas ir kriminologas.

J. V.-Gudaitis.

Teismas ir įstatymas apie palengvinimus kaliniams.

Mūsų įstatymai, sekdami kultūringo pasaulio pavyzdžiu, ėmė dabintis susigūžusiais moderniškame teisės moksle institutais. Prie tų institutų reikia priskirti ir įstatymą apie palengvinimus kaliniams, paskelbtą Laik. Vyr. Žinių Nr. 8 — 1919—VII—1 d. Jisai susideda iš dviejų dalių: pirmojoj daly kalbama apie kalinių atostogas, o antrojoj — apie lygtinį priešlaikinį paleidimą iš kalėjimo. Pirmuoju palengvinimu, atostogomis negali pasinaudoti nuteistieji už apgalvotą žmogžudystę, plėšimą, ne pirmą kartą padarytą vagystę ir už nusikaltimus prieš valstybę, baudžiamus sunkiųjų darbų kalėjimu (§ *2*). Lygtiniam paleidimui iš kalėjimo tos išimties nėra, nes §-e 7 šitaip pasakyta: — „kiekvienam kaliniui, kuris, atlikdamas bausmę, teismo jam paskirtą, del darbštumo ir gero elgimosi kalėjimo bus pripažintas besitaisančiu piliečiu, bausmė trumpinama visu jos trečdaliu su sąlyga, kad nuteistasis, ir išleidus jį iš kalėjimo, gerai elgsis". Iš pasakyto aišku, kad įstatymas § *2* paminėtus kalinius, t. y., padariusius sunkiuosius nusikaltimus ir recidivistus, laiko galinčiais kalėjime taisytis, o pasitaisymui konstatuoti siūlo remtis darbštumu ir geru pasielgimu. Kitaip sakant, kalinys, jeigu kalėjimo sąlygose pasižymėjo darbštumu ir geru pasielgimu, gali pretenduoti į sąlyginį paleidimą. Žinoma, apie § *2* minimus kalinius galima būti ir kitos nuomonės: jeigu recidivistai, kad ir pasižymėję kalėjime geru pasielgimu, paleisti iš kalėjimo dažnai vėl nusikalsta, tai jų pavyzdingas elgimasis kalėjimo sienose toli gražu nėra laidas jų būsimojo doro gyvenimo laisvėj. Tačiau tokia pastaba yra svarstytina tik kaipo motyvas naujam įstatymui išleisti. Veikiančiajame įstatymo tekste jokių išimčių nerandame ir todel teismas, kuriam § 8 pavedama spręsti sąlyginio paleidimo klausimus, turi

vadovautis vieninteliu kriteriumu — darbštumu ir geru pasielgimu, kiek tas darbštumas ir geras pasielgimas pasireiškė kalėjime bausmę atliekant. Teismui nevalia remtis kalinio nusikaltimo analize ir daryti, pavyzdžiui, tokias išvadas: šio kalinio, kad ir pasižymėjusio darbštumu ir geru pasielgimu, nusikaltimas toks sunkus (arba taip žiauriai padarytas) arba sudaro recidivą, kad jo kalinio, negalima laikyti besitaisančiu. Kol dar nepaliečiame mūsų teismų šio įstatymo interpretaciją, tenka atkreipti dėmesį į pacituoto § 7 teksto neaiškią redakciją, būtent: „...del darbštumo ir gero elgimosi kalėjimo bus pripažintas besitaisančiu piliečiu". Jeigu šiame sakinyje nėra ortografinės klaidos, tai atrodo, jog kalėjimas, t, y. kalėjimo administracija, pripažįsta kalinius besitaisančiais piliečiais. Bet tokiai išvadai paremti nerandame medžiagos instrukcijose apie bausmės sumažinimą kaliniams (Vyr. Žinių Nr. 85) ir jų papildyme — 1926—XII—6. Iš instrukcijų papildymo teksto aiškiai matyti, jog nuo teismo pareina pripažinti kalinį besitaisančiu piliečiu. Ir sintaksės atžvilgiu sakinio konstrukcija turėtų būti kitoniška: žodžiui „kalėjimo" priderėtų būti po žodžio „pripažintas". Atsieit, turime klaidą, nes turi būti ne „kalėjimo", bet „kalėjime". Keista, kad ši painiojanti klaida ikišiol neatitaisyta.

Mūsų teismai praktikoj neigia kalbamo įstatymo nuostatus ir juos neleistinu būdu interpretuoja ta prasme, kad, be darbštumo ir gero pasielgimo, reikią atsižiūrėti, kokį nusikalstamąjį darbą kalinys yra padaręs. Jeigu teismui prašytojo nusikaltimas atrodo sunkiuoju arba žiauriai padarytu, arba ne pirmą kartą, tai jisai prezumuoja, kad toksai kalinys pasitaisyti negalįs ir todel jokios reikšmės neturįs jojo elgesys kalėjime. Pasitaiko net toks principinis nusistatymas, kad niekam bausmės ⅓ neturį būti numušta. Ir tokį griežtą nusistatymą, visiškai anuliuojantį įstatymą, teisėjai grindžia išvada, kad kalinys pasitaisyti kalėjime negalįs, kad kalėjimo administracija visiškai nėsanti autoritetinga spręsti apie kalinio elgesį ir kad dideli nusikaltėliai bei recidivistai lyg tyčia gauną geras atestacijas, tuo tarpu kaliniai — naujokai, dar neaplamdyti griežtos kalėjimo drausmės, pasikarščiuoją ir užsitraukią sau disciplinarinę bausmę, dažnai net nekaltai. Tačiau, leidžiant naują įstatymą tokie įsidėmėtini įstatymo apie palengvinimus kaliniams sam-

protavimai yra neleistini ir svarstytini. Koks būtų įstatymas — geras ar negeras — teisėjo pareiga jį vykdyti pagal jo prasmę ir nesigriebti reformų, ir todel tuos atsitikimus, kada teismas, pasirėmęs minėtais sumetimais, atmeta kalinio prašymą, reikia laikyti nesuderintais su įstatymu. Teismas veda savo liniją nieko nekliudomas ir prisidengia sakramentaline formule: „nėsant pakankamo pagrindo laikyti kalinį besitaisančiu piliečiu, prašymą atmesti". Formulė yra perdėm trafaretinio pobūdžio ir neparodo jokio motyvo, kuris pagrįstų tokią neigiamą išvadą. Kalinys, kuris skundžia tokį nutarimą aukštesniajai instancijai, nieko negali laimėti, nes ta instancija ima galvon tik kasacines vadas, o žemesniajai instancijai palieka teisę autonomiškai spręsti sąlyginio paleidimo klausimą. Bausmės sutrumpinimo klausimas yra perdaug opus tiek kaliniui, tiek valstybei, kad būtų galima numoti ranka ir raminti save tuo, kad pas mus viskas yra tvarkoj. Įstatymo leidėjo tikslas yra paskatinti kalinį elgtis gerai ir būti darbščiam ir tuo netiesiog užgrūdinti kalinį nuo pagundų, kurios jį tyko už kalėjimo sienų. Tai yra vienas iš rimčiausių šių dienų kriminalinės politikos uždavinių. Toksai rimtas pažadas kaliniui dažnai atrodo nemažiau brangintinas už tyrą orą, šykščiai prasiskverbiantį pro kameros langutį. Kalinys, padrąsintas bausmės sumažinimo vilties, per ištisą metų eilę uoliai rūpinasi savo darbštumu ir geru pasielgimu, dažnai pakeldamas kalėjimo tarnautojų sauvalę ir priespaudą, išgauti gerą administracijos atestaciją ir kiek vargšas patiria kartaus nusivylimo, kai teismas, nepaisydamas teigiamų administracijos atsiliepimų, jo prašymą atmeta. Ir kokiu būdu atmeta? Per kelias minutes, žvilgterėjęs vien, koks yra kalinio nusikaltimas, ir surašęs aukščiau minėtą formulę „nėsant pakankamo pagrindo laikyti jį besitaisančiu piliečiu". Rodosi, pagrindas yra — kalėjimo administracijos teigiama atestacija; kodel teismas tą atestaciją neigia, yra išorinė paslaptis; bet nėra paslaptis, kad teismas neturėjo priešingų davinių, nes pats nesekė kalinio elgesio kalėjime. Tuo nelemtuoju trečdaliu nemažiau už kalinį yra suinteresuota ir valstybė ne vien del auklėjimo tendencijų pakirtimo, bet ir del finansinių sumetimų. Juk bausmės trečdalis kartais sudaro net kelerius metus, o kalinio išlaikymas per tą laiką yra iždui sunki našta. Pagalvokime, kokių nenormalumų pas mus esama. Mūsų teis-

mų sutvarkymas kiekvienam nusikaltėliui, net nubaustam menkiausia pinigine bauda, garantuoja teisę skųstis aukštesniajai instancijai ir įrodinėti savo nekaltumą, net perkelti bylą į trečią, kasacinę instanciją, o toks svarbus reikalas, kaip bausmės sumažinimas trečdaliu, sprendžiamas galutinai vienos instancijos ir dar tokiu grynai kanceliariniu būdu, atimant kaliniui galimybę įrodinėti, jog jis tikrai vertas bausmės sumažinimo. To kalinio teismas net nemato. Be to, juk viskas paliekama teismo nuožiūrai. Teisėjų pažiūros į nusikaltimą nėra vienodos; tas nusikaltimas ir jo aplinkybės vienam teismui atrodo nebepataisomos valios ar didelio žiaurumo reiškinys, kitam — priešingai. Matome, kiek esama atsitiktinumo. Del išdėstytų samprotavimų manyčiau, kad įstat. apie palengvinimus kaliniams turėtų būti nedelsiant papildytas ta prasme, kad teismo nutarimas bausmės mažinimo klausimu turėtų būti smulkiai motyvuotas, panašiai kaip galut. formoj sprendimai, išdėstant pagrindus, kuriais teismas kalinio prašymą del bausmės trečdalio atmetė arba patenkino. Tai bus istorinė dalis, argumentacija, kurios trūksta dabartinei nutarimo redakcijai, teisingiau nutarimo rezoliutyvinei daliai, ir kuri aukštesnei instancijai, svarstant Valstybės Gynėjo protestą arba kalinio skundą, duos jai pagrindą.

Žinoma, tuo papildymu mes apsaugosime įstatymo vykdymą, bet dar nepatobulinsime patį institutą; patobulins jį tik naujas įstatymas. Dabartiniam įstatymui kai kurie priekaištai jau aukščiau yra nurodyti. Iš tikrųjų, kokios vertės yra kalėjimo administracijos atestacija. Kaliniams dienynų, kaip medžiagos šiai atestacijai, įstatymas nenumato, ir jų nevedama. Matyti, kalėjimo viršininkas, rašydamas tą ar kitą atestaciją, remiasi bendru įspūdžiu apie kalinį ir nuo jo malonės pareina pažymėti „gerai“ ar „blogai“. Paprastai sprendžiama apie kalinio elgesį iš to, ar jis buvo drausmės būdu baustas ir ar nebuvo kalinių skundų prieš atestuojamąjį; šias žinias primygtinai liepia rinkti ir bausmės sumažinimo kaliniams instrukcija (§ 2) — Vyr. Žin. N 85. Ir pats teismas, svarstydamas klausimą del trečdalio, pradeda nuo konstatavimo minėtų žinių. Tačiau šios neigiamos žinios dar neįrodo, kad kalinys nesitaiso; taip pat ir teigiamos žinios neįrodo, kad jis taisosi. Kalėjimuose nerasime disciplinarinių bylų, kurias pavarčius galima būtų įsitikinti,

kad kalinys tikrai nusikalto ir kad jis teisingai yra nubaustas. Nūdien, einant mūsų instrukcija suinteresuotiems namų viršininkams ir užvaizdoms (L. V. Ž. Nr. 7), kalinio likimas pareina nuo viršininko malonės, nes disciplinarines bausmes skiria jisai. Nors instrukcijoj ir pasakyta, kad sunkesnėms disciplinarinėms bausmėms yra reikalingas vyresniojo namų suimt. prižiūrėtojo patvirtinimas, vis delto, nevedant kalėjimuose disciplinarinių bylų, kuriose būtų kvota apie kalinio nusižengimą su jo pasiaiškinimu, vyresn. namų suimt. prižiūrėtojas yra verčiamas tvirtinti viršininko nutarimą. O kiek tokių nekaltai nubaustų esama: susimuša kameroj keli kaliniai, bausmė dedama ir muštynėse nedalyvavusiems kaliniams; neišsimiegojęs tarnautojas pastumia kalinį, šis protestuoja, tarnautojas duoda viršininkui skundą, kaltindamas kalinį pasipriešinimu; viršininkas, kartais net negalėdamas ištirti įvykio, deda bausmę ir t. t. Kalėjimo sienos galėtų papasakoti daug tokių liūdnų įvykių. Teismas, atmesdamas kalinio prašymą apie bausmės sumažinimą, kartais nė nepagalvoja apie tas neigiamąsias žinias. Bet ir teigiamosios žinios vargu ar gali būti kalinio pasitaisymo įrodymas. Jau aukščiau pažymėjome, kad atkaklūs kaliniai, nuolatiniai kalėjimų svečiai, išsirūpina gerą atestaciją; mat, iš kartaus prityrimo jie mato, kad reikalaujama iš jų vien vergiško klusnumo, kurį jie ir stengias uoliai parodyti. Bet išorinis klusnumas ir veidmainiavimas moderniškame penitenciariniame moksle menkai tesveria ir jiems nepakeliui su tikrais kaliniui taisyti metodais. Mūsų kalėjimai tiek administracinio išprusinimo, tiek pažangiosios penitenciarinės politikos atžvilgiu tebėra embrijonalinėj stadijoj, ir net pačiame universiteto teisių fakultete studijuojamoji baudž. teisė dar neišleido atžalos, tyrinėjančios kalėjimų institutą (Gefängnisskunde).

St. Vazbys.

Epileptiškas žmogaus būdas.

Pasak psichiatro Adlerio, beveik visų rūšių mažvertingi tipai turi epileptinį pagrindą. Visų rūšių epileptikai, didesnėje ar mažesnėje formoje, yra paliesti išsigimimo: pradedant impulsyvišku ir neapgalvotu staigumu ir baigiant asociališku tipu. Žiauriausio galvažudžio būde, beveik visada, rasime epileptiškų savybių, kurios giminiuojasi su degeneracija.

Išjaudintas nerimas įrodo išbujojusį jautrumą, afektų vyravimą, tam tikrą proto pasilpimą. Proto energijos stoka leidžia afektams bujoti. Šiuo atveju visi epileptikai turi bendrą ydą, kad greit ir lengvai jaudinas, ypač ten, kur, rodos, reikėtų visai ramiems būti. Bendrai, jų psichinėje struktūroje nėra jokios pusiausvyros. Labai dažnai net ten, kur jie dedasi viską darą labai apgalvoję, rimtumo trūksta. Per kartų kartas subrendo jų būdo neigiamos savybės. Išjaudinti jų nervai proto saitais nesuvaržomi; beveik visada vyrauja impulsai, o pasilpusi valia pataikauja ūpui.

Psich. Blecher sako, kad beveik visų rūšių smagenų ištižimas yra linkęs į tam tikrą žiaurumą. Epileptikų psichopatinė būdo konstrukcija, beveik visada, turi savo pagrinde vadinamą psichinę a u r ą arba tam tikrą vidujinį įtužimą, nerimą. Juo tas nerimas ir įtužimas yra ryškesnis ir žymesnis, juo epileptiko būdas bendram sugyvenimui yra sunkesnis.

„Analizuojant ir stebint intelekto ir būdo ypatybes pastebėta, kad labai dažnai net geniališkų žmonių sielos kertelėj užtinkama tam tikrų nesivaldymų, jie prabyla pastovio ir aktingo neurozo pavidalu. Epileptikai turi kuo daugiausia šios rūšies neurozų, greta organinių ir funkcionalinių iškrypimų: juo daugiau šios rūšies pasilpimų, juo ryškesnė epilepsija — Férré“.

Smagenų žievėje koncentruojasi proto funkcijos, o susitelkę nuodingi toksinai nuodija ir paraližuoja veikimą, kuris, pra-

sidėdamas nuo svaigimo, baigiasi apalpimu, o kartais net paralyžiu ir mirtimi.

Šiandien beveik neabejojama, kad epilepsija turi daug ryšių su toksinais. Per kartų kartas įvairių rūšių nuodai, ypač alkoholis, užnuodija ir depresuoja visą organizmą, ir ypač smagenis. Susitelkęs nervų ir smagenų suirimas pasireiškia įvairių ligų pavidalu, del to chroniškas alkoholizmas, beveik visada, giminiuojasi su epilepsija. Bendroji organizmo degeneracija, suvytimas arba bendras atsilikimas — oligofrenija taip pat yra artimiausias epilepsijai pagrindas, o rasit toji pat oligofrenija aštresnėje formoje išūgdo epilepsiją.

Fiziologinių funkcijų suirimas: šveplavimas, kalbos sužalojimas, ypač neištarimas kai kurių raidžių, mikčiojimas, kalbos užsikirtimas ir t. t., dažnai bendras nesivaldymas, šlapinimasis po savim, persivalgymas, kartais įvairių kūno dalių virpėjimas, o ypač nepajėgumas sudaro fiziologinį epilepsijos požymį.

Labiausia praplitę ir nuolat vartojami nuodai yra alkoholis ir tabakas. Tad per kartų kartas jie pakerta proto ir nervų jėgas. Pastebėta, kad, pavyzd., žydų tauta dvigubai mažiau turi epileptikų, rasit del to, kad mažiausia vartoja tabako ir alkoholio. Beveik visi tyrimai nusako, kad epileptiškas būdas per kartų kartas bręsta. Pavyzd., Echenerrio surinktomis žiniomis, iš 136 vedusių epileptikų — 62 vyrų ir 74 moterų — gimė 533 vaikai, iš kurių 195 anksti mirė, 92 gimė negyvi, 27 mirė tuojau įvairiomis ligomis; pas 78 išsivystė epilepsija, 18 buvo idijotų, 11 pamišėlių, 39 paralitikai, 45 isterikai, ir tik 105 sveiki, vadinasi, tik apie 20% buvo sveiki, o 80% išsigimėliai.

Vokietijoje epileptikų yra apie 1%, Prancūzijoje apie 1,8%. Iš viso psichiatrinėse ligoninėse yra šios rūšies ligonių apie 10%.

Pasak psich. Liepmann, ¼ epileptikų atrodo visai normalūs ir puikiai sugeba savo ydas paslėpti ir visuomenėje šiaip taip pragyventi. Todel ne tik specialistams, bet ir visiems labai svarbu, kiek galint, arčiau pažinti epileptikų būdo savybes, kad tuo būdu galėtume nuo jų kensmingumo geriau apsisaugoti, o taip pat, geriau supratę juos, galėtume įvertinti jų veiksmus.

„Kalbėdami apie epilepsiją — sako Lesegue, — mes dažnai sumaišome du reiškiniu: epileptišką ataką arba nuomario prie-

puolį, kuris baigiasi visišku sąmonės nustojimu, ir antrą epileptišką ligos eigą su įvairiomis būdo keistenybėmis".

Palikdami nuošaliai nuomario priepuolį, įsižiūrėsime į svarbesnes epileptikų būdo savybes.

1) Nuo pat mažens epileptiški vaikai neramūs, išjaudinti rėksniai, o kiek paūgėję nuolatinių kapryzų vergai, užsispyrę ir nepermaldaujami. Jų jausmų pernelyg staigus keitimasis iš verksmo į juoką, užsispyrimas iki apalpimo ir t. t., juos ryškiai skiria nuo kitų normališkesnių vaikų. Užaugę jie taip pat palieka dideli vaikai, užgaidų ir kapryzų kupini. Juos valdo afektai.

2) Blogiausia, kad jų epileptiškai psichopatiška nervų konstrukcija yra iškraipyta ir kliudo jiems derintis su visuomene. Keistas jų samprotavimas. Egocentriškas jų galvojimas. Jiem daug kas atrodo keista, o taip pat ir savuosius keistumus jie sugeba puikiai pateisinti. Epileptišką būdą puikiai apibūdino Dostojevskis Smerdiakovo asmenyje. Apie šios rūšies būdą kažkas gražiai yra pasakęs, kad „jie vaikšto su maldaknyge kišenėje, su Dievo vardu lūpose ir su biaurybėmis širdyje".

3) Jie gyvena savotišku nusistatymu. Jų skirtingas teisingumo supratimas. Tiesa ir teisė jų asmeniui turi nusilenkti. Epileptikai labai išdidūs ir į kitus žiūri iš aukšto. Jei kas ne su jais, tai prieš juos. Visur jie temato sau nuolankius valdinius arba sau priešus.

4) Epileptikai su ipatingu įnirtimu keršija savo priešams. Del to šeimoje ir visuomenėje jie nepakenčiami. Del mažiausio menkniekio bylinėjasi. Iškėlę bylą naudoja visas priemones ant savo pastatyti. Išlaidos ir vargas tada jiems lengva pakelti.

5) Visur jie stengiasi iškilti ir užimti pirmąsias vietas. Perdėtai jautrūs ir visur per greit įžvelgia savęs įžeidimą — supyksta.

6) Jie pedantiškai smulkmeniški ir del menkniekio mėgsta užsispirti ir nenusileisti. Nepasitiki kitais ir greit kitus įtarinėja. Nuolat mėgsta dejuoti ir plūsti, norėdami susilaukti užuojautos ir pritarimo.

7) Per savo išdidumą ir puikumą jie veda reikalus, kurių nepajėgia sutvarkyti; o nuolat blogėją reikalai dar labiau pa-

didina jų įnirtimą, ir viso nepasisekimo kaltininkais dažniausiai būna jų kaimynai, kurie, būk, iš pavydo jam kliudą.

8) Kadangi jie labai jautrūs ir įspūdingi, tad jų kapryzams beveik negalima įtikti. Jų jautrumas surizgęs su pasididžiavimu. Bet savyje jie bailūs ir prieš stipresnį kuo žemiausiai nusilenkia. Jiems visai tinka šis rusų posakis — „molodiec protiv oviec, a protiv molodca i sam ovca“.

9) Nors fiziškai ir neblogai atrodytų, bet savo sveikata per daug rūpinas. Apie savo pamėgimus visiems mėgsta girtis, o pataikūnai — jų akyse geriausi žmonės. Pataikūnams jie daug gero gali padaryti.

10) Jų logika egocentriškai keista, jų savotiškas religingumas, bet dar keistesnė jų pažiūra į moterį. Jų akimis žiūrint, moteriškė yra labai menkutis priedas jų išbujojusiai asmenybei patenkinti. Per daug sau leisdami lytiškame gyvenime jie yra linkę į patalogiškus iškrypimus. Lytiškas agresingumas, užpuolimas, išžaginimai, o paskui aukos nužudymas dažnai pasitaiko.

„Kada nusikaltimas sunkiai pateisinamas ir prieš padarant nusikalstamasai darbas sunkiai suderinamas su nusikaltėlio gyvenimu — ypač kada jis nėra pamišėlis, bet nusikalto neapgalvojęs, paskubomis, žiauriausiai išniekindamas ir daug kartų sužalodamas auką sau vienas, o apkaltintas laikosi, tarsi, nieko nežinąs ir suverčia kaltę ant kitų, tai aišku, kad turime reikalą su epileptišku tipu; Burlureaux, Epilepsie (Dict. Encikl. des Sc. med.)“.

1) Labai dažnai be priežasties, o kartais del menkiausio dalykėlio liguisto impulso stumiami, epileptikai staiga be plano, be motyvų, be apgalvojimų iškrečia įvairių skandalų. Pabėga iš namų, patys negalėdami to pateisinti; bet dar dažniau atsitinka, kad kiek įgėręs arba įpykęs epileptikas staiga ką nors nužudo, sužaloja, padega, pavagia ir t. t. Nors labai retai, bet yra atsitikimų, kada epileptikas, vadinamo epileptiško automatizmo stumiamas, tarsi, automatiškai padaro baisų darbą, apie kurį nė galvoti negalvojo. Šiame atsitikime teismo ekspertas, psichiatras turėtų pasakyti, ar tai tikrai taip buvo, nes dažnai teisindamiesi nuduoda epilepsiją. Kad galima būtų apsimetimą atskirti nuo tikro priepuolio, reikia visų pirma gerai ištirti sergančio asmens savybes ir paties įvykio ypatybes.

Ne pro šalį bus priminti, kad epilepsijos lengvesne forma buvo paliesti genialūs žmonės, pavyzd., Cezaris, Napoleonas, Magometas, Dostojevskis, Petras Didysis, Moljeras, Nevtonas ir k.

12) Govers tvirtina, kad beveik visi epileptikai, mažiau ar daugiau, yra protiškai pasilpę tipai. Jie nuolat užmiršta, ką buvo sakę, ir nuolat kartojasi. Sunkesnėje formoje pastebimas visų proto funkcijų pasilpimas: dėmesio stoka, nuomonių keistumas, gyvenimiškas nenusivokimas ir t. t. Bet tam tikras proto pasilpimas jausmų sąskaiton kartais kuria nuostabius dalykus. Šestov savo veikale „Na viesach jova arba stranstovania po dušam" labai plačiai išplėsdamas Dostojevskio sielos analyzę, drąsiai tvirtina, kad mes toli gražu negalime pasaulio visumos įžvelgti vien šalto proto daviniais. Dostojevskis „Idijote", pavyzd., gražiai sako — „Sušnost religioznavo čuvstva ni pod kakija obsuždenija nepodhodit; tut čto-to ne to, tut čto to takoje, o bo čto viečno budut skolzit ateisty".

Taigi tasai „čto to ne to", protu sunkiai įžvelgiamas ir išaiškinamas, rasit, lengviau teprieinamas genialinių žmonių širdim. Neveltui garsusis Paskalis pasakė — „Ten, kur protas negali suprasti, širdis pasako, Le coeur a de raison que la raison ne connait pas — Pascal".

Nesileisdamas plačiau į šį taip painų klausimą, turiu pasakyti, kad dar mes toli gražu neištyrėme sielos gelmių ir kad daugybė išvidinių žmogaus galių, pavyzd., hipnotizmas, televizija, telepatija, mikrobiologija ir daug kitų psichinių reiškinių artimoj ateity, plačiau ištyrus, labiau nustebins žmoniją, negu ligšiolinė technikos pažanga, elektros, radio ir kiti tolygūs išradimai.

Kriminalistikoje epileptikai skirstomi, maždaug, į dvi rūšis. Pirmoje rūšy randame asocialinius — pasyvius tipus. Šios rūšies tipų epileptiškas smagenų pasilpimas reiškia bendrą nepajėgimą prisitaikyti visuomenės tvarkai. Šios rūšies tipai, nepajėgdami savarankiškai gyventi, elgetauja arba besivalkiodami valigiauja ir kekšauja. Antros rūšies žiauriai agresingi tipai nenuoramos, įnirtę, keršto ir pykčio kupini, sistemingo darbo vengia ir laukia progos lengvai pragyventi ir gerai uždirbti. Jie, beveik visada, nusikalsta įgėrę ir, įgavę ypatingo drąsumo, atlieka žiauriausius uždavinius.

Patalogiškų afektų vyravimas, tam tikras proto defektas ir dorovinis nenusimanymas pritaria jų asocialumui. Juo didesnis šiose srityse atbukimas, juo ryškesnė epilepsinė degeneracija. Turėdami prieš akis šios rūšies tipus, turėsime vertinti jų elgesį su visu atsargumu, o ypač visuomenei pavojingiems epileptikams turėtume pasistengti uždėti tam tikrą globą, kaip tat dabar jau maždaug yra daroma Belgijoje arba Amerikoje ir t. t.

Šio epilepsijos apibūdinimo tikslas yra sužadinti daugiau atsargumo ir sumanumo, turint reikalą su chroniškais ligoniais.

M. Jonaitis.

Tarptautinės Baudžiamosios ir Penitenciarinės Komisijos nusikaltėlių išdavimo reikalu pavyzdinės sutarties projektas.

Tarptautinė Baudžiamoji ir Penitenciarinė Komisija jau prieš karą buvo susidomėjusi ekstradicijos reikalo sutvarkymu. 1925 metais įvykęs Londone IX-sis Tarptautinis Baudžiamasis ir Penitenciarinis Kongresas, rasdamas, kad laikas sudaryti vienai bendrai išdavimo sutarčiai dar nėra patogus, išreiškė pageidavimą, kad būtų sudarytas tipingos išdavimo sutarties projektas, kuris galėtų būti įvairioms valstybėms pavyzdys, sudarant atskiras išdavimo sutartis.

Kongreso pageidavimus pildydamas Baudž. ir Penit. Komisija 1926 metais šiuo reikalu sudarė subkomisiją, kuriai ir pavedė tokį projektą išdirbti. Šios subkomisijos sudėtin įėjo p. p. D. E. Castorskis, buvęs Graikijos kalėjimų generalinis inspektorius, Atėnų universiteto baudžiamosios teisės profesorius, grovas U. Conti, Pizos universiteto baudžiamosios teisės profesorius, E. Delaquis, Šveicarijos federalinio policijos ir teisingumo departamento policijos skyriaus viršininkas ir Berno universiteto baudž. teisės profesorius, grovas W. Gleispach, Vienos universiteto baudž. teisės profesorius ir C. Torp, Kopenhagos universiteto baudž. teisės profesorius. Subkomisijos pirmininku buvo išrinktas prof. Delaquis. Subkomisija po ilgo darbo išdirbo projekto sumanymą, kuris buvo paskelbtas 1931 m. gruodžio m. Tarptaut. Baudž. ir Penit. Komisijos organe „Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire“. 1932 ir 1933 metais Komisija tikisi sulaukti iš įvairių valstybių kompetentingų šiuo klausimu asmenų pastabų ir savo darbo kritikos, 1934 m. projektas, panaudojus gautąsias pastabas ir kritiką, bus peržiūrėtas ir 1935 m. įvykstančiame Berlyne XI Tarpt. Baudž. ir Penit. Kongresui jį aprobavus, jis bus pasiūlytas ats-

kiroms valstybėms, kaipo pavyzdys išdavimo sutartims sudaryti.

Čia skelbiamas Lietuvos teisininkų dėmesiui projekto sumanymas, išverstas į lietuvių kalbą.

K. Žalkauskas.

Vertimas.

Pavyzdinės išdavimo (nusikaltėlių) sutarties projekto sumanymas.

Susitariančios šalys, vienai iš jų prašant, ir žemiau išdėstytomis taisyklėmis vadovaujantis, tarpusavy pasižada išdavinėti asmenis baudžiamosios bylos ar saugumo priemonės taikymo procedūrai atlikti arba bausmei bei saugumo priemonei įvykdyti.

A. **Išdavimo sąlygos.**

Bendrieji išdavimo prievolės nuostatai.

Str. 1. Išduoti galima tik asmenis, esančius reikalaujamos (išduoti) valstybės teritorijoje, kurie kitos valstybės kompetentingos įstaigos už darbą, abiejų valstybių įstatymais baustiną, o reikalaujančios valstybės baudžiamą vieneriais metais ir daugiau laisvės atimama bausme, yra traukiami atsakomybėn, arba kurie reikalaujančios valstybės galutiniu teismo sprendimu yra nubausti 3 mėnesiais ir daugiau laisvės atimama bausme; arba asmenis, kuriems reikalaujančios valstybės konpetentinga įstaiga už abiejose valstybėse baustiną darbą yra iškėlusi saugumo priemonei skirti bylą, arba kuriems reikalaujančios valstybės kompetentingos įstaigos galutiniu sprendimu jau yra paskirta priemonė, sujungta su laisvės atėmimu.

Str. 2. 1 str. nuostatai taikomi taip pat pasikėsinimui ir bendrininkavimui.

Str. 3. Reikalavimas, kad darbas būtų ir reikalaujamoje valstybėje baustinas, netaikomas, kai šios valstybės įstatymai to darbo nelaiko baustinu tik del ypatingų išorinių arba kitų aplinkybių.

a) *Baustino darbo padarymo vieta.*

Str. 4. Laikantis bendrosios taisyklės, negalima išduoti, jeigu baustino darbo padarymo vieta, pagal reikalaujamos valstybės įstatymus, yra josios teritorijoje.

b) *Savos šalies piliečiai.*

Str. 5. Savo piliečiai nėra išduodami, išimtys daromos tik del ypatingai visuomenei pavojingų nusikaltėlių. Šias išimtis nustato vien tik reikalaujamoji valstybė.

c) *Politiniai nusikaltimai.*

Str. 6. Už politinius nusikaltimus negalima išduoti, išskyrus atsitikimus, kada juose vyrauja bendrųjų nusikaltimų požymiai. Šias išimtis nustato vien tik reikalaujamoji valstybė.

Valstybės galvos nužudymas arba pasikėsinimas jį nužudyti niekuomet nėra laikomas politiniu nusikaltimu; nužudymas arba pasikėsinimas nužudyti kitus asmenis nėra laikomas politiniu nusikalstamuoju darbu, jeigu tai buvo įvykdyta su ypatingu biaurumu arba žiaurumu.

Bendrais nusikaltimais laikomi taip pat ir tie, kurie yra atkreipti ne prieš kurią atskirą, bet bendrai prieš kiekvieną valstybinę santvarką.

Jeigu reikalaujamasis asmuo išduodamas, tai, keliant jam bylą arba jį baudžiant, negalima atsižiūrėti į padarytojo darbo politinę pusę.

d) *Kariniai nusikaltimai.*

Str. 7. Negalima išduoti už baustiną darbą, kuris susidaro vien tik iš karinės prievolės laužymo.

e) *Fiskaliniai nusikaltimai.*

Str. 8. Už fiskalinius nusikaltimus išduodama tik tuomet, kai šie nusikaltimai pagal reikalaujančios valstybės įstatymus gali būti baudžiami nuo 5 metų ar daugiau laisvės atimama bausme, arba kuomet reikalaujamasis asmuo yra jau galutiniu

sprendimu nubaustas nuo 2 metų ar daugiau, arba kai darydamas baustiną darbą jis vadovavosi žemais motyvais.

f) *Bendri kariniams ir fiskaliniams nusikaltimams nuostatai.*

Str. 9. Už baustiną darbą, kuris yra vienkart ir karinės prievolės laužymas arba fiskalinių įstatymų peržengimas, su išdavimo prievole nesurištas, galima išduoti tik su ta sąlyga, kad, keliant bylą arba baudžiant reikalaujamąjį asmenį, nebus atsižiūrėta į karinę ar fiskalinę padarytojo darbo pusę.

g) *Įsisenėjimas.*

Str. 10. Negalima išduoti, jeigu pagal reikalaujančios valstybės įstatymus yra įvykęs baustino darbo iškėlimo ar bausmės įvykdymo įsisenėjimas.

h) *Vidaus procedūra.*

Str. 11. Negalima išduoti asmens, kuriam reikalaujamoje valstybėje del to paties baustino darbo yra iškelta byla arba kuris del to darbo yra nuteistas.

Civilinės teisės prievolės.

Str. 12. Reikalaujamojo išduoti asmens civilinės teisės ar kitos rūšies prievolės negali sutrukdyti išdavimo. Suinteresuotiems asmenims paliekama teisė pareikšti savo pretenzijas kompetentingai įstaigai.

Keletas išdavimo reikalavimų.

Str. 13. Kai del to paties arba del įvairių baustinų darbų keletas valstybių reikalauja išduoti tą patį asmenį, tai reikalaujamoji valstybė laisvai sprendžia, kuris reikalavimas yra patenkintinas pirmiau. Šiais atsitikimais reikia turėti galvoje bendrą taisyklę, pagal kurią pirmiausia reikia patenkinti tą valstybę, kurioje buvo padarytas baustinas darbas, o paskui tą valstybę, kurioje reikalaujamam asmeniui yra inkriminuojamas darbas, už kurį gresia sunkesnė bausmė.

Jei reikalaujama išduoti asmenį, kuris nėra nė vienos reikalaujančios valstybės pilietis, tai reikalaujamoji valstybė gali

paklausti tą valstybę, kurios jis priklauso. Jeigu ir ši valstybė reikalauja jį išduoti, tai reikalaujamoji valstybė savo laisva nuožiūra sprendžia, kuriai valstybei minėtą asmenį išduoti.

Privatinio kaltinimo nusikaltimai.

Str. 14. Išduodama ne tik už baustinus darbus, keliamus viešąja tvarka, bet ir už tuos, kurie yra keliami nukentėjusio asmens skundu. Tokio skundo nebuvimas nesulaiko išdavimo tais atvejais, kai baudžiamajai bylai iškelti toks skundas yra reikalingas ne reikalaujančios, bet reikalaujamos valstybės įstatymais.

Atskiri išdavimo aprėžimai.

Str. 15. Pagal bendrąją taisyklę išduotasis asmuo toje valstybėje, kuriai jis išduotas, gali būti traukiamas atsakomybėn ir baudžiamas, gali būti keliama saugumo priemonėms skirti procedūra ir pačios priemonės taikomos tik už tą nusikalstamą darbą, del kurio jis buvo išduotas, bet ne del kurio kito darbo, padaryto prieš išduosiant.

Jeigu bylos eigos metu bus pakeista juridinė baustino darbo kvalifikacija, tai išduotasis negali būti baudžiamas tais atvejais, kada del naujos kvalifikacijos nebūtų buvę galima jo išduoti.

Šio straipsnio pirmojo posmo nuostatas netaikomas, kai išduotasis asmuo, įvykus galutiniam teismo sprendimui arba įvykdžius bausmę ar saugumo priemonę, yra reikalavusioje valstybėje išgyvenęs 14 dienų, nors jis nebuvo verčiamas apleisti valstybės, arba kai jis yra savo noru į šią valstybę sugrįžęs.

Valstybė, kuriai buvo išduotas tam tikras asmuo, prisilaikydama pirmojo posmo nuostato, negali jo perduoti trečiajai valstybei, negavus pirmosios valstybės sutikimo. Trečiojo posmo numatytais atsitikimais toks sutikimas nėra reikalingas.

Mirties bausmė.

Str. 16. Jeigu baustinas darbas, del kurio reikalaujama išduoti, reikalaujančioje valstybėje yra baudžiamas mirties bausme ir jeigu ši bausmė reikalaujamos valstybės įstatymų nenumatyta, tai pastaroji, tenkindama reikalavimą, gali pa-

reikšti griežtą pageidavimą, kad mirties bausmė būtų pakeista kita (sekančia) reikalaujančios valstybės įstatymų numatyta bausme, kurią taip pat pripažįsta reikalaujamos valstybės įstatymai.

Savo piliečių teisimas.

Str. 17. Jeigu reikalavimas išduoti nėra patenkintas del to, kad reikalaujamas asmuo yra reikalaujamos valstybės pilietis, tai ši valstybė, reikalaujančiai valstybei prašant, turi iškelti minėtam asmeniui bylą ir gauti iš reikalaujančios valstybės visus šią bylą liečiančius aktus ir įrodymo daiktus. Apie bylos teisinius padarinius ir, tam tikrais atvejais, apie bausmės bei saugumo priemonių įvykdymą pranešama reikalaujančiai valstybei. Galutinis sprendimas arba jo patvirtintas nuorašas siunčiamas reikalaujančiai valstybei.

Šiais atvejais reikalaujančioje valstybėje, jeigu kaltinamasis buvo išteisintas arba sprendimas ar saugumo priemonė buvo įvykdyta, nauja byla negali būti iškelta.

Išduotųjų asmenų tranzitinis pervežimas.

Str. 18. Jeigu viena iš susitarusių valstybių sutiks išduoti trečiajai valstybei, arba iš jos gaus reikalaujamą asmenį, tai kita iš susitarusių valstybių, ją paprašius, tą asmenį perleis per savo teritoriją, tik su ta sąlyga, kad jam bus inkriminuojamas darbas, del kurio šia sutartimi yra numatytas išdavimas.

Jeigu asmuo, kurį reikalauja pervežti, pasirodys esąs tranzitinės valstybės pilietis, tai bus taikomi 5 str. nuostatai.

Daiktų išdavimas.

Str. 19. a) Daiktai, kurie gali turėti kitoje susitarusioje valstybėje, baudžiamoje arba saugumo priemonei skirti byloje, kaltės įrodomosios reikšmės;

b) Daiktai, kurie tokioje byloje gali būti konfiskuoti arba sunaikinti ir, pagaliau,

c) Daiktai, kuriuos valdo reikalaujamas išduoti asmuo ir kurie įgyti jo arba kito bendrininko nusikalstamuoju darbu, kuriuo yra pagrįstas reikalavimas išduoti, arba atlyginimas, gautas už šiuos daiktus,

pareikalavus turi būti areštuoti ir išduoti arba kartu su išduodamuoju asmeniu, arba skyrium. Pastaruoju atveju tik tada, kai reikalavimas yra pagrįstas kitoje valstybėje iškelta baudžiamąja byla, del kurios pagal šią sutartį yra galimas išdavimas.

Jeigu yra išduodamas asmuo, tai pareikalavus gali būti areštuoti ir išduoti tiek šio asmens pinigų ir kitokių vertybių, kiek reikia visoms bylos išlaidoms sumokėti ir nukentėjusiojo žalai (nuostoliams) atlyginti.

Jeigu yra leidžiama tranzitu persiųsti išduodamąjį asmenį, tai kartu su juo leidžiama persiųsti ir jo siunčiamus daiktus.

Str. 20. Reikalaujančioji valstybė turi tuojau grąžinti daiktus, pažymėtus straipsnyje 19-me p. 1 lit. a, jeigu jie nebereikalingi bylai.

Daiktams, pažymėtiems 19 str., p. 1, lit. b. ir c., rezervuojama reikalaujamos valstybės trečiųjų asmenų teisė, jeigu tik nebus nutarta šiuos daiktus konfiskuoti ar sunaikinti; šiuo atveju jie, bylai pasibaigus, grąžinami.

Daiktai, pažymėti 19 str. p. 1 lit. c, o taip pat p. 2, išduodami tiktai tada, kai reikalaujamoje valstybėje išduodamajam asmeniui nėra pareikšta trečiųjų asmenų pretenzijos.

B. IŠDAVIMO PROCEDŪRA.

Betarpiškas susižinojimas.

Str. 21. Išdavimo reikalavimą reikalaujančios valstybės teisingumo ministerija (aukščiausiojo teisingumo administracinė arba tolygi įstaiga) betarpiškai siunčia reikalaujamos valstybės teisingumo ministerijai.

Taip pat ir kitais išdavimo procedūros reikalais (ir daiktų išdavimo reikalu) taip pat tranzitinio persiuntimo ir neišduoto asmens savo valstybėje teisimo reikalais (17 str.), teisingumo ministerija susižino betarpiškai.

Išdavimo reikalavimas.

Str. 22. Išdavimo reikalavimas pateikiamas raštu, kuriame nurodomas ir išdavimo tikslas (baudžiamosios bylos arba saugumo priemonei skirti procedūra, bausmės ar saugumo priemonės įvykdymas).

Prie šio reikalavimo turi būti pridėtas teismo įsakymas suimti arba tolygus raštas, arba teismo sprendimas arba nutarimas saugumo priemonei pritaikyti. Šie priedėliai turi būti padaryti reikalaujančioj valstybėj nustatyta tvarka ir prie reikalavimo turi būti pridėti jų originalai ar patvirtinti nuorašai. Šiuose priedėliuose arba atskirame rašte turi būti tiksliai nurodyti ir aprašyti reikalaujamieji išduoti asmenys ir jiems inkriminuojamieji nusikalstamieji darbai, toliau, turi būti nurodytas įstatymiškas baustino darbo pavadinimas ir, pagaliau, taikytini reikalaujančioj valstybėj baudžiamojo įstatymo nuostatai.

Reikalavimas išduoti asmenį gali būti sujungtas ir su reikalavimu išduoti reikalingus baudžiamajai bylai ar bausmės vykdymui daiktus (19 str.).

Išdavimo reikalavimo papildymai.

Str. 23. Reikalaujamoji valstybė gali prašyti reikalaujančią valstybę teikti papildomų žinių, jeigu išdavimo klausimui svarstyti tai bus reikalinga. Šių papildomų žinių nustatytu laiku (per 4 savaites nuo pareikalavimo dienos) negavus, paskirtas išduodamajam asmeniui areštas, ar kita kuri priemonė, gali būti nuimta.

Reikalaujančioji valstybė gali pateikti išdavimo reikalavimą, pasižadėdama vėliau pasiųsti papildymus. Jeigu šie papildymai pirmame posme nustatytu laiku nebus gauti, tai pateiktas reikalavimas gali būti nedelsiant išspręstas.

Išdavimo reikalavimo atšaukimas.

Str. 24. Reikalaujančioji valstybė, kol jai nėra pranešta apie padarytą įteikto reikalavimo klausimu nutarimą, gali savo reikalavimą atšaukti, bet turi nurodyti to atšaukimo pagrindus ir apmokėti reikalaujamajai valstybei išlaidas, atsiradusias del šio reikalavimo.

Jeigu reikalautoje valstybėje išdavimo reikalavimo atšaukimas yra gautas jau nutarus išduoti reikalaujamąjį asmenį, tai toks atšaukimas laikomas nesamu, išskyrus atsitikimus, kada atšaukimas pamatuojamas pačiu išdavimo neteisėtumu. Šiais atsitikimais nutarimas išduoti nustoja galios.

Reikalaujamojo asmens sulaikymas išdavimo reikalavimą įteikus.

Str. 25. Reikalaujamoji valstybė tuojau turi imtis reikalingų priemonių, kad reikalaujamasis asmuo negalėtų išvengti išdavimo, jei tik valstybė (reikalaujamoji), betarpiškai ir provizoriškai tikrindama reikalavimą, nepriėjo neigiamos išvados.

Reikalaujamojo asmens sulaikymas išdavimo reikalavimo dar neįteikus.

Str. 26. Neatidėtinais atsitikimais kiekviena susitariančioji valstybė, išdavimo reikalavimą dar neįteikus, gali prašyti preventyviškai sulaikyti asmenį, kurį ji reikalauja išduoti.

Šis prašymas gali būti betarpiškai kiekvienos kompetentingos įstaigos pasiųstas paštu arba kitokiu būdu, paliekančiu raštiškus pėdsakus, kitos valstybės įstaigai, kompetentingai duoti įsakymą reikalaujamąjį asmenį suimti. Perduodant šį prašymą telefonu ar radio, reikalaujamosios valstybės įstaiga turi tuojau patikrinti šio prašymo autentiškumą, užklausus apie tai reikalaujančios valstybės.

Reikalaujančios valstybės teisingumo ministerija neatidėliodama praneša apie šį prašymą reikalaujamos valstybės teisingumo ministerijai.

Str. 27. Kiekvienas prašymas preventyvinio sulaikymo reikalu turi būti paremtas teismo įstaigos išleistu arba lygiagrečiu įsakymu suimti, galutiniu teismo sprendimu arba nutarimu saugumo priemonei pritaikyti; šiame prašyme turi būti nurodytos baustino darbo esmė ir jo padarymo aplinkybės; be to, turi būti pridėtas, kiek galint, tikslus asmens aprašymas ir pasižadėjimas pasiųsti formalinį išdavimo reikalavimą.

Prašymas preventyviškai sulaikyto jungiamas su prašymu uždėti laikiną areštą daiktams, reikalingiems baudžiamajai bylai spręsti arba bausmei vykdyti (19 str.).

Str. 28. Reikalaujamoji įstaiga, kurios žinioje yra prašyme pažymėtasis asmuo, turi neatidėliodama patikrinti jo tapatybę ir jį išklausti apie jam inkriminuojamą darbą. Jeigu minėto asmens sulaikymas šiai įstaigai sukelia abejojimų, tai ji apie tai ir apie šių abejojimų priežastis turi tuojau pranešti reikalaujančios valstybės teisingumo ministerijai.

Str. 29. Jeigu yra įvykęs preventyvinis sulaikymas, tai išdavimo reikalavimas reikalaujamos valstybės turi būti gautas per 14 dienų nuo sulaikymo dienos, priešingu atveju sulaikymas atšaukiamas.

Jeigu reikalaujamoji valstybė prašo papildomų žinių (23 str.), tai tos žinios turi būti suteiktos tuo būdu, kad preventyvinio sulaikymo laikas nebūtų ilgesnis už 1-me posme nurodytą dvigubą terminą, priešingu atveju sulaikymas atšaukiamas.

Jeigu prev. sulaikymas atšaukiamas del to, kad reikalaujamoji valstybė yra praleidusi vieną iš anksčiau nurodytų terminų, tai del tos vienos priežasties reikalavimas negali būt atmestas.

Bendras nuostatas apie reikalaujamo asmens sulaikymą.

Str. 30. Reikalaujamas asmuo sulaikomas ta tvarka, kuri yra nustatyta reikalaujamos valstybės įstatymų. Apie tokį sulaikymą tuojau turi būti artimiausiu keliu pranešta reikalaujančiai įstaigai.

Išdavimo procedūrai taikomoji teisė.

Str. 31. Jeigu sutartyje nėra priešingų nuostatų, tai išdavimo procedūrai taikoma reikalaujamos valstybės teisė.

Reikalaujamo asmens kvota.

Str. 32. Reikalaujamos valstybės atitinkama įstaiga, dar iki bus išspręstas išdavimo klausimas, turi išklausti reikalaujamąjį asmenį ir, jeigu pasirodytų, kad tas asmuo gali įrodyti faktus, kuriuos žinant negalėtų būti pareikštas reikalavimas jį išduoti, ji gali atmesti reikalavimą išduoti.

Daiktų išdavimas.

Str. 33. Išdavimo klausimą sprendžiant, reikia drauge išspręsti, ar turi būti išduoti ir koki būtent daiktai.

Daiktai, kiek galima, turi būti išduoti kartu su reikalaujamuoju asmeniu.

Išdavimo reikalu nutarimas.

Str. 34. Reikalaujamoji valstybė apie savo nutarimą, padarytą išdavimo reikalu, tuojau praneša reikalaujančiai valstybei.

Visai arba iš dalies neigiamas nutarimas turi būt motyvuotas. Teigiamo nutarimo atveju daromas pasiūlymas del vietos ir laiko reikalaujamam asmeniui išduoti.

Jeigu išduodamasis asmuo buvo sulaikytas, tai turi būti tiksliai nurodytas to sulaikymo laikas.

Išdavimo įvykdymas.

Str. 35. Reikalaujančioji valstybė išduotąjį asmenį perima sutartoje vietoje ir sutartu laiku.

Jeigu nustatytu laiku (per 6 savaites nuo nutarimo dienos) išduodamasis asmuo nebus atsiimtas, tai jo sulaikymas turi būt atšauktas.

Jeigu reikalaujančioji valstybė dar ilgiau (3 mėnesius) delsė išduodamąjį asmenį atsiimti, tai nutarimas šį asmenį išduoti nustoja galios, ir del to paties baustino darbo jis negali būti reikalaujamas išduoti.

Išdavimo atidėjimas.

Str. 36. Jeigu susidaro nenugalimos kliūtys reikalaujamajam asmeniui paskirtu laiku išduoti arba perimti, ypač jeigu tai sudarytų jo gyvybei arba sveikatai rimto pavojaus, tai išdavimas, jeigu tai bus galima, atidedamas tam tikram laikui, arba iki bus pašalintos kliūtys.

Sienos saugojamų organų informavimas.

Str. 37. Kiekviena iš susitariančių valstybių turi laiku pranešti savo sienos apsaugos organams apie įvyksiantį išdavimą, taip pat ji turi pranešti apie išdavimo atidėjimą.

Laikinas išdavimas.

Str. 38. Jeigu prašomas išduoti asmuo reikalaujamoje valstybėje yra traukiamas atsakomybėn ar nubaustas už kitą

baustiną darbą, tai ypatingai skubiais atsitikimais jis gali būt išduotas su ta sąlyga, kad, pasibaigus jo bylai reikalaujančioje valstybėje, jis tuojau bus grąžintas.

Išdavimo išlaidos.

Str. 39. Išskyrus atsitikimus, numatytus 24 str., reikalaujamoji valstybė neturi teisės reikalauti išdavimo išlaidų. Tačiau ji praneša reikalaujančiai valstybei apie išlaidas, susidariusias del išdavimo procedūros ir persiuntimo, ypač jeigu jos bus išieškotos iš išduotojo asmens. Šiuo atveju, reikalaujamajai valstybei prašant, išlaidos jai grąžinamos.

Laikino išdavimo atvejais reikalaujančioji valstybė grąžina reikalaujamajai išlaidas, susidariusias del reikalauto asmens išdavimo ir grąžinimo.

Tranzito išlaidas (persiuntimas, apsauga ir maitinimas) reikalaujančioji valstybė grąžina tai valstybei, per kurios teritoriją išduodamasis asmuo buvo siunčiamas.

Tranzitinis daiktų ir asmens persiuntimas.

Str. 40. Siunčiant daiktus skyrium nuo išduodamo asmens, reikia taikyti šios sutarties 22 ir 23 str. str., 1 posmą, 1 sak. ir 2 posmą; 24, 25 ir 26 str., 1 ir 2 posmus; 27 str., 1 posmą; 31, 36, 37 ir 39 str., 1 posmą, 1 sak.

Tranzitinei procedūrai taikomas iš analogijos 22 str., bet vietoj 2-me posme pažymėtų dokumentų turi būt įrodyta, kad reikalaujamoji valstybė yra sutikusi reikalaujamąjį asmenį išduoti. Be to, atitinkamai turi būt taikomi 23 str., 1 posmas, 1 sak. ir 2 posm.; 24, 31 ir 34 str., 1 posmas; 35 str., 1 posm., 36 ir 37 str.

Nuostolių atlyginimas.

Str. 41. Jeigu išduotasis asmuo, kuris nebuvo teistas arba kuriam nebuvo taikyta saugumo priemonė, reikalauja atlyginti jo nuostolius, tai jis tuo reikalu gali kreiptis tik į reikalavusią valstybę, kuri tas pretenzijas sprendžia savo įstatymais.

Jeigu kas bus suimtas del reikalavimo pritaikyti jam prev. priemonę arba jį išduoti, bet jeigu jis nebus išduotas del to,

kad reikalaujančioji valstybė savo prašymą atsiims, arba del to, kad tą prašymą reikalaujamoji valstybė atmes, tai to asmens prašymas atlyginti materialinius nuostolius, atsiradusius del sulaikymo, turi būt perduotas reikalautosios valstybės teisingumo ministerijai, kuri šį dalyką išsprendžia.

Nuostolių atlyginimo klausimas sprendžiamas reikalavusios valstybės įstatymais, bet jeigu tie įstatymai šio atlyginimo nenumato, tai atlyginimo klausimas sprendžiamas reikalautosios valstybės įstatymais.

Neigiamas šio klausimo išsprendimas yra galutinis. Jeigu atitinkama įstaiga randa nuostolių atlyginimo pretenzijas pamatuotas, tai turi atsiklausti reikalaujančios valstybės teisingumo ministerijos. Jeigu įvyksta susitarimas, tai reikalaujančioji valstybė atlygintinų nuostolių sumą perduoda reikalaujamai valstybei, kuri tą sumą išduoda prašytojui. Jeigu susitarimas neįvyksta, tai turi būti taikomi arbitražo sutarties atitinkami nuostatai*).

---

*) Valstybėms, kurios dar nėra sudariusios arbitražo sutarties: „...tai šis reikalas atskiru susitarimu perduodamas išspręsti arbitražui".

Del B. Stat. 255 ir 256 str.

Šių metų rugsėjo mėn. amnestijos įstatymas yra palietęs tik miškų bylas, keliamas B. St. 255 ir 256 str., Matyt, šis nusižengimas ir kylančios iš jo skaudžios pasekmės atkreipė į save ypatingą dėmesį. Ir iš tikro, miškai, kurių menki likučiai (iki 25 ha) pasiliko buvusių savininkų rankose, kaipo nenusavinamos žemės normos papildymas, pastaraisiais laikais paprastai sudaro žemės ūkiui ne paspirtį, kaip tat buvo laukta, bet visokių bėdų neišsemiamą šaltinį.

Rusų laikais veikusi privatinių miškų naudojimo reglamentacija, kuri traukdavo baudžiamojon atsakomybėn nusižengusius, tik jų pikto naikinimo kaltei pasireiškus, virto bendru draudimu naudotis nuosavais miškais. Tik neseniai išleistosios „taisyklės", kad ir pakartojo savo redakcijoje sąnąją tvarką (naikinamojo kirtimo sustabdymas ir tik vėliau nepaklusniems baudžiamoji atsakomybė), tačiau gyvenime neatitaisė buvusios iki tol padėties ir 255 str. plataus taikymo.

Vienintelė išeitis nusikratyti atsakomybės būdavo pasenėjimas, kuris, einant B. St. 68 str., turėjo būt taikomas panašioms byloms. Tačiau ir čia atsistojo skersai kelią teismo praktika (Vyr. Tribunolo kas. sprendimas Ringio ir kitų byloje), kuri išaiškino, kad numatyta 255 str. pridedamoji bausmė, būtent, iškirstų medžių konfiskavimas arba jų vertės išieškojimas, sudarą civilinį valdžios ieškinį, kuriam negali būt taikomas 68 str.

Rugsėjo mėnesio amn. įstatymas bando ištiesti teismo praktikos kreivąją, nurodydamas expressis verbis šito nusižengimo lygiagrečias pasekmes, kaipo baudžiamojo pobūdžio išdavas, ir vienodai amnestuodamas bausmę ir tariamąjį „civilinį ieškinį", kuris iš tikrųjų niekad nėra buvęs „atlyginimas valdžiai už tuos nuostolius, kurių valstybė turi del netaisyklingo kirtimo priva-

tinių savininkų miškų“, o vien „pridedamoji bausmė“, numatyta B. St. 33 str., ir todel turėtų sekti pagrindine bausme ir nuo jos priklausyti. Pati B. Statuto sistema ir 255 str. redakcija (kur pasakyta „be to“...) kalba už tai, kad čia turėta galvoj ne „civilinis ieškinys“ 627 str. prasme, bet tik pridedamoji pabauda, kuri įvykus pasenėjimui turėtų būt nutraukta kartu su pagrindine bauda. *A. Grajevskis.*

Recenzijos ir Bibliografija.

I. *„Vyriausiojo Tribunolo 1924—1927 metų baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimų rinkinys“*. Redagavo prokuroras J. Byla. Gutmano leidinys, Kaunas 1932; psl. 394.

Šiame rinkinyje yra 111 sprendimų, turinčių principinės reikšmės. J. Byla, kaip savo prakalboj rašo, į tą rinkinį įtraukė tik tuos Vyr. Tribunolo sprendimus, kurie „turi aktualios reikšmės ir ką nors išaiškina“. Ir iš tikrųjų rinkiny įdėta tik svarbesnieji sprendimai, būtent, kiekvienas iš jų aiškina tam tikrą teisės klausimą. Tuo būdu beveik kiekviename iš tų 111 sprendimų kasacinėse bylose galima rasti tą arba kitą svarbų aiškinimą iškeltu teisės klausimu.

Netenka daug įrodinėti, kad šie mūsų Aukščiausiojo Teismo įstatymų aiškinimai turi didelės svarbos ne tiktai mūsų teisininkams praktikams (magistratūrai ir advokatūrai), bet, kaip teisingai pažymi autorius, ir „mokslo vyrams“ t. y. universiteto dėstytojams.

Teismo, ir ypač kasacinio teismo, praktikai visose kultūringose valstybėse dedama didelės reikšmės ir todel, pavyzdžiui, Vokietijoj, Šveicarijoj ir kitur „Reichsgericht'ų“ ir kitų kasacinių teismų sprendimų rinkinių leidiniai yra kiekvieno teisininko knygyne.

J. Byla, suredagavęs šį rinkinį, be abejo, atliko nelengvą darbą. Reikia tikėtis, kad mūsų teisininkai tą darbą tinkamai įvertins, ir šio rinkinio pasisekimas paskatins toliau dirbti šia kryptimi sistematingai leidžiant Vyr. Tribunolo kasacinius sprendimus tiek baudžiamosiose, tiek civilinėse bylose.

G. R.

II. *S. Bieliackinas, **Prisiekusieji Sprendėjai,*** V. D. Universiteto Teisių Fakulteto Darbai VI tomas, 1932, 49 pusl.

Ši knyga yra jau antras Prof. Bieliackino darbas, išleistas mūsų Universiteto Teisių Fakulteto. Teisių Fakulteto 1930 me-

tais išleistas pirmasis šio autoriaus darbas yra „Baudžiamųjų bylų gynimas“, kurio turinį man jau teko atpasakoti „Teisės“ skiltyse. Šis darbas galima būtų laikyti pirmojo darbo tęsiniu, nors šiaip jisai atrodo visiškai savaimingas darbas.

Prof. Bieliackinas nuodugniai ir visapusiškai išnagrinėja šį aktualų klausimą. Visų pirma, autorius svarsto tautos elemento, kaip teisingumo darbo dalyvio, vaidmenį moderninėj valstybėj, (pusl. 5—7). Čia autoriui tenka kiek ilgiau sustoti ties prisiekusiųjų sprendėjų instituto priešininkų ir jo šalininkų argumentais. Duodamas tų argumentų išsemiamą kritiką (pusl. 7—12), prof. B. pasisako už šio instituto įvedimą Lietuvoj ir atremia visus daromus tam institutui priekaištus bei pranašaujamus sunkumus ir keblumus, jį įvedant mūsų teismuose.

Toliau, autorius daro prisiekusiųjų sprendėjų teismo juridinę analizę, nurodo jo privalumus (pusl. 12—20) ir išnagrinėja įdomią problemą — prisiekusiųjų sprendėjų sujungimą į vieną kolegiją su valstybės teisėjais vokiečių šefenų teismo (Schoeffengericht) pavyzdžiu, pasisakydamas del visos eilės principinių bei praktiškų sumetimų prieš tokį sujungimą (pusl. 20—33). Mat, tokia mišrioji teismo kolegija, pasak autoriaus, vargiai ar atitiktų Lietuvos sąlygas jau vien istorijos plėtojimosi žvilgsniu, nekalbant apie visą eilę grynai praktiškų sunkumų, turint galvoj mūsų gyventojų skirtingą kultūros „niveau“, palyginant su vokiečiais ir kitų vakarų Europos valstybių gyventojais.

Štai kodel, prof. B. nuomone, Lietuvoj reikėtų leisti veikti prisiekusiųjų sprendėjų teismui rusų pavyzdžiu, nes įstatymų normų, liečiančių pris. sprendėjų teismą, Lietuvoj niekas nepanaikino, jų veikimas tik buvo faktiškai sustabdytas“ ir „nepasisekimą įvesti Lietuvoj pris. sprendėjų teismą reikia aiškinti tuo, jog projekto, Valstybės Tarybos išdirbto ir įteikto Ministerių Kabinetui svarstyti, pagrindan buvo padėta vokiečių pavyzdžiu sekant garsioji mišri kolegija“.

Žinoma, autorius tuo nesako, kad veikusis Rusijoje pris. sprendėjų institutas būtų visiškai tobulas ir nereikalautų reformų. Tokios reformos, pasak B., yra būtinos ir jų yra visa eilė labai rimtų. Pavyzdžiui, pris. sprendėjai turėtų spręsti ne vien tik fakto klausimus, (kaltas, ar ne), bet visus, su kalte susijusius, teisės klausimus, lygiai įvertindami faktus ir jų juridinę

reikšmę (pusl. 35) ir pagaliau taip pat pasisakyti (bendrai su specialistais teisėjais) del bausmės (pavyzdžiui, del lygtinio nuteisimo arba besąlyginės bausmės). Autorius taip pat mano, kad reikėtų išplėsti pris. sprendėjams dalyvavimą teismo tardyme, ypatingai statant klausimus, nes tai turi didelės svarbos visai bylai, ir bendrai tą dalyvavimą išplėsti visose proceso stadijose. Aišku, čia turėtų būti siekiamas harmoningas valstybės teisėjų ir pris. sprendėjų bendradarbiavimas, kas, be abejo, daug prisidės prie teisėtumo ir teisingumo įsigalėjimo sunkiame teismo darbe.

Tokios yra, trumpai suglaudus, prof. Bieliackino darbo mintys šiuo įdomiu klausimu. Galima, žinoma, sutikti su jomis arba nevisiškai pritarti šiame darbe iškeltoms tėzėms, tačiau pris. sprendėjų instituto klausimu ir šio instituto įvedimu Lietuvoj verta susidomėti. Būtų todel labai naudinga ne tik susipažinti su autoriaus, be abejo, įdomiu darbu, bet ir per mūsų teisininkų draugijos susirinkimus šį klausimą apsvarstyti. Taip pat būtų, mano nuomone, pageidaujama, kad „Teisės“ skiltyse mūsų žinovai (praktikai ir teoretikai) baudžiamos teisės ir proceso srity šiuo aktualiu klausimu pasisakytų.

G. Rutenbergas

III. J. J a š č e n k o. *Der Souveraenitaetsbegriff im Zusammenhang mit der Deffinition des Staates und Staatenverbindungen.*

Specialinė atspauda iš „Nordisk Tidsskrift for International Ret“ (I sąsiuvinis, 1932) 27 pusl.

Šioj brošiūrėlėj prof. A. Jaščenka išnagrinėja ir ligšiol dar aktualų bei opų klausimą del „suverenumo sąvokos sąryšy su valstybės ir valstybių susijungimų definicija“, (toks yra A. Jaščenkos darbo pavadinimo lietuviškas vertimas). Suverenumo sąvokos nustatymas, pasak autoriaus, ilgą laiką buvo laikomas svarbiausia problema viešojoj teisėj, tiek valstybinėj, tiek tarpvalstybinėj. Tiktai išeinant iš šio sąvokos apibūdinimo esą galima buvo nustatyti tarptautinės teisės subjektą ir teisinį skirtumą tarp įvairių valstybių susijungimų.

Tačiau del suverenumo sąvokos apibūdinimo viešosios teisės moksle buvo ir dar tebėra nemaža skirtingų nuomonių. Autorius mėgina šį klausimą štai kokiu būdu išspręsti. Jo many-

mu, suverenumo sąvoka yra visiškai nereikalinga viešosios teisės moksle ir ja visiškai netenka remtis sprendžiant klausimą, ar ta arba kita valstybė gali būti laikoma tarptautinės teisės subjektu, ar ne ir t. t.

A. Jaščenka visų pirma sustoja ties politinės valdžios apibūdinimu jos santykiuose su teise ir prieina išvadą, kad, atmetus naturalinės teisės elementą, pozityvinė teisė yra politinės valdžios produktas ir todel teisė ir politinė valdžia pilnai viena su kita suderinamos, kaipo išplaukiančios iš viena kitos.

Ligišiol, pasak autoriaus, suverenumo sąvoka buvo susieta su politinėmis tendencijomis ir tai vedė į klaidingą tos sąvokos apibūdinimą. Tačiau, suverenumas yra ne politinė sąvoka, bet tik valdžios savybė. Padarius suverenumo sąvokos plėtojimosi trumpą istorinę apžvalgą, prof. Jaščenka nurodo tos sąvokos evoliucijos stadijas ir iškelia įdomią tėzę, kad *nėsą atskiros valstybės suverenumo, o esąs tiktai tarptautinės bendruomenės suverenumas.* Mat, suverenumo sąvoka jau išėjus iš tų ribų, kuriose ji buvo ligišiol pastatyta. Žmonijos kultūros bei civilizacijos augimas ir progresas, nauji socialinio gyvenimo reikalavimai negalį pasitenkinti šeimos, bendruomenės, tautos ir, pagaliau, atskiros valstybės rėmuose. Žmonijos svarbių uždavinių įvykdymas negali eiti tiktai per tautų bendruomenę (Voelkergemeinschaft). Štai kodel suverenumas, t. y. visiška nepriklausomybė nustojo buvus šeimos, bendruomenės, tautos ar valstybės ypatybė, nes atsikros valstybės valdžia yra subordinuota tarptautinei valdžiai, kurią vykdo tarptautinė teisė. Tuo būdu tarptautinė teisė aprėžia atskiros valstybės suverenumą, vadinasi, ji neigia suverenumo sąvoką, nes suverenumo aprėžimas yra contradictio in adjecto. Tokiai teisinei (bei faktinai) padėčiai esant, negali būti jokios kalbos apie atskiros valstybės suverenumą, nes atskirų valstybių valdžios yra subordinuotos tarptautinei valdžiai. Ši daugeliu atžvilgių suvaržo atskiros valstybės teisinę valią, uždėdama šiai visą eilę pareigų politinio, ekonominio, kultūrinio ir socialinio pobūdžio*).

Štai del ko suverenumo sąvoka, kaip autorius visiškai teisingai nurodo, turėtų būti išmesta iš valstybinės teisės, nes tai, kas dabar suprantama kalbant apie valstybės suverenumą, yra

---

*) psl. 15—16 šios pareigos aiškiausiai yra Tautų Sąjungos pakte suformuluotos.

„ne kas kita, kaip valstybių autonomija ir laisvė*), arba joms garantuotos rezervuotos tarptautinės teisės“.

Del viso čia pasakyto autorius ir prieina išvadą, kad suverenumo sąvoka valstybinėj teisėj nustoja savo reikšmės. Tik tarptautinės teisės atžvilgiu suverenumas priklauso visos žmonijos Tarptautinio Bendravimo valdžiai. Bet toji suverenumo sąvoka yra formalinio pobūdžio, vadinasi, ta aplinkybė, kad Tarptautinio Bendravimo valdžia kol-kas dar yra bejėgė, to suverenumo neneigia. Klausimas del tarptautinės valdžios įsigalėjimo yra ateities dalykas ir su suverenumo sąvoka nieko bendra neturi.

Išeidamas iš šios suverenumo sąvokos supratimo, A. Jaščenka daro valstybės definiciją ir pagaliau išnagrinėja valstybių susijungimų (Staatenverbindungen) klausimą.

Tuo būdu šie abu klausimai turi būti sprendžiami ne išeinant iš suverenumo sąvokos, kaip tai ligišiol buvo daroma, bet nustatant visų pirmą, ar tarptautinės teisės atžvilgiu ta arba kita valstybė, arba valstybių susijungimai gali būti laikomi Tarptautinio Bendravimo subjektais, jo pripažintais nariais. Kitokie, būtent, valstybės teisės atžvilgiu statomi, reikalavimai negali būti laikomi šiems klausimams spręsti reikalingais kriteriumais.

Iš šio trumpo prof. Jaščenkos darbo įvertinimo matome, kad autoriaus iškeltas klausimas yra labai įdomus. Su A. J. šio klausimo nušvietimu tarptautinės teisės primato**) šalininkams negalima nesutikti. Mažosioms valstybėms, ir tarp jų Lietuvai, toksai tarptautinės teisės supratimas yra labai naudingas ir todel remtinas.

Mūsų teisininkams reikėtų daugiau susidomėti tarptautiniais teisės klausimais ir todel būtų labai pravartu susipažinti su A. Jaščenkos įdomiu darbu. *G. Rutenbergas.*

IV. Leske-Loewenfeld. *Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr, Band IV.*

Das Eherecht der Europaeischen Staaten und ihrer Kolonien, I dalis 376 puslapių.

Šiomis dienomis išėjo labai svarbus leidinys, kurį žymūs

---

*) psl. 17.

**) Del tarptautinės teisės primato ir literatūros šiuo klausimu žiūr. mano straipsnį „Teisės“ Nr. 9 „Mažosios valstybės ir tarptautinė teisė“.

vokiečių teisininkai Leske ir Loewenfeld leidžia periodiškai. Leidinys skirtas Europos ir jos kolonijų vedybų teisės klausimams. Tai yra savo rūšies enciklopėdija, kurioj galima surasti pilną ir išsemiamą nušvietimą veikiančių Europos valstybėse vedybų teisės nuostatų. Aišku, kad teisininkams, tiek praktikams, tiek teoretikams šis leidinys turi didelės svarbos.

Šio leidinio bendradarbiais yra pakviesti kiekvienos šalies geriausieji šios srities žinovai, daugiausia universitetų profesoriai ar aukščiausių teismų nariai. Apie Latvijos vedybų teisę šiame rinkiny rašo buv. Latvijos teisingumo ministeris, dabar pris. adv. *Bernhardas Berntas,* apie Estijos vedybų teisę — žymus advokatas *G. Koch,* apie Klaipėdos krašto vedybų teisę rašo mūsų Vyriausio Tribunolo narys *D-ras Pluemicke,* apie Lietuvos vedybų teisę — *D-ras G. Rutenbergas.*

Šio leidinio platesnė recenzija bus duota kitam „Teisės“ n-ry, kada jau pasirodys spaudoj visi šio leidinio IV tomai.

G. R.

V. Prof. Mykolas Römeris. — *Dabartinės konstitucijos.*

Mūsų menka konstitucinės teisės literatūra iš metų į metus vis auga. Šioje srity, be abejo, žymiausia vieta priklauso prof. M. Römer'iui, kuris, beveik kasmet, mus apdovanoja naujais savo studijų bei patyrimo daviniais, atskirų monografijų forma. Šiais metais jis mums davė ne tik monografiją „Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose“, bet taip pat paskelbė konstitucijų rinkinį, pavadindamas jį „Darbartinės konstitucijos.“ Tai yra antrasis rinkinys. Pirmasis rinkinys yra atspausdintas „Teisės“ Nr. 11, 12 ir 13, kaip. „Teisės“ priedas.

Antrame rinkiny yra: I Prūsų Respublikos 1920. XI. 30 konstitucija; II. Laisvosios Airijos valstybės 1922. XII. 5 konstitucija; II. SHS karalystės 1921. VI. 28 konstitucija; IV. Norvegų karalystės 1814. V. 17 konstitucija su pataisomis iki 1923. VII. 1; V.. Turkų Respublikos pagrindinės santvarkos 1924. IV. 20 (1342 metų Ramazano 16 d.) įstatymas; VI. Rumūnijos karalystės 1923. III. 28 konstitucija; VII. Laisvo Dancigo miesto 1922. konstitucija; VIII. Lenkijos respublikos 1921. III. 17 konstitucija.

Šis rinkinys yra žymiai pranašesnis už pirmąjį vienu atžvilgiu: jame išdėti minėtų konstitucijų tekstai, bet pirmoje vei-

kalo daly prof. Römeris davė ir tų konstitucijų analizę. Tai, be abejo, didelės reikšmės faktas. Konstitucija nepakanka tik perskaityti, kad ją suprastum, bet reikia žinoti jos istoriją, kad išsiaiškintum ne tik kokios aplinkybės atvedė į tokį ar kitokį konstitucinį režimą, bet taip pat kokios mintys norėta įgyvendinti konstitucinėse formulėse, kurios dažniausiai esti trumpos, ir ne tik kad eiliniam inteligentui neaiškios, bet kartais sunkiai įkandamos ir teisininkams specialistams. Todel toks pagalbinis komentaras yra labai pageidaujamas.

Kitos laimingesnės tautos jau seniai turi pilnus viso pasaulio konstitucinių tekstų rinkinius. Pav. prancūzų kalba yra žinomas F. R. Dareste ir P. Dareste rinkinys *„Les constitutions modernes"*, kurio 1932 m. leidimas sudaro net keturius didžiulius tomus su priedu. Tiesa, mums dar teks daug padirbėti, kol turėsime tokį rinkinį, bet prof. Römerio dirbamas šioje srity darbas, be abejo, žymiai priartins mus prie tokio tikslo.

Tokie rinkiniai turi didelės reikšmės, nes duoda progos susipažinti su pačiu tekstu, kuriuo, svarstant atskirus klausimus, dažnai operuojama. Tai, galima sakyti, studijų šaltinis. Šis rinkinys, kaip teisingai prof. Römeris savo įžangos žody pažymėjo, bus naudingas ne tik seminaro studijoms teisių fakulteto studentams, bet ir mūsų visuomenei bei tiems žmonėms ir socialinėms grupėms, kurių rankose yra valstybės valdžia (valdantiesiems). Kadangi mūsų valstybėje jos konstitucinė kūryba dar nėra visiškai pabaigta ir ypač po įvykusių perversmų mes konstitucinės santvarkos atžvilgiu tebegyvename provizoriumu, kuris net ir oficiališkai yra paskelbtas esąs reikalingas patikrinimo tautos atsiklausimu (referendumu), o galutinis konstitucijos nusistojimas bus dar reikalingas ne tik formalinių priėmimo sąlygų, bet ir tvirtų materialinių naujos santvarkos pagrindų, tai šioje srity mus dar laukia nemažas valstybinis darbas. Šiam darbui mums bus naudinga turėti įvairių kitų valstybių įvairių laikų konstitucinio tvarkymosi pavyzdžių, kurie mums padės orientuotis valstybinės struktūros formulėse ir suteiks minčių bei sąvokų konstitucinėms institucijoms organizuoti."

Štai rinkinio tikslas ir pagrindas. *Dr. D. Krivickas.*

VI. Mykolas Römeris. *Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose.* Vytauto Didž. Universiteto Teisių Fakulteto leidinys. Kaunas, 1932. Tomas VI. Knygos I, 193 pusl.

Tęsdamas savo mokslo darbus prof. Römeris šį kartą mums padovanojo naują monografiją, paskirtą konstitucinio teismo problemoms. Logiškai ir sistematiškai ši knyga sudaro jo anksčiau išleisto „Administracinio Teismo“ tęsinį ir sudaro kartu su anksčiau išleista knyga (Teisių Fakulteto Darbai, IV Tomas) tam tikru atžvilgiu vieną vienetą. Autoriaus klasifikacija einant, reikėtų dar laukti jo specialinės monografijos apie kasacinį teismą, ir tuomet mes turėsime pilną „valdžios darbų teismų“ (Autoriaus terminologiją) vaizdą.

Knyga yra kukliai priskirta prie teisės informacijos. Iš tikrųjų gi mes randame joje daug daugiau, negu yra prižadėta. Po bendro įvado, kur autorius analizuoja teismo funkcijas ir jo klasifikaciją, eina išdėstymas valdžios aktų klasifikacijos, jų teisėtumo ir teisėtumo kontrolės problemos. Labai plačiai autorius dėsto visus motyvus pro ir contra konstitucinį teismą ir baigia išdėstymu pozityvinės konstitucinės teismo teisės.

Siauros recenzijos ribos neleidžia plačiau sustoti ties šiuo veikalu. Mes norėtume tik atkreipti teisininkų korporacijos dėmesį į šią knygą ir primygtinai patarti ją skaityti.

Kiekvienoj šios knygos eilutėje jaučiamas dėstytojas, matąs prieš save auditoriją, ir jai dėsto sunkiausius klausimus su tokiu lengvumu, kad atkrinta esamoji baimė prieš mokslo knygas. Autorius neslepia savo simpatijos konstituciniam teismui, neslėpia taip pat ir savo nuomonės, kad ir pas mus ilgainiui reikės įvesti konstitucinį teismą, nors gerai mato, kad dabar tam yra kliūčių. Norintiems įsigilinti į išdėstytas knygoje problemas autorius duoda gale visą eilę bibliografinių nurodymų.

J. Robinzonas.

VII. *Savivaldybių Žinynas.* „Savivaldybės“ Redakcijos leidinys, Kaunas, „Spindulio“ spaustuvė, 1932, 800 psl.

Vidaus Reikalų Ministerija sėkmingai tęsia savo įstatymų, instrukcijų ir taisyklių leidimo darbą. Šį kartą Savivaldybės Departamentas po ilgos pertraukos (pirmas ir vienintelis savivaldybės kalendorius buvo išleistas 1925 m.) išleido knygą, kuri turi būti kiekvieno savivaldybininko rankose.

Žinoma, galima būtų ginčytis, ar toks kodifikacinis darbas turi būti atliekamas specialinio, tam tikslui įsteigto, organo ar tų, kurie nori tokį darbą atlikti. Bet dabartinei padėčiai esant, reikia sveikinti kiekviena savišalpos iniciatyva. Šiame rinkinyje yra surinkti, tiksliai suredaguoti, atsižiūrint į visus pakeitimus

ir papildymus, ir suskirstyti į 12 grupių tie nuostatai, kurie yra žinotini savivaldybėms (bendri įstatymai, mokesčiai, traktieriaus verslo ir svaigiųjų gėrimų įstatymai, sveikatos reikalai, darbai ir socialinė apsauga, švietimas, susisiekimas, statyba ir gaisrai, žemės ūkis, karinės prievolės įstatymas, biudžetas ir atskaitomybė, įvairūs).

Dauguma atspausdintų įstatymų yra paimta iš Vyriausybės Žinių, bet yra atspausdinti ir kai kurie veikiantieji prieškariniai įstatymai. Knyga daug išloštų, jeigu būtų prie jos pridėta rodyklė. Be rodyklės naudojimas apsunkintas.

Antra knygos dalis yra informacinio pobūdžio. Joje yra atspausdinta visų valsčių, apskrities ir miestų tarnybų ir valdybų asmeninė sudėtis. Šis skyrius irgi turi savo psichologinę reikšmę, keldamas išrinktųjų vietos savivaldybininkų savijautą, o tuo pačiu ir atsakomybės sąmonę. Būtų patogiau, jeigu informacinis skyrius būtų kokiu nors būdu atskirtas nuo įstatyminio, vien del to, kad įstatymų skyrius rečiau yra keičiamas, negu personalinis. Geriausia būtų leisti žinynas dviem dalim.

Savivaldybės Departamento Direktoriui, p. Barkauskui, ir jo bendradarbiams (p. p. Jakobui, Jocaičiui, Naujokui, Markūnui, Barisai) reikia padėkoti už jų tokią gražią knygą.

J. Robinzonas.

VIII. Dr. Karl. Braunias. *Das Parlamentarische Wahlrecht.* Beiträge zum ausländischen öffentl. Recht u. Völkerrecht. Berlin und Leipzig 1932. Walter de Gruyter u. Co. Heft 18 u. 18-a. Band 1 u. 2. S. 639 u. 320.

Klausimas apie rinkimų organizaciją į reprezentatyvinius valstybinius organus yra iš naujo pastatytas valstybinės teisės mokslo dienotvarkėn. Pokariniai rinkimų įstatymai, kurie pasižymi visa bendrų bruožų eile, daugiausia radikalinio pobūdžio, išbandyti gyvenimo praktikoje, nebesudaro dabar visuomenės akyse apodiktiškos tiesos, prieš kurią ir ginčyti negalima.

Ir pas mus Lietuvoje klausimas apie būsimąjį rinkimų įstatymą į Seimą, be abejo, sukelia didelio susidomėjimo.

Nors Seimo rinkimų įstatymas ir jo priedas (Vyr. Žin. 98) su vėliau įvykusiais pakeitimais (Vyr. Žin. 109, 111 ir 219) formaliai nėra panaikintas, bet kai kuriais atžvilgiais visai priešta-

rauja naujajai konstitucijai ir todel bent šio įstatymo reforma yra neišvengiama.

Savaime suprantama, kad dabartiniu laiku, kai valstybinės teisės judėjimas nesibaigia vieno kurio nors krašto ribose, o yra tarpvalstybinio pobūdžio („mintys yra neapmuitinamos"), būtų labai įdomu sužinoti, kaip parlamento rinkimų teisės klausimas stovi plačiame pasaulyje. Kaip tik laiku ir išėjo stora Dr. Karl Braunias'o knyga, kuri duoda išsemiamą atsakymą į visas parlamento rinkimų teisės problemas.

Darbas susideda iš dviejų tomų: pirmas sudaro ypatingąją dalį, antras — bendrąją. Pirmas tomas yra daugiau analitinio, antras daugiau sintetinio pobūdžio.

Pirmame tome randame aprašymą parlamento rinkimų teisės visų Europos kraštų (apie Lietuvą 343—347, specialiai dar apie Klaipėdos Kraštą — 355—361). Kiekvienas aprašymas susideda iš istorinės apžvalgos, iš sistematinio veikiančių įstatymų dėstymo, literatūros ir šaltinių nurodymo. Visa informacinė dalis yra rūpestingai surinkta ir, matyt, laiko skaitytoją „au jour" visų įvykusių, net ir paskutinių laikų pakeitimų. Smulki rodyklė palengvina naudojimąsi knyga.

Nemažiau reikšminga ir antroji dalis. Joje yra analizuotos visos pamatinės parlamento rinkimų teisės problemos (rinkimų teisės teorija, rinkimų pareiga, įstatymų leidimo organų sutvarkymas, balsavimo teisė, pasyvinė rinkimų teisė, rinkimų apygardos, rinkimų instancijos, rinkimų sąrašai, rinkimų siūlymai, balsavimo procedūra, mažoritarinė sistema, mažumų atstovavimas, proporcionaliniai rinkimai, mandato pabaiga, papildomieji rinkimai ir pavadavimas, rinkimų teisės apsauga ir rinkimams tikrinti teismas, rinkimų išlaidos). Platūs literatūros nurodymai ir rodyklė užbaigia antrąjį tomą.

Galima neperdedant pasakyti, kad mes čia turime reikalą su standartiniu veikalu, kuris bus reikalingas kiekvienam teisininkui ir praktikui, kuriam rūpi parlamentarinių rinkimų klausimai. *J. Robinzonas.*

Vyriausiojo Tribunolo 1932 metų rugsėjo mėn. 27—29 dien. sprendimas Augustino Voldemaro byloje.

(Teisė: V. Trib. Pirm. pad. M. Čepas ir V. Trib. teisėjai: J. Staškevičius ir J. Brazaitis; kaltino V. Gynėjo pad. J. Valtys; gynė pris. adv. Bieliackinas ir pr. adv. pad. Kazlas).

Teisiamojo, buv. Užsienių Reikalų Ministerio ir Lietuvos Delegacijos prie Taikos Konferencijos Paryžiuje Pirmininko, prof. Augustino Voldemaro, gynėjas pris. adv. pad. Kazlas ir pats teisiamasis šioje byloje iškėlė prejudicialinį klausimą, būtent, kad ši byla esanti iškelta priešingai Lietuvos Valstybės Konstitucijos 63 str. 1 d. nuostatui. Neneigdami Valstybės Gynėjo teisės iki Konstitucijos paskelbimo kelti bylas ministeriams del jų tarnybinių nusikalstamų darbų Laik. Liet. teis. ir jų darbo sutv. įst. 34 str. nuostatu, teisiamasis ir jo gynėjas pareiškė, kad, atkritus kaltinimui del pasisavinimo kitų avansų, dabar byloje del pasisavinimo kronų, buvusių Kopenhagos Prekybos Banke „Professor A. Woldemar" sąskaitoje, nusikalstamo darbo pradžia galima esą laikyti tik tą momentą, kada prof. Voldemaro įgaliotinis Olufsenas Kopenhagos Teisme civilinėj byloj del kronų pareiškė, kad šie pinigai esą prof. Voldemaro privatinės lėšos. Tai buvę 1923 m. balandžio 17 d. ir todel byla del šių pinigų pasisavinimo anksčiau negalėjus būti kelta. Teismo Tardytojo nutarimas patraukti prof. Voldemarą kaltinamuoju kronų pasisavinimu buvęs padarytas 1923. XII. 28 d. Kadangi ir vienas ir antras momentas buvo jau Konstituciją paskelbus, tai, teisiamojo ir jo gynėjo nuomone, traukti tieson einant Konstituc. 63 str. tuo metu jau turėjęs būti Seimo nutarimas, o nėsant tokio nutarimo, byla turinti būti nutraukta.

Tačiau šis atsikirtimas nėra pamatuotas. Tiesa, Konstitucijos 63 str. sako, kad Ministeriui kelti baudžiamąją bylą del

tarnybos nusikaltimų turi teisę tik Seimas. Bet kelti Ministeriui baudžiamąją bylą, kaip jau yra išaiškinta Vyr. Tribunolo Purickio ir kitų byloj 1925 m. vasario 4/10 dienos sprendime, reiškia leisti arba įsakyti teismo organui pradėti tardymą prieš Ministerį del tam tikrų nusikalstamų darbų, bet nereiškia šaukti jį tieson kaltinamuoju. Šioje byloje Valstybės Gynėjas, vadovaudamasis Laik. Liet. teism. ir jų darb. sutv. įst. 34 str., 1922 m. sausio 31 d. raštu yra pavedęs Svarbesnėms Byloms Teismo Tardytojui pradėti tardymą prieš prof. Voldemarą del žymių nusikaltimo, numatyto B. St. 3 d. 578 str. ir 571 str. Iš pridėto prie to rašto susirašinėjimo matyti, kad buvo turėta galvoje, tarp kitko, ir pasisavinimas pinigų, buvusių Voldemaro sąskaitoje Kopenhagos Prekybos Banke. Todel reikia pripažinti, kad byla iškelta teisėtai ir teisiamojo Voldemaro bei jo gynėjo atsikirtimas turi būti atmestas.

Žiūrėdamas bylą iš esmės Vyriausiasis Tribunolas randa:

Kaltinamuoju aktu Augustinas Voldemaras kaltinamas tuo, kad būdamas Užsienių Reikalų Ministeriu ir mūsų Delegacijos prie Taikos Konferencijos Paryžiuje pirmininku, 1918 m. gruodžio 28 d. paėmęs avansą 200.000 vokiečių markių arba 9.500 danų kronų, to avanso likučius su %% sumoje 51.971 kr. 92 er., nežiūrint į daugkartinius mūsų vyriausybės reikalavimus, negrąžinęs ir pareiškęs, kad jis valstybei nieko neskolingas, juos pasisavino.

Teisiamasis Voldemaras šiuo kaltinimu neprisipažino kaltas.

Lietuvos Valstybė kūrėsi ir jos valdžia organizavosi nepaprastomis sąlygomis — siaučiant didžiajam pasauliniam karui ir Lietuvos teritorijai esant okupuotai vokiečių kariuomenės. Valdžiai organizuotis teko pradėti be lėšų, be ginklų, kiekvienam žingsny sutinkant dideliausius trukdymus iš okupantų karo vadovybės. Pirmasis Finansų Ministeris Martynas Yčas gavo pasiskolinti 30.000 markių, kurias išdalino ministeriams po 5.000 markių; tik kiek vėliau pasisekė gauti iš vokiečių dar 4½ milijonų markių iš krašto lėšų. Šiomis lėšomis pradėta veikti. Tuo pat metu Vokietijoj kilo revoliucija. Vokiečių kariuomenė pradėjo trauktis iš Lietuvos, o į jos apleistas sritis veržėsi bolševikai. Tokiai padėčiai esant, buvo nutarta siųsti į Berlyną Ministerį Pirmininką ir Užsienių Reikalų Ministerį Voldemarą bei Finansų Ministerį Martyną Yčą rūpintis išgauti iš vokiečių valdžios paskolą 100 milijonų markių, be to,

stengtis paveikti vokiečių valdžią duoti įsakymą, kad vokiečių kariuomenė nesitrauktų iš Vilniaus ir Lietuvos, kol nesusiorganizuos mūsų kariuomenė, kuri galėtų stoti į besitraukiančios vokiečių kariuomenės vietą ir atremti bolševikų veržimąsi. Tų pat Ministerių uždavinys buvo stengtis išgauti ar pirkti, kur ir kiek galima, ginklų organizuojamai kariuomenei bei milicijai apginkluoti. Atlikę, kiek galima, uždavinį Berlyne, Voldemaras ir Yčas turėjo vykti į Paryžių, kaipo mūsų Delegacijos prie Taikos Konferencijos nariai. Voldemaras buvo skirtas tos delegacijos pirmininku. Kadangi tuo metu mūsų valdžios aparatas buvo dar tik organizavimosi stadijoj, tai nebuvo galima ūmai išdirbti kokių nors instrukcijų, nebuvo nustatyta etatų bei atlyginimo, iš anksto negalima buvo numatyti, kokių bus reikalinga išlaidų, tai vykstantiems ministeriams, kaip parodė buv. Valstybės Tarybos Aukštojo Prezidiumo Pirmininkas Antanas Smetona ir vice-pirmininkas Stasys Šilingas, buvo pasakyta, kad jie veiktų, kaip savo išmanymu ras geriausia, ir kad leistų pinigus kur, kiek ir kam ras reikalinga. Pinigais delegacija buvo aprūpinta šitaip: Išvykstant iš Vilniaus į Berlyną ministeriai gavo avansų. Voldemaras paėmė 50.000 markių. Vėliau, iš gautos 100 mil. markių paskolos, du milijonu buvo paimta Taikos Delegacijos reikalams ir buvo padėti Prekybos ir Pramonės Banke Berlyne prof. Voldemaro ir M. Yčo, kaipo Lietuvos Ministerio Pirmininko ir Finansų Ministerio, vardu. Atlikęs Berlyne uždavinį, Voldemaras įsakė Bankui iš padėtų 2 mil. markių pervesti į Kopenhagą jo vardu 200.000 markių. Atvykęs į Kopenhagą, Voldemaras šiuos 200.000 markių iškeitė danų kronomis, kas sudarė 92.500 kronų, ir šiuos pinigus sudėjo į Kopenhagos Prekybos Banką, kuriame 1919 m. sausio 2 d. buvo atidengta pažymėtos sumos einamoji sąskaita „Professor A. Woldemar" vardu. To pat sausio mėn. pabaigoj Voldemaras išvyko į Paryžių. Jo aiškinimu, į Paryžių vykęs aplinkiniu keliu — per Švediją, Norvegiją, Londoną. Vykęs aplinkiniu keliu viena del to, kad tiesiu keliu plaukti į Londoną buvę pavojinga del išmėtytų vokiečių minų, o antra, kad važiuodamas per šias valstybes turėjęs tikslą jų Vyriausybes supažindinti su Lietuvos valstybės tikrąja padėtim ir siekimais, nes į Lietuvą buvo žiūrima kaipo į Vokietijos padarą, ir turėjęs stengtis šių šalių vyriausybių nuomonę palenkti Lietuvos naudai bei išgauti jos pripažinimą. Kovo mėnesį atvykęs į Paryžių suorganiza-

vęs delegaciją, kuri ir pradėjus veikti. Delegacijos misija tęsėsi iki 1919 metų gruodžio 1 d. Voldemaras į Kauną sugrįžo 13 d. ir kitą dieną pradėjo eiti savo tiesiogines Užsienių Reikalų Ministerio pareigas.

Be aukščiau pažymėtų avansų Voldemaras 1918 metais gavo dar tokius avansus: XII. 13 — 4.000 markių, XII. 16 — 10.000 mark. ir XII. 20 — 2.000 mark.

1920 metais rudenį Voldemarui, jau nėsant ministeriu, buvo pasiūlyta atstovauti Lietuvai Tautų Sąjungoje. Šią misiją Voldemaras priėmė ir gavo avanso 75.000 mark. Be to dar paaiškėjo, kad 1920 m. balandžio 19 d. Voldemaro gauta iš Londono Atstovybės 100 sv. sterl.

Kadangi Voldemaras iš gautų avansų neatsiskaitė, tai, Valstybės Kontrolei spiriant, buvo pradėta reikalauti, kad jis atsiskaitytų. Valstybės Kontrolės buvo sužinota, kad Kopenhagos Prekybos Banke iš sudėtų prof. Voldemaro vardu 92.500 kr. yra liukutis su priaugusiais iki 1921. VII. 1 d. %%, iš viso 50.244 kr. 16 erų. Kadangi į reikalavimus atsiskaityti Voldemaras nieko neatsakė, tai visas susirašinėjimas buvo perduotas Kauno Apygardos Teismo Valstybės Gynėjui, kad iškeltų Voldemarui baudž. bylą. Valstybės Gynėjas 1922 m. I. 31 d. raštu perdavė susirašinėjimą Svarbesnėms Byloms Teismo Tardytojui del B. St. 3 d. 578 str. numatyto nusikaltimo žymių. Be to, Vyriausybės įsakymu mūsų Atstovybė Danijoj iškėlė Voldemarui Rytų Apygardos Teisme Kopenhagoje ieškinį, prašydama esančius Kopenhagos Prekybos Banke „Prof. A. Woldemar" sąskaitoje pinigus pripažinti Lietuvos valstybės pinigais. Ieškinys Teismo patenkintas ir pinigai 51.971 kr. 92 er. perkelti Atstovybės dispozicijon. Šių pinigų pasisavinimu Voldemaras ir kaltinamas.

Kaltintojas ir kaltinamasis su savo gynėjais, analizuodami baudžiamojo pasisavinimo juridinę sąvoką, daro priešingas išvadas. Teismui taip pat tenka sustoti ties šia sąvoka ir nustatyti baudžiamo pasisavinimo elemantus.

Pasisavinimas yra pasilaikymas sau arba sunaudojimas savo asmeniškiems reikalams žinomai svetimo kilnojamojo turto, įtikėto jam bet kuriuo tikslu ar titulu. Vadinasi, baustino pasisavinimo sudėčiai reikalinga, kad kaltinamasis žinotų, jog turtas jam nepriklauso, yra svetimas ir kad tas turtas jam įtikėtas bet kuriuo tikslu ar titulu, neperkeliančiu nuosavybės tei-

ses. Jei kaltinamasis, nors ir klaidingai, bet sąžiningai mano, kad turtas jam priklauso arba kad jis turi teisę turtą pasilaikyti sau, tai baustino pasisavinimo nebus, nes nebus subjektyvinio momento — žinojimo, kad turtas yra svetimas ir kad jis neturi jokios teisės negrąžinti. Pasisavinimo sudėčiai reikalingas aiškus neigimas įtikėto turto savininko nuosavybės teisių ir pareiškimas to paties turto savo nuosavybės teisių. Jei savininko teisės neigiamos, bet turtas negrąžinamas nors ir neteisėtai del kurių kitų neišgalvotų pretenzijų, tai taip pat nebus pasisavinimo sudėties. Galima tada kalbėti apie bet kurį kitą nusikalstamąjį darbą: sauvaliavimą, savo valdžios ribų peržengimą ar kitą kurį, bet ne pasisavinimą. Žodžiu, reikalinga, kad objektyviai savinamasis turtas kaltinamajam nepriklausytų, o subjektyviai, kad jis tai žinotų.

Imsime teismo posėdy Valstybės Gynėjo iškeltą pavyzdį: išeina nuo ūkininko darbininkas ir išsineša duotus jam laikinai dėvėti drabužius. Ūkininkas reikalauja grąžinti drabužius, bet darbininkas pareiškia, jog drabužiai jo nuosavi. Bus pasisavinimas, kadangi ir objektyviai tie drabužiai darbininkui nepriklauso ir subjektyviai jis žino, jog drabužiai ne jo, bet neigia savininko nuosavybės teisę. Tas pats darbininkas nešasi duotus jam dėvėti drabužius, ūkininkas neštis neleidžia, bet darbininkas, neneigdamas, jog drabužiai ne jo, jėga išsineša, aiškindamasis, kad pasiima del algos nesumokėjimo. Šiuo atvėju pasisavinimo nebus, kadangi nuosavybės teisė neneigiama, bet bus sauvaliavimas, B. St. 1 ar 2 d. 507 str. numatytas, atsižvelgiant į tai, sumokėta ar nesumokėta alga. Jeigu tas pats darbininkas išsineš drabužius be smurto ir atsisakys grąžinti, kol nebus sumokėta alga, tai turėsime tik civilinį ginčą, nes čia nėra nei nuosavybės teisių neigimo, nei kurio kito nusikalstamojo darbo sudėties. Šiuo atvėju, sprendžiant ginčą teismo keliu, kaltoji šalis bus nubausta tuo, kad turės sumokėti teismo išlaidas, o jei abi šalys kaltos, tai išlaidos bus kompensuotos.

Įmonės tarnautojas, surinkęs iš klijentų pinigus, savininkui negrąžina. Grąžinti atsisako aiškindamasis, kad pinigus pasilaikąs sau už nesumokėtą algą. Jeigu alga sumokėta, o jis, tai žinodamas, pasiliko pinigus sau, tai daro baustiną pasisavinimą. Jeigu gi alga nesumokėta ir šalys ginčijasi dėl jos kiekio, tai bus tik civilinis ginčas.

Kiek kitokia padėtis yra valstybės tarnautojų. Jie gau-

tas tarnybą eidami pajamas valstybei turi įnešti iždan į tam tikrą pajamų sąmatos straipsnį. Gautą kuriam nors reikalui avansą gali leisti tik tam reikalui ir atlikęs reikalą turi iš gauto avanso atsiskaityti, o likučius įnešti į iždą. Leisti valdžios pinigus kitiems tikslams, negu jie skirti, neleidžiama. Jokių kompensatų neleidžiama. Jeigu vis delto valstybės tarnautojas surinktų pinigų ar gautų avansų likučių į iždą neįneš, o paims sau arba išleis savo reikalams ir po to aiškinsis, kad valstybė jam skolinga, tai, atsižvelgiant į tikrą dalykų padėtį, jis bus kaltas arba pasisavinimu, arba kitu kuriuo B. St. XXXVII sk. numatytu nusikalstamuoju darbu. Jei valstybė tarnautojui, jam žinomai, nieko nėra skolinga, tai jis bus kaltas pasisavinimu, o jeigu valstybė iš tikrųjų yra jam skolinga, tai jis vis delto bus padaręs kitą kurį nusikalstamą darbą, bet ne pasisavinimą, nes tarp valstybės ir jos tarnautojo kompensavimosi teisės nėra.

Šiuos samprotavimus reikia turėti galvoje, svarstant teisiamojo Voldemaro kaltę pasisavinimu. Kaip jau pažymėta, į daugkartinius reikalavimus atsiskaityti, Voldemaras nieko neatsakė ir todel buvo iškelta jam baudžiamoji byla del valdžios pinigų pasisavinimo. Voldemaras tardomas aiškinosi, kad atsiskaityti jis negalįs, nes nėsą įstatymo nustatyta jam ir kitiems delegacijos nariams algos ir dienpinigių, kad jam reikią atsiskaityti ne tik iš 200.000 markių, bet ir iš 2 milijonų mark. ir dar kitų sumų, kad esamuose Kopenhagos Prekybos Banke piniguose esą ir jo pinigų, nes dalį išlaidų valdžios reikalams padengęs iš savo lėšų, kad nėsant nustatytos algos ir kito atlyginimo už veiksmus, kuriuos jis atlikęs ne kaipo ministeris, o kaipo privatinis asmuo, negalįs pasakyti, kiek yra jo pinigų, o kiek valdžios, kad bendrai atsiskaitymo reikalavę iš jo asmenys, neturį teisės reikalauti iš ministerių atsiskaitymo. Taip aiškinosi ir Teisme.

Kai del atsiskaitymo, tai nė pats teisiamasis principe neneigia, kad reikią jam atsiskaityti. Einant sąskaitybos įstatymais, kiekvienas valstybės tarnautojas, etatinis ar laisvai samdomas, pats turi atsiskaityti iš gautų iš iždo pinigų įstatymo nustatyta tvarka ir laiku, nelaukdamas raginimo. Atsiskaitymo, kaip matyti iš bylos, reikalavo Valstybės Kontrolė per Užsienių Reikalų Ministeriją. Valstybės Kontrolė yra kompetentinga reikalauti atsiskaitymo iš visų valstybės tar-

nautojų, neišskiriant nė ministerių. Jei teisiamasis turėjo atsiskaityti ir iš tokių išlaidų, kurias net Valstybės Kontrolei negalėjo parodyti, o tik Valstybės Galvai, tai turėjo atsiskaityti prieš Valstybės Galvą. Jei reikalavimai atsiskaityti buvo pasirašyti neturinčių teisės tokių raštų rašyti, tai Voldemaro tatai nuo atsiskaitymo neatleido, nes ši pareiga eina iš įstatymų. Liudytojas Galvanauskas, būdamas Ministeriu Pirmininku, pats žodžiu prašęs Voldemarą atsiskaityti, bet jam neatsiskaičius parašęs oficialiai, kad esančius Kopenhagos Prekybos Banke pinigus pervestų į Lietuvos Atstovybės Danijoj sąskaitą.

Tik gavęs kaltinamąjį aktą Voldemaras per savo gynėją pris. adv. Toliušį, pristatęs Ministerių Kabinetui platų aprašymą savo nuveiktų darbų ir atliktų kelionių bei trumpą bendrais bruožais atsiskaitymą. Teisiamasis Voldemaras šį raštą laiko atsiskaitymu, o Ministeris Pirmininkas Tūbelis — tik memorandumu. Ministeris Pirmininkas pavedė Ministerių Kabineto Reikalų Vedėjui Mašalaičiui patikrinti, drauge su pris. adv. Toliušiu, Voldemaro gautus pinigus ir padarytas išlaidas, turint pagrinde nurodytą raštą ir esamas Ministerių Kabinete žinias bei davinius. Mašalaitis su pris. adv. Toliušiu kelis kartus tarėsi, buvo sudaryti du projektai galimų pripažinti išlaidų. Voldemaras pristatė Vyr. Tribunolui antrą projektą, kuriuo Valstybė turėtų grąžinti Voldemarui 3751,58 dol. Voldemaro rašte Ministerių Kabinetui nurodoma jo pretenzija 9303 dolerių (Voldemaro rašto Ministerių Kabinetui nuorašas, paties Voldemaro paliudytas, ir pasitarimų rezultato projektas, niekeno nepasirašytas, pristatyti Vyr. Tribunolui kaipo atminties raštai, bet jie Ministerio Pirmininko Tūbelio ir Min. Kabineto reikalų vedėjo Mašalaičio, kaipo liudytojų, buvę pripažinti). Ministeris Pirmininkas Tūbelis parodė, kad projekte paliktos neišbrauktos tos išlaidų pozicijos, kurias jis radęs galima pateikti Ministerių Kabinetui svarstyti ir jas ginti ir apginti, o išbrauktos tos pozicijos, kurių nerado galima apginti. Šie raštai ir projektas nėra dokumentai, tad nėra ir įrodymai, bet Vyr. Tribunolui jie turi reikšmės tiek, kiek gali padėti išaiškinti teisiamojo Voldemaro „animus", kaipo kaltinamo įtikėtų jam sumų pasisavinimu. Nors kaltinimas statomas taip: ką išleidai, kad ir neatsiskaitei, nekaltinu, bet kas liko, tai yra valstybės pinigai, o kadangi atsisakai grąžinti, tai

juos esi pasisavinęs, bet sprendžiant likusių pinigų pasisavinimo klausimą, reikia išspręsti ar pinigų negrąžinimas yra padarytas del teisiamojo dolus malus, del jo noro pasisavinti žinomai jam nepriklausančius pinigus, o del to reikia turėti galvoje visus teisiamojo pinigus, gautus tiek iš iždo, tiek iš kitų asmenų valstybės reikalams.

Kaip aukščiau pažymėta, Voldemaras gavęs: 4000, 10000, 2000, 50000, 75000 viso 141000 mark. Iš iškeistų į danų kronas 200.000 markių 25.0000 kr. jis išdavęs Savickui ir Aukštuoliui Atstovybėms steigti Kopenhagoje ir Stockholme, o pats paėmęs vykdamas į Paryžių 23.023 kr. 85. Čia neimta dėmesin paimti iš Kopenhagos Banko 1920 metais 8000 kr., nes į tą banką 1919 m. I. 24 d. įdėta 9309 kr., kurios, Voldemaro aiškinimu, esančios jo nuosavos ir nematyti, kad jos būtų sudėtos iš valdžios pinigų.

Iš kan. Olšausko Paryžiuje gavęs avanso likutį 23.109,37 fr. Be to, kaip paaiškėjo įžengiamojo tardymo metu, ką pripažino ir Voldemaras, jis, kaipo delegacijos pirmininkas, gavęs iš amerikiečių 46,000 fr. Iš Londono Atstovybės 1920. IV. 19 d. gavęs 100 sv. sterl.

Tai tiek bylos daviniais buvo Voldemaro žinioje pinigų.

Liudytojas Ministeris Pirmininkas Tūbelis rado priimtinas tokias išlaidų pozicijas:

Vyskupui Matulevičiui ir kt.	25.000	mark.
Vilniaus reikalams (Soldr.)	50.000	„
Reprezentacijai Berlyne	5.000	„
Alga 1919. I. 1. iki XII. 15	51.750	„
Alga ir dienpinigiai Tautų Sąjungoje	86.190	„
Viso	217.940	mark.

Bet ši suma turi sumažėti 29.700 mrk., nes alga už 1919 m. visą gruodį ir alga už laiką buvimo Tautų Sąjungoje gauta (2250 + 27.450) .... 29.700 mrk.

lieka 188.240 mrk.

Neskaitant 200.000 mrk., iškeistų į kronas, Voldemaro gauta markėmis .... 141.000 mrk.

likutis jo naudai 47.240 mrk.

Atmetus 100 sv. sterl. po 331 mrk......... 33.100 mrk.

lieka 14.140 mrk.

Ministeris Pirmininkas Tūbelis, atsižvelgdamas į tai, kad kiti delegacijos nariai gavę dienpinigių 125 fr. dienai, rado galima ginti Voldemaro naudai dienpinigių po 175 fr. dienai, kas per 343 dienas sudaro 60.002,5 fr.

Iš Stockholmo Eskeld Banko gauta delegacijos iš Voldemaro lėšų 5000 šv. kronų.......................... 9819,5 fr.

Viso 69822 fr.

Danų kronos santykis su franku nėra žinomas, bet jei imsime esamus byloje davinius, kad 12000 d. kr. sudarė 9225 šv. kronas ir kad 5000 šv. kr. sudarė 9819 fr., nežinant kurso svyravimo, galima apytikriai sakyti, kad 23023,85 danų kronos sudarys nemažiau kaip 30.000 frankų, kas su gautais iš Olšausko 23109,37 fr. sudarys nemažiau kaip ...... 53.109 fr.

t. y. saldo Voldemaro naudai iki 16713 fr.

Einant šiuo išskaičiavimu Voldemaras turėtų gauti 14140 markių ir apie 16713 fr. Bet jis buvo gavęs iš amerikiečių 46.000 frankų. Šiuos pinigus Voldemaras sakosi išleidęs reprezentacijos reikalams Paryžiuje. Ar tokią sumą reprezentacijai galėjo išleisti, sunku pasakyti, nes jokių sąskaitų nėra, bet viena reikia pastebėti, kad išlaidos reprezentacijai Paryžiuje tuo metu turėjo būti didesnės, negu kad paprastai skiriama ministeriams reprezentacijai Kaune arba ir užsienyje dabartiniu metu. Voldemaras ir liudytojai sako, kad tekę leisti pinigų spaudos propagandai. Susitarimo projekte išbrauktos visos pozicijos kelionių geležinkeliais. Be abejo, Voldemaras daug buvo keliavęs, į Taikos Konferenciją sakosi važiavęs per Berlyną, Kopenhagą, Švediją, Norvegiją, Angliją. Jei tokia aplinkinė kelionė buvo reikalinga, tai važiuojant pirma klase turėjo gerokai kaštuoti. 1920 m. rudenį važiavęs atstovauti Lietuvai Tautų Sąjungoj į Ženevą, Paryžių, Briuselį. Tų pat metų pavasarį buvęs Londone, kas matyti iš pakvitavimo mūsų Atstovybės, kad yra gavęs 100 sv. sterlingų. Pretenzija gauti kelionės išlaidas, jei dar nėra gauta, principe atrodo pamatuota, o jos kiekis tai ne teismo dalykas. Ar at-

lygintinos išlaidos Vilniaus reikalams sumoje 19.000 markių, Paryžiuje (Narušiui) — 20.000 markių, kelionė į Berlyną ir kitur 1918 m. dar prieš pirmojo Ministerių Kabineto susikonstruavimą — 450 dol., į Vilnių — 15.000 dol., asmens sekretorei (Voldemaro žmonai) — 1320 dol. ir jei atlygintina, tai kuria suma, irgi ne teismo dalykas. Pozicija buto remontui ir nuomai visai nepamatuota, nes šiam tikslui Voldemaras, kaip ir kiti ministeriai, 1918 m. gruodžio mėn. yra gavęs 10.000 markių.

Šiaip ar taip, bet aukščiau išdėstyti samprotavimai ir daviniai verčia padaryti išvadą, kad pervedus iš Voldemaro sąskaitos kronas valdžios dispozicijon, jo atsikirtimai, kad iš tos sumos ir jam priklausė, objektyviai, o juo labiau subjektyviai, nėra visai nepagrįsti. Atrodo, kad tinkamai atsiskaitęs jis galės dar gauti tą ar kitą sumą.

Iš kitos pusės Voldemaro naudai kalba ir toks psichologinis motyvas. 1918—1919 metais jis dirbo tokiose aplinkybėse, kad gauti pateisinamų dokumentų kai kurioms slaptoms išlaidoms jokiu būdu nebuvo galima. Jei jis būtų norėjęs pasipelnyti valdžios sąskaiton, tai jam būtų buvę labai lengva tatai padaryti tuojau atsiskaitant. Kadangi slaptiems reikalams išlaidų niekas negalėtų sukontroliuoti, nes už slaptus reikalus niekas sąskaitų neduoda, o išlaidos buvo leista daryti savo nuožiūra, tai labai lengvai jis būtų galėjęs savo išlaidas padvigubinti, patrigubinti, ir būtų reikėję pasitenkinti jo žodžiu. Kodel gi, esant tokioms palankioms sąlygoms, jis vis delto neatsiskaitė? Tai galima išaiškint tik jo būdo savybėmis — užsispyrimu, išdidumu, o iš dalies, tur būt, ir nemėgimu buhalterijos. Liudytojai Galvanauskas ir Yčas parodė, kad juodu radę gana žymios sumos sąskaitą užmestą. Tik nesuprantamas užsispyrimas neatsiskaityti ir atvedė Voldemarą į teisiamųjų suolą.

Remdamasis išdėstytu, Vyriausiasis Tribunolas, kaip Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, randa, kad Voldemaras, kaltinamas pasisavinimu, turi būti išteisintas.

Galima būtų kalbėti apie jo kaltę nusikalstamu darbu, numatytu B. St. 666 ar 671 str., bet šio klausimo Vyriausiasis Tribunolas nesvarsto, kadangi toki nusikalstamieji darbai yra padengti Amnestijos įst. ir susenėjimu.

Todeliai eidamas Baudž. Proc. 771 str., Vyriausiasis Tribunolas, kaip Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, **nusprendė:** Augustiną Voldemarą, buvusį Užsienių Reikalų Ministerį ir Lietuvos Taikos Delegacijos Paryžiuj Pirmininką, teisiamąjį Baudž. Stat. 578 str. 3 d., išteisinti; teismo išlaidas padengt iždo lėšomis; įrodymo daiktus, gautus iš įvairių įstaigų ir asmenų, grąžint, o kitus dokumentus palikt byloj.

NAUJOS KNYGOS.

1. Vyr. Tribunolo 1924 — 1927 metų baudžiamųjų kasacinių sprendimų rinkinys. *Redagavo prokuroras J. Byla.* Gutmano leidinys. 1932 m. 394 psl.
2. *Savivaldybių Žinynas.* „Savivaldybės" Redakcijos leidinys 1932 m., 800 pusl.

ATSIŲSTA PAMINĖTI.

M. Jonaitis. Kriminalinės Pedagogikos pradmenys. Išleido K. Vaičiūnas, 1930 m., 233 psl.

Redaktorius **A. Kriščiukaitis.**

Oficialinė dalis.

I.

Nauji įstatymai.

paskelbti Vyr. Žiniose:

Nr. 386 (1932-VI-18): Taupomųjų valstybės kasų įstatai.
Nr. 388 (1932-VII-1): Darbo pajamų mokesčio įst.
Nr. 389 (1932-VII-4): Valstybės biudžeto 1932 m. įst.
Nr. 390 (1932-VII-15): Kinoteatrų įst.; Kino filmų cenzūros įst.; Baudž. St. pakeit.; Kūno kultūros įst.; Pramogų mokesčio įst.
Nr. 391 (1932-VII-25): Dvigubam mokesčiais apdėjimui išvengti įst.
Nr. 392 (1932-VIII-3)): Kovos su nedorąja konkurencija įst.; Civ. proc. įst. pakeitimas; Baud. St. pakeit.; Žemės Banko Statutas.
Nr. 393 (1932-VIII-5): Susirinkimų ir pramogų įst.
Nr. 394 (1932-VIII-20): Konsiliacijos, arbitražo ir ginčams teismo kelių spręsti konvencija tarp Lietuvos ir Belgijos; Liet. Respublikos ir Persų Imperijos draugingumo sutartis.
Nr. 396 (1932-IX-22): Nusikalt. B. St. 255 ir 256 str. atleidimo įst.
Nr. 397 (1932-X-8) Cukraus akc. įst.
Nr. 399 (1932-XI-19): Prekybos kodekso pakeit.; Civ. proc. įst. pakeit.; Notariato įst. pakeit.; Notariato įst. 208 str. priedas (taksa už notarų darbą).

Baudžiamojo statuto pakeitimas.

(V. Ž. 1932-VII-15 Nr. 390).

Baudžiamasis statutas papildomas taip —

291¹. Kas nusižengė įleidęs į kinoteatrą nesuėjusį 17 metų amžiaus nepilnametį, rodant ten kinofilmą, kuri tokiems nepilnamečiams rodyti yra uždrausta, tas yra baudžiamas pinigine bauda ligi 200 litų.

302¹. Kas nužižengė —

1) rodęs kinoteatre kinofilmą, negavęs jai rodyti reikalingo leidimo, arba

2) rodęs kinoteatre uždraustą rodyti kinofilmą ar uždraustą rodyti kinofilmos dalį,

tas, jei nėra skaudžiau baustinas už padaryta, yra baudžiamas areštu arba pinigine bauda ligi 5.000 litų.

Uždrausta rodyti kinofilma konfiskuojama.

Šis Baudžiamojo statuto pakeitimas veikia nuo 1932 metų rugsėjo mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Baudžiamojo statuto pakeitimas.

(V. Ž. 1932-VIII-3 Nr. 392).

Baudžiamasis statutas papildomas taip:

Apie peržengimą kovos su nedorąja konkurencija įstatymų

363[1]. Kas, turėdamas tikslą suklaidinti ir tuo suteikti savo arba kieno kito įmonei, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės, viešai skleidžia apie savo arba kieno kito įmonės reikalus, dalykų, kuriuos jis žinojo esant netikrus ir galint suklaidinti,

tas yra baudžiamas areštu ligi 3 mėnesių arba pinigine bauda ligi 2.500 litų.

363[2]. Kas, turėdamas tikslą suklaidinti, netikrai nurodo prekių kilmę,

tas yra baudžiamas areštu ligi 3 mėnesių arba pinigine bauda ligi 2.500 litų.

363[3]. Kas konkurencijos tikslu skleidžia apie kito įmonę, arba apie kito įmonės laikytoją ar vedėją, arba apie kito įmonės prekes ar verslo patarnavimus dalykų, kuriuos jis žinojo esant netikrus ir galint tai įmonei pakenkti,

tas yra baudžiamas areštu arba pinigine bauda ligi 5.000 litų.

363[4]. Kas, turėdamas tikslą klaidinti klijentus, verslo reikaluose naudoja vardą, firmą ar ypatingą įmonės pažymėjimą tokiu būdu, kuris gali duoti klijentams pagrindo painioti šitą vardą, firmą ar ypatingą įmonės pažymėjimą, su tokiu vardu, firma ar ypatingu įmonės pažymėjimu, kuriuo jau iš anksčiau teisėtai naudojasi konkurentas,

tas yra baudžiamas areštu arba pinigine bauda ligi 5.000 lit.

Ta pat bausme baudžiams ir tas, kas 1 d. nurodytu tikslu ir būdu naudoja įmonės ženklus ir įtaisymus, pagal kuriuos klijentai įmonę atskiria.

363[5]. Kas verslo reikaluose tiesioginiu ar netiesioginiu būdu pasiūlo, pažada ar duoda įmonės tarnautojui ar pavestiniui dovanų ar kitokios naudos, kad del to tarnautojo ar pavestinio neleistino elgesio turėtų jis pats ar trečiasis asmuo, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės,

tas yra baudžiamas areštu arba pinigine bauda ligi 5.000 litų.

Ta pat bausme baudžiamas ir įmonės tarnautojas ar pavestinis, kuris verslo reikaluose tiesioginiu ar netiesioginiu būdu reikalauja, sutinka priimti ar priima dovanų ar kitokios naudos, kad savo neleistinu elgesiu parūpintų kam, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės.

Paimtoji dovana ar jos vertė eina Valstybės Iždui.

363[6]. Įmonės tarnautojas, darbininkas ar mokinys, kuris praneša ar kitokiu būdu išduoda kam, neturėdamas tam teisės, verslo paslaptį, kuri del jo darbo įmonėje jam buvo patikėta arba šiaip del to darbo radosi jam žinoma ir kurią jis žinojo galint būti panaudotą konkurencijai,

tas yra baudžiamas areštu arba pinigine bauda ligi 5.000 litų.

Ta pat bausme baudžiamas ir kiekvienas, kuris, neturėdamas teisės, konkurencijos tikslu praneša kitam arba panaudoja savo ar kieno kito įmonėje verslo paslaptį, kurią jis sužinojo priešingu įstatymams ar geriesiems įpročiams būdu, arba kurią jis sužinojo del to, kad ji buvo jam specialiai patikėta, arba kurią jis sužinojo eidamas teismo ar kito viešojo organo jam pavestas pareigas, jei jis žinojo tą paslaptį galint būti panaudotą konkurencijai.

363[7]. Kas, būdamas kurios vienos įmonės tarnautoju, įgaliotiniu ar agentu, be sutikimo tos įmonės laikytojo dirba ir konkurentui, žinodamas, kad tuo jis kenkia tai įmonei,

tas yra baudžiamas areštu ligi 3 mėnesių arba pinigine bauda ligi 2,500 litų.

Ta pat bausme baudžiamas ir konkurentas, kuris pasinaudojo minėtojo asmens patarnavimu, žinodamas tą asmenį turint dirbti vienai tai įmonei ir šitą savo pasinaudojimą tai įmonei kenkiant.

363[8]. Įmonės laikytojas arba vedėjas, kuris, žinodamas įmonės tarnautoją ar pavestinį darant šitos įmonės naudai kurį baudžiamąjį nedorosios konkurencijos veiksmą, nurodytą 363[1]

— 363^4 str., 363^5 str. 1 d. ir 363^6 str. 2 d., to veiksmo darymo tyčiomis nesutrukdo, galėdamas jį sutrukdyti,

tas yra baudžiamas areštu ligi 3 mėnesių arba pinigine bauda ligi 2.500 litų.

363^9. Kas, skelbdamas išpardavimą prekių, kurios buvo konkurso masėje, bet kurios konkurso masei jau nebepriklauso, skelbime nurodo tas prekes priklausius konkurso masei,

tas yra baudžiamas areštu ligi 1 mėnesio arba pinigine bauda ligi 1.000 litų.

Ta pat bausme baudžiamas ir tas, kas, skelbdamas išpardavimą prekių, nupirktų iš išpardavimo ar iš varžytynių, skelbime nurodo tas prekes esant nupirktas iš išpardavimo ar iš varžytynių.

363^{10}. Kas nusižengė sudaręs masine sistema sutartį, pagal kurią kas, perleisdamas bilietų, kuponų ar kitokių daiktų, arba apsiimdamas atlikti patarnavimų, pažada antrajai šaliai naudos už suradimą jam ligi tam tikro laiko tokiems pat bilietams, kuponams ar kitokiems daiktams arba tokiems pat patarnavimams tomis pat sąlygomis tam tikrą skaičių naujų klijentų,

tas yra baudžiamas areštu ligi 3 mėnesių arba pinigine bauda ligi 2.500 litų.

363^{11}. Kas nusižengė:

1) nelaikęs nusatytų prekių išpardavimo taisyklių,

2) pardavinėjęs per paskelbtąjį prekių išpardavimą prekes, kurios tyčia tam išpardavimui buvo įgytos,

tas yra baudžiamas areštu ligi 1 mėnesio arba pinigine bauda ligi 1.000 litų.

363^{12}. Kas nusižengė mažmenų prekyboje pardavinėjęs ar laikęs parduoti prekes, nesilaikydamas tam nustatytų taisyklių, būtent:

1) ne tais skaičiaus, saiko ar svorio vienetais, kurie nustatyti,

2) be nustatytų pažymėjimų ant prekių ar jų indarų prekių skaičiaus, saiko, svorio ir kilimo vietos,

3) be nustatytų pažymėjimų ant prekių ar jų indarų prekių gamintojo ar pardavėjo vardo ar firmos ir prekių gamintojo ar pardavėjo nuolatinės gyvenamosios vietos arba būstinės.

tas yra baudžiamas pinigine bauda ligi 1.000 litų.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Nusikaltusių Baudžiamojo statuto 255 ir 256 str. atleidimo įstatymas.

(V. Ž. 1932—IX—22 Nr. 396).

1.

Atleisti nuo teismo ir bausmės, neišskiriant atėmimo nukirstųjų medžių ir išverstųjų kelmų ar šaknų arba išreikalavimo jų kainos:

1) del Baudžiamojo statuto 255 str. nurodyto nusikalstamojo darbo asmenį, kuris tą darbą yra padaręs ligi 1932 m. rugsėjo mėn. 8 d., nukirsdamas ne daugiau kaip 200 kietmeterių medžių arba išversdamas ne daugiau kaip 150 kietmeterių kelmų ar šaknų;

2) del Baudžiamojo statuto 256 str. nurodyto nusikalstamojo darbo asmenį, kuris tą darbą yra padaręs ligi 1932 m. rugsėjo mėn. 8 d., išskindamas arba kita dirva paversdamas ne didesnį kaip 10 ha miško plotą.

2.

Atleisti nuo teismo ir bausmės, neišskiriant atėmimo nukirstųjų medžių ir išverstųjų kelmų ar šaknų arba išreikalavimo jų kainos:

1) del Baudžiamojo statuto 255 str. nurodyto nusikalstamojo darbo asmenį, kuris tą darbą yra padaręs ligi 1932 metų rugsėjo mėn. 8 d., nukirsdamas ne daugiau kaip 200 kietmeterių medžių arba išversdamas ne daugiau kaip 150 kietmeterių kelmų ar šaknų, bet tik už nukirtimą ar išvertimą 200 kietmeterių medžių arba 150 kietmeterių kelmų ar šaknų;

2) del Baudžiamojo statuto 256 str. nurodyto nusikalstamojo darbo asmenį, kuris tą darbą yra padaręs ligi 1932 metų rugsėjo mėn. 8 d., išskindamas arba kita dirva paversdamas didesnį kaip 10 ha miško plotą, bet tik už išskynimą ar pavertimą kita dirva 10 ha miško ploto.

3.

Asmenims, kurie šio įstatymo 1 ar 2 str. yra atleistini nuo teismo ir bausmės, apie tai jiems paskelbus, leidžiama per vieną mėnesį prašyti teismą spręsti jų bylas iš esmės. Tada, jei jie bus pasmerkti, šitas įstatymas jiems netaikomas.

4.

Šį įstatymą vykdo bausmių vykdomieji organai; bet jei bylos dar neišspręstos arba teismo sprendimas dar nevykdomas, tai šį įstatymą vykdo teismas.

5.

Abejojimus, kurie kyla šį įstatymą vykdant, sprendžia Vyriausiasis Tribunolas.

6.

Šis įstatymas veikia nuo jo paskelbimo dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Kovos su nedorąja konkurencija įstatymas.

(V. Ž. 1932 — VIII — 3 Nr. 392).

Civilinės teisės priemonės kovoti su nedorąja konkurencija.

1. Kas verslo reikaluose daro priešingus geriesiems konkurencijos įpročiams veiksmus, kurie gali pakenkti konkurentams, iš to galima reikalauti tų veiksmų nebedaryti ir pašalinti susidariusią del tų veiksmų darymo padėtį.

Jei jis žino arba turėjo žinoti, kad tie veiksmai gali pakenkti konkurentams, tai iš jo galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

2. Kas viešai skleidžia apie savo arba kieno kito įmonės reikalus dalykų, kurie gali suklaidinti ir tuo suteikti šitai įmonei, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės, iš to galima reikalauti tų dalykų nebeskleisti ir pašalinti sudariusią del tų dalykų skleidimo padėtį.

Jei jis žinojo arba turėjo žinoti, kad tie dalykai gali suklaidinti ir tuo padaryti jo arba kieno kito įmonei, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės, tai iš jo galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

3. Jeigu nurodytieji 2 str. dalykai buvo paskelbti išplatintame spaudinyje, tai iš šito spaudinio leidėjo, atsakomojo redaktoriaus ar platintojo tegalima reikalauti atlyginti nuostolius tik tuo atveju, jei jis žinojo, kad šitie dalykai gali suklaidinti ir tuo padaryti vienam konkurentui, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės.

Jei iš skelbimo turinio ar paskelbimo būdo matyti, kad skelbimas buvo padarytas už atlyginimą, tai minėtųjų nuostolių tegalima reikalauti, pagal nurodytas 2 str. taisykles, tik iš to, kieno lėšomis tas skelbimas buvo padarytas.

Šitos taisyklės atatinkamai taikinamos ir tiems dalykams, kurie platinami šviesine arba garsine reklama.

4. Kas verslo reikaluose netikrai nurodo prekių kilmę, duodamas pagrindo manyti tas prekes esant pagamintas tam tikroje vietoje, tam tikrame krašte arba tam tikroje valstybėje, iš to galima reikalauti, kad jis to nebedarytų ir pašalintų susidariusią del to padėtį.

Jei jis žinojo arba turėjo žinoti tą prekių kilmės nurodymą buvus netikrą, tai iš jo galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

Vartoti vardai, kurie verslo reikaluose yra tam tikroms prekėms ar verslo patarnavimams vadinti, bet ne jų kilmei žymėti, nėra priešinga šio straipsnio nuostatams.

Nurodytos 3 str. taisyklės atatinkamai taikinamos ir nurodytais šiame straipsnyje atvejais.

5. Kas konkurencijos tikslu skleidžia apie kito įmonę, arba apie kito įmonės laikytoją ar vedėją, arba apie kito įmonės prekes ar verslo patarnavimus dalykų, kurie gali tai įmonei pakenkti, iš to, jei jis neįrodys tų dalykų tikrumo, galima reikalauti tų dalykų nebeskleisti, pašalinti susidariusią del tų dalykų skleidimo padėtį, atlyginti tų dalykų skleidimu padarytus nuostolius ir atšaukti tuos dalykus viename ar keliuose teismo nurodytuose laikraščiuose.

Tuo pat būdu galima pasielgti ir su tuo, kuris, neverčiamas ypatingai svarbios aplinkybės, konkurencijos tikslu skleidžia apie kito įmonę, arba apie kito įmonės laikytoją ar vedėją, arba apie kito įmonės prekes ar verslo patarnavimus tokių, kad ir tikrų, dalykų, kurie gali tai įmonei pakenkti taip, kad tuo padaryta tai įmonei žala bus didesnė už skleidžiamųjų dalykų daromą naudą.

Šitos taisyklės neliečia konfidencialių neatlygintinių pranešimų, nebent ieškovas įrodytų praneštąsias žinias buvus žinomai netikras.

Nurodytos 3 str. taisyklės atatinkamai taikinamos ir nurodytais šiame straipsnyje atvejais.

6. Kas verslo reikaluose vartoja vardą, firmą ar kokį ypatingą įmonės pažymėjimą tokiu būdu, kuris gali duoti klijentams pagrindo painioti šitą vardą, firmą ar ypatingą įmonės pažymėjimą su tokiu vardu, firma ar ypatingu įmonės pažymėjimu, kuriuo jau iš anksčiau teisėtai naudojasi konkurentas, iš to galima reikalauti, kad jis tokiu būdu vardo, firmos ar ypatingo įmonės pažymėjimo nebenaudotų ir pašalintų susidariusią del to padėtį.

Jei jis žinojo ar turėjo žinoti, kad toks naudojimas vardo, firmos ar ypatingo įmonės pažymėjimo gali klaidinti klijentus, tai iš to galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

Teismas, ieškovo prašomas, gali savo sprendime nustatyti, kad atsakovas prie savo naudojamo vardo, firmos ar ypatingo

įmonės pažymėjimo turi prikergti tokį posakį, kuris pašalintų galimybę klaidinti klijentus. Del tokios firmos, kurioje nėra atsakovo pavardės, arba del kokio nors ypatingo įmonės pažymėjimo teismas, ieškovo prašomas, gali savo sprendime nustatyti, kad atsakovas turi pasirinkti kitokią fimą arba kitokį įmonės pažymėjimą, kurie nebeklaidintų klijentų.

Aukščiau išdėstytos taisyklės atatinkamai taikinamos ir tiems įmonės ženklams ir įtaisymams, pagal kuriuos klijentai įmonę atskiria.

Nurodytos 3 str. taisyklės atatinkamai taikomos ir nurodytais šiame straipsnyje atvejais.

7. Kas verslo reikaluose tiesioginiu ar netiesiouginiu būdu pasiūlo, pažada ar duoda įmonės tarnautojui ar veikiančiam įmonės pavedimu asmeniui dovanų ar kitokios naudos, kad del to tarnautojo ar pavestinio neleistino elgesio turėtų jis pats ar trečias asmuo, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės, iš to galima reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

Tas pat taikinama ir įmonės tarnautojui ar pavestiniui, kuris verslo reikaluose tiesioginiu ar netiesioginiu būdu reikalauja, sutinka priimti ar priima dovanų ar kitokios naudos, kad savo neleistinu elgesiu parūpintų kam, su žala kitiems konkurentams, konkurencijoje pirmenybės.

8. Kas, būdamas įmonės tarnautoju, darbininku ar mokiniu, praneša ar kitokiu būdu išduoda kam, neturėdamas tam teisės, verslo paslaptį, kuri del jo darbo įmonėje jam buvo patikėta ar šiaip del to darbo radosi jam žinoma ir kuri gali būti panaudota konkurencijoje, iš to galima reikalauti tų veiksmų nebedaryti.

Reikalauti tų veiksmų nebedaryti galima ir iš kiekvieno, kuris, neturėdamas teisės, konkurencijos tikslu praneša kitam ar panaudoja savo ar kieno kito įmonėje verslo paslaptį, kurią jis sužinojo priešingu įstatymams ar geriesiems įpročiams būdu, arba kurią jis sužinojo del to, kad ji buvo jam specialiai patikėta, arba kurią jis sužinojo eidamas teismo ar kito viešojo organo jam pavestas pareigas.

Jei jis žinojo ar turėjo žinoti, kad paslaptis gali būti panaudota konkurencijos tikslui, tai iš jo galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

9. Kas, būdamas kurios vienos įmonės tarnautoju, įgaliotiniu ar agentu, be sutikimo tos įmonės laikytojo dirba ir konkurentui, iš to galima reikalauti, kad jis to nebedarytų. Jeigu jis žinojo ar turėjo žinoti, kad tuo savo darbu jis kenkia tai įmonei, kuriai vienai jis turi dirbti, tai iš jo galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

Iš konkurento, kuris pasinaudojo tokiu tarnautojo, įgalio-

tinio ar agento darbu, galima reikalauti tokiu darbu nebesinaudoti. Jeigu šitas konkurentas žinojo ar turėjo žinoti, kad asmuo, kurio darbu jis tokiu būdu pasinaudojo, tuo savo darbu kenkia įmonei, kuriai vienai jis turi dirbti, tai iš konkurento galima dar reikalauti atlyginti tuo padarytus nuostolius.

10. Pareikšti ieškinį del nurodytų 1, 2, 4 ir 7 str. veiksmų turi teisę kiekvienas konkurentas.

Pareikšti ieškinį del nurodytų 5, 6, 8 ir 9 str. veiksmų turi teisę tik tas konkurentas, kurį šitie veiksmai tiesioginiai paliečia.

11. Pareikšti ieškinį del nurodytų 1, 2, 4, 5 ir 6 str., 7 str. 1 p. ir 8 str. 2 p. veiksmų galima įmonės laikytojui ir tuo atveju, jei tuos veiksmus, jo įmonėje yra padaręs jo tarnautojas arba pavestinis.

Tačiau atlyginti kilusius iš tų veiksmų nuostolius įmonės laikytojas turi tik tuomet, jei apie tų veiksmų darymą jis žinojo arba turėjo žinoti.

12. Nuostolius del nurodytų 1 — 9 str. veiksmų nustato teismas savo teisinga nuožiūra, vadovaudamasis visomis bylos aplinkybėmis. Nuostoliais laikomas ir negautas pelnas. Privalantieji atlyginti nuostolius atsako solidariai.

Teismas, ieškovo prašomas, gali atiteisti ieškovui piniginio atpildo už padarytą jam neįkainojamąją skriaudą. Šito atpildo sumą teismas nustato savo teisinga nuožiūra, vadovaudamasis visomis bylos aplinkybėmis, tačiau nedidesnę kaip 10.000 litų.

13. Ieškinius, pareikštus del nurodytų 1 — 9 str. veiksmų, sprendžia apygardos teismas.

14. Ieškinius del nurodytų 1 — 9 str. veiksmų galima pareikšti taip pat ir tame apygardos teisme, kurio apygardoje yra padarytas tas veiksmas, del kurio ieškinys pareiškiamas.

Jeigu nedorosios konkurencijos veiksmas padarytas atsiųstu iš užsienio rašiniu, spaudiniu ar paveikslu, arba perduotu iš užsienio radio, telefonu ar kitu panašiu būdu pranešimu, tai veiksmas, del kurio ieškinys pareiškiamas, laikomas padarytas Lietuvoje ten, kur atsiųstas rašinys, spaudinys ar paveikslas arba perduotasis radio, telefonu ar kitu panašiu būdu pranešimas buvo gautas.

15. Teismas, ieškovo prašomas, gali nutarti imtis šių priemonių pareikštam del nurodytų 1 — 9 str. veiksmų ieškiniui apsaugoti:

1) laikinai, ligi byla bus galutinai išspręsta, imtis priemonių, nurodytų 16 str. 1 p.,

2) uždėti areštą tiems daiktams, su kurių pagalba ginčijamas veiksmas padarytas arba gali būti padarytas, jei tie daiktai yra atsakovo žinioje.

Minėtajam nutarimui padaryti teismas gali pareikalauti, kad ieškovas sudėtų teisme įkaito, pakankamo atlyginti nuostoliams, jeigu jie būtų, del ėmimosi minėtųjų priemonių ieškiniui apdrausti.

16. Teismas, pripažinęs pareikštą del nurodytų 1—9 str. veiksmų ieškinį patenkintiną, ieškovo prašomas gali:

1) įsakyti spaudinio leidėjui, periodinio spaudinio atsakomajam redaktoriui ir reklamos įmonės laikytojui ar savininkui, kad jie nebeskelbtų spaudiniuose ir šviesine ar garsine reklama dalykų, kurių, pagal teismo sprendimą, atsakovas turi nebeskelbti, taip pat įsakyti spaudinio platintojui, kad jis nebeplatintų tų spaudinio egzempliorių, kuriuose yra minėtųjų dalykų.

2) įsakyti pašalinti nuo esančių atsakovo žinioje prekių, dirbinių ir kitokių daiktų vardus, firmas, pažymėjimus, ženklus, įtaisymus ir kitokius dalykus, kuriais atsakovas teismo sprendimu turi nebesinaudoti, ar įsakyti pakeisti tuos dalykus, o jei tų pašalinti ar pakeisti negalima, įsakyti panaikinti pačius daiktus.

17. Teismas, ieškovo prašomas, gali jam leisti paskelbti atsakovo lėšomis teismo nustatytu laiku viename ar keliuose teismo nurodytuose laikraščiuose įsiteisėjusį teismo sprendimą arba jo dalį. Drauge teismas nustato šito skelbimo išlaidų sumą ir atiteisia ją ieškovui iš atsakovo.

Atsakovas negali reikalauti grąžinti skelbimo išlaidų, jei ieškovas sprendimo nepaskelbia.

18. Pareikšti ieškinį del nurodytų 1—9 str. veiksmų galima per šešius mėnesius nuo dienos, kurią ieškovas sužinojo tuos veiksmus ir juos padariusį asmenį, bet ne vėliau kaip per trejus metus nuo jų padarymo.

Jeigu priešingi šiam įstatymui vardai, firmos, pažymėjimai, ženklai, įtaisymai ir kitokie dalykai tebenaudojami ir toliau, tai pareikšti del jų vartojimo ieškinį galima ir vėliau, bendrosios ieškomosios senaties ribose.

Administracinės priemonės kovoti su nedorąja konkurencija.

19. Prekių išpardavimas gali būti paskelbtas del reikalo uždaryti įmonę, arba del reikalo likviduoti tam tikras prekių rūšis, arba del kokios kitos nepaprastos priežasties. Pastaruoju atveju išpardavimui paskelbti reikia gauti vietinio apskrities viršininko leidimas.

Kas skelbia prekių išpardavimą, tas turi skelbime nurodyti išpardavimo priežastį.

Finansų Ministeris turi teisę nustatyti, kad prekių išpardavimai būtų iš anksto pranešami vietiniam valsčiaus viršaičiui arba miesto burmistrui, nurodžius išpardavimo priežastį, pra-

džią ir ilgumą ir pristačius išparduodamųjų prekių sąrašą su nurodymu jame prekių rūšių ir kiekio. Šituos sąrašus žiūrėti turi teisę kiekvienas.

20. Sezoniniams ir inventoriniams prekių išpardavimams, jeigu jie skelbime taip ir vadinami, 19 str. nuostatai netaikinami. Sezoninių ir inventorinių išpardavimų skaičiui, laikui ir ilgumui nustatyti Finansų Ministeris leidžia taisykles.

21. Finansų Ministeris turi teisę nustatyti, kad tam tikros prekės mažmenų prekyboje būtų pardavinėjamos ir laikomos parduoti tik nustatytais skaičiaus, saiko ar svorio vienetais, arba su pažymėjimais ant prekių ar jų indarų prekių skaičius, saiko, svorio ir kilimo vietos, arba su pažymėjimais ant prekių ar jų indarų prekių gamintojo ar pardavėjo vardo ar firmos ir prekių gamintojo ar pardavėjo nuolatinės gyvenamosios vietos arba būstinės.

Skysčiams, kurie mažmenų prekyboje parduodami buteliais arba stiklinėmis, Finansų Ministeris gali nustatyti butelių ir stiklinių tūrį.

Baudžiamosios priemonės kovoti su nedorąja konkurencija.

22. Nedoroji konkurencija baudžiama atvejais, nurodytais Baudžiamojo statuto 363^{1} — 363^{12} str.

23. Baudžiamosios bylos del nusikalstamųjų nedorosios konkurencijos darbų keliamos:

1) del darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{1}, 363^{2} ir 363^{5} str., — kiekvieno konkurento skundais.

2) del darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{3}, 363^{4}, 363^{6} ir 363^{7} str., — skundais to konkurento, kurį baustinas veiksmas tiesioginiai paliečia,

3) del darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{8} str., — skundais nurodyto 1 arba 2 p. konkurento, kuris turi teisę kelti baudžiamąją bylą padariusiam nurodvtą tame straipsnyje baudžiamąjį nedorosios konkurencijos veiksmą įmonės tarnautojui ar pąvestiniui,

4) del darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{9} — 363^{12} str., — policijos skundais.

Bylos del nusikalstamųjų darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{1} — 363^{8} str., gali būti baigiamos šalių susitaikinimu.

24. Iškelti baudžiamąją bylą del nusikalstamųjų darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{1} — 363^{8} str., galima per šešius mėnesius nuo dienos, kurią skundėjas sužinojo baustinąjį veiksmą ir tą veiksmą padariusį asmenį, bet ne vėliau kaip per vienus metus nuo to veiksmo padarymo.

Iškelti baudžiamąją bylą del nusikalstamųjų darbų, nurodytų Baudžiamojo statuto 363^{9}—363^{12} str., galima per vienus metus nuo baustinojo veiksmo padarymo.

25. Baudžiamąsias bylas del nusikalstamųjų nedorosios konkurencijos darbų, išskyrus bylas del nurodytų Baudžiamojo statuto 363^9—363^{12} str. darbų, sprendžia apygardos teismas.

26. Teismas, skundėjo prašomas, gali jam leisti paskelbti kaltinamąjį sprendimą arba jo dalį kaltininko lėšomis viename ar keliuose teismo nurodytuose laikraščiuose. Taip pat, išteisintojo prašomas, teismas gali jam leisti paskelbti teisinamąjį sprendimą arba jo dalį skundėjo lėšomis viename ar keliuose teismo nurodytuose laikraščiuose.

Drauge teismas nustato skelbimo laiką, skelbimo būdą ir skelbimo išlaidų sumą ir šitą sumą atiteisia skelbėjui.

Asmuo, iš kurio yra atiteista skelbimo išlaidų suma, negali reikalauti jos grąžinti, jei skelbėjas spendimo nepaskelbia.

Baigiamieji nuostatai.

27. Konkurentu laikomas kiekvienas verslininkas, kuris gamina ar parduoda tokios pat ar panašios rūšies prekes arba atlieka tokios pat ar panašios rūšies verslo patarnavimus arba apskritai dirba tokioje pat ar panašioje ūkio šakoje.

Prekėmis laikomi taip pat žemės ir miškų ūkio gaminiai.

28. Šiuo įstatymu saugojamas ir verslas tų svetimšalių, kurie turi Lietuvoje pagrindines verslavietes.

Verslas tų svetimšalių, kurie Lietuvoje pagrindinių verslaviečių neturi, šiuo įstatymu saugojamas tiek, kiek yra saugojamas Lietuvos piliečių verslas tose valstybėse, kur yra tų svetimšalių pagrindinės verslavietės, nebent sudarytomis su tomis valstybėmis sutartimis būtų nustatyta kitaip.

Ar Lietuvos piliečių verslas tose valstybėse saugojamas ir kiek jis jose saugojamas, tatai skelbia Finansų Ministeris, susitaręs su Užsienio Reikalų Ministeriu.

29. Šis įstatymas taikinamas ir visokiai su pelno gavimu susijusiai veiklai, išskyrus profesijas, kuriose įstatymais nedoroji konkurencija baudžiama drausmės būdu.

30. Pareikšti šiuo įstatymu ieškinį del veiksmų, nurodytų 1—9 str., galima ir tais atsitikimais, kai tie veiksmai buvo padaryti prieš pradedant šiam įstatymui veikti, jei sudarytoji tais veiksmais neteisėta padėtis tęsiasi ir šiam įstatymui veikti pradėjus. Tačiau iš padarytų tais veiksmais nuostolių tegalima šiuo įstatymu reikalauti atlyginti tik tuos, kurie yra atsiradę jau šiam įstatymui veikiant.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Civilinio proceso įstatymo pakeitimas.

(V. Ž. 1932—VIII—3 Nr. 392).

Civilinio proceso įstatai papildomi taip:

Apie raginimą daryti veiksmus ar jų nedaryti.

1213^{1}. Jeigu skolininkas, būdamas teismo sprendimu įpareigotas padaryti tokį veiksmą, kuris gali būti kito padarytas, geruoju neišpildo šito sprendimo laiku, paskirtu jam teismo arba teismo antstolio, tai pirmosios instancijos teismas, kuris sprendė bylą, pasibaigusią tuo sprendimu, ieškotojo prašomas, daro nutarimą leisti jam padaryti tą veiksmą skolininko sąskaita ir įpareigoti skolininką sumokėti iš anksto sumą, reikalingą išlaidoms šitam veiksmui padaryti.

Šitą sumą nustato teismas, pasirėmęs šalių paaiškinimais ir šalių pristatytais įrodymais ir, jeigu reikia, išklausęs žinovų nuomonės.

Nustatytoji suma tuojau išieškoma iš skolininko turto.

Ieškotojas nenustoja teisės vėliau ta pat tvarka prašyti teismą išieškoti iš skolininko pinigus, kuriuos jis veiksmui padaryti yra išleidęs viršaus per teismo nustatytąją sumą.

1213^{2}. Jei veiksmas, kurį padaryti yra priteistas skolininkas, negali būti kito padarytas, o tepriklauso tiktai nuo skolininko valios, tai teismas, ieškotojo prašomas, pačiame sprendime, arba, jei prašymas pareiškiamas po sprendimo, pirmosios instancijos teismas (1213^{1}) tam tikru nutarimu paskiria skolininkui grasomą baudą, kad jis išpildytų sprendimą nustatytu tam laiku.

Sprendimo neišpildžius, šita bauda tuojau išieškoma per policiją, o sprendimui išpildyti, jei ieškotojas prašo, skiriamas naujas laikas su didesne grasoma bauda.

Kiekviena bauda negali būti didesnė per 1.500 litų, o visos baudos drauge — per 10.000 litų.

Be baudos, teismas, ieškotojo prašomas, gali pareikalauti iš skolininko apsaugojimo nuo nuostolių, kurių galėtų atsirasti ieškotojui, jei skolininkas neišpildytų uždėtosios pareigos. Apsaugojimo dydį ir laiką teismas nustato pagal aplinkybes.

1213^{3}. Taisyklė, nustatyta 1213^{2} str., taikinama ir tais atvejais, kai skolininkas sprendimu yra įpareigotas leisti kokius veiksmus daryti arba susilaikyti nuo kokių veiksmų.

1213^{4}. Jeigu skolininkas pasipriešina ieškotojo daromam veiksmui, kurio kliudyti jis neturi (1213^{1} ir 1213^{3} str.), tai pasipriešinimui pašalinti ieškotojas gali prašyti teismo antstolio pagalbos.

Kai pasipriešinimas taip pakeičia vykdymo dalyką, kad šitam pakeitimui pašalinti ir buvusiai padėčiai atstatyti reikia išlaidų, tai daroma 1213[1] str. taisyklėmis.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Prekybos kodekso pakeitimas.

(V. Ž. 1932—XI—19 Nr. 399).

Prekybos kodekso 173 str. pirmas posmas pakeičiamas taip:

Protestus del nepriėmimo ar neįmokėjimo sudaro notaras savo kontoroje.

176 str. pakeičiamas taip:

Notarai turi įrašinėti visą protesto aktą į tam tikrą rejestrą kas dieną eilės tvarka. Rejestras turi būti sunumeruotas, patvirtintas ir tvarkomas rodyklėms (répertoires) nustatyta tvarka.

Notarai turi grąžinti padarytas išlaidas ir atlyginti nuostolius, jei tokių būtų del šio straipsnio nuostatų nevykdymo.

Šis pakeitimas veikia nuo 1932 m. gruodžio mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Civilinio proceso įstatymo pakeitimas.

(Įst. rink. XVI t. I dalis).

(V. Ž. 1932—X—19 Nr. 399).

Civilinio proceso įstatymo 952 str. papildomas taip:

Sprendimo vykdymą teismo antstolis turi pradėti neatidėdamas ir ne vėliau kaip per keturioliką dienų nuo vykdomojo rašto ar akto su vykdomaja rezoliucija įteikimo jam arba sprendimą vykdyti pašalinimo kliūčių.

Apie esamas kliūtis sprendimą vykdyti teismo antstolis tuo pat laiku turi pranešti ieškotojui, nuo kurio pareina tas kliūtis pašalinti.

Civilinio proceso įstatymo 1117 str. papildomas taip:

Jei turto savininko, baigiant aprašyti jo turtą, nebūtų, tai ieškotojo pareiškimo nuorašas turi būti jam pasiųstas Civilinio proceso įstatymo 282—289 str. išdėstytomis taisyklėmis.

Civilinio proceso įstatymo 1118 str. pakeičiamas taip:

Turto savininkas, rasdamas ieškotojo nustatytąją turto kainą esant per žemą, gali per septynias dienas nuo ieškotojui pareiškimo patiekimo pristatyti teismo antstoliui raštu savo įrodymais paremtą turto įkainavimą. Ieškotojas turi teisę išžiūrėti šį įkainavimą ir juo arba pasitenkinti arba per septynias dienas pareikšti prieštaravimą.

Po to, turto savininkas, nesutikęs su ieškotojo protestu, per keturiolika dienų gali pristatyti teismo antstoliui mokesčių inspektoriaus turto įkainavimą; tuomet turto kaina laikoma mokesčių inspektoriaus nurodytoji.

Turto savininkui to nepadarius, turto kaina laikoma ieškotojo proteste nurodytoji.

Civilinio proceso įstatymo 1119—1126[1] str. panaikinami.

Šis pakeitimas veikia nuo 1932 m. gruodžio mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Notariato įstatymo pakeitimas.

(Įst. rink. XVI t.).

(V. Ž. 1932—X—19 Nr. 399).

Notariato įstatymas pakeičiamas taip:

7 str. Notarų kontorų skaičių nustato Ministerių Kabinetas; notarų kontoros steigiamos Teisingumo Ministerio nusatytose vietose.

Notarai yra etatiniai valstybės tarnautojai be algų; įnašus į pensijų fondą jie moka, pagal Valstybės tarnautojų atlyginimo įstatymo II A priedo VII kategoriją.

Išimtinais atsitikimais, Teisingumo Ministeris, susitaręs su Finansų Ministeriu, gali skirti lėšų notaro kontora laikyti.

16 str. Notarus skiria ir atleidžia Teisingumo Ministeris.

24 str. Notaras turi antspaudą su valstybės ženklu ir įrašu: „........ notaras“.
(vietos pavadinimas)

29 str. Notarų aktų knygos turi būti vienodos formos.

Knygų skaičių ir formas nustato Teisingumo Ministeris.

39 str. Notarą atleidžia atostogų apygardos teismas, pavesdamas jo pareigas eiti kitam asmeniui savo nuožiūra.

45 str. Vyresnysis notaras turi antspaudą su valstybės ženklu ir įrašu: „.......... notariato archyvas".
(vietos pavadinimas)

70 str. Aktuose ir kitur pasirašo kaip kas moka, bet jei parašas padarytas ne lietuvių kalba, tai turi būti pridėtas to parašo vertimas lietuvių kalba.

208 str. Be įstatymuose nustatytų mokesčių notarai ima atlyginimą už darbą iždo ir savo naudai šio straipsnio priede nustatyta taksa.

Paimtus iždo naudai mokesčius notarai įneša į valstybės iždą kas savaitę, jei vietoje iždo nėra, tai kiekvieno mėnesio 1 ir 15 dieną.

Notariato įstatymo 37, 41, 44, 59, 64, 71, 84, 91—98 ir 192 str. veikia.

Notariato įstatymo 217^1 str. papildomas taip:

P a s t a b a. Ligi šio pakeitimo paskelbimo del aktų sudarymo paskoloms iš Žemės Banko gauti neįmokėtos rinkliavos, numatytos Notariato įstatymo 154 str. I priedo 4 str. 5 p. ir 217 str., neieškomos.

Laikinasis Lietuvos notariato sutvarkymas (L. V. Ž. Nr. 2—3, eil. 23) panaikinamas.

Šis pakeitimas veikia nuo 1932 m. gruodžio mėnesio 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Notariato įstatymo 208 str. priedas.

Taksa už notaro darbą.

1.

Už pirkimo-pardavimo, užpardavimo, įkeitimo, paskolos, padalinimo, dovanų aktų, nuomos, samdos, vykdymo, taikos ir kitokių sutarčių projektų surašymą imama notaro naudai už aktą ar sutartį —

1) ligi 1.000 lt. — 30 lt.,

2) nuo 1.000 lt. ligi 10.000 lt. už kiekvieną tūkstantį virš 1.000 lt. — po 3 lt.,

3) nuo 10.000 lt. ligi 100.000 lt. už kiekvieną tūkstantį virš 10.000 lt. — po 2,5 lt.,

4) virš 100.000 lt. už kiekvieną tūkstantį virš 100.000 lt. — po 2 lt.

I pastaba. Už neįvertintos sumos akto projekto surašymą imama kaip už 5.000 lt. aktą.

II pastaba. Nepilnas tūkstantis laikomas pilnu.

2.

Už nenumatyto 1 str. akto projekto surašymą atlyginama notarams laisvai susitarus su klientais; jei nesusitariama, atlyginimą nustato apygardos teismas.

3.

Už testamento projekto surašymą imama notaro naudai 35 lt.

4.

Už pakvitavimą ir įgaliojimą notariniais aktais, kur veikia Napoleono kodeksas, notaras gauna 8 lt.

5.

Už įgaliojimo surašymą ir patikrinimą (pareiškimą) imama —

1) iždo naudai 1 lt.,
2) notaro naudai 2 lt.

6.

Už vekselių, skolinamųjų raštų, sutarčių ir kitų dokumentų patikrinimą (pareiškimą), už kiekvieną dokumentą iždo naudai imama —

1) 0,5 lt. ir
2) už kiekvienus 100 litų akto sumos po 0,2 lt.

7.

Už vekselių, skolinamųjų raštų, sutarčių ir kitų dokumentų patikrinimą (pareiškimą) ir surašymą už kiekvieną dokumentą imama notaro naudai 2 lt.

8.

Už akto surašymą knygose iždo naudai imama —

1) 2 lt. ir
2) už kiekvienus 100 litų akto sumos po 0,2 lt.

9.

Už testamento surašymą iždo naudai imama —

1) 6 lt. ir
2) už kiekvienus 100 litų testamento sumos po 0,2 lt.

10.

Už gyvybės patikrinimą iždo naudai imama 0,5 lt.

11.

Už kiekvieno parašo patvirtinimą prašymuose, pareiškimuose, dokumentuose, turto priėmime, pinigų ir dokumentų gavime imama —

1) iždo naudai 0,5 lt.,
2) notaro naudai 1 lt.

12.

Už pareiškimo surašymą ir paliudymo išdavimą imama —

1) iždo naudai 1 lt.,
2) notaro naudai 2 lt.

13.

Už įrašymą paliudyme kitos šalies atsakymo į pareiškimą imama —

1) iždo naudai 1 lt.,
2) notaro naudai 2 lt.

14.

Už patikrinimų ir sužinojimų davimą imama —

1) iždo naudai 0,5 lt.,
2) notaro naudai 0,5 lt.

15.

Už darbą ne notaro kontoroje mokestis iždo ir notaro naudai imamas dvigubas. Notaro kelionės išlaidos atlyginamos laisvai susitarus.

16.

Už vekselių pristatymą notarui ir už kiekvieno vekselio pinigų priėmimą iždo naudai imama po 0,5 lt.

17.

Už kiekvieno vekselio pinigų priėmimą notaras gauna 1 lt.

18.

Už vekselio protestą ir protesto akto surašymą imama —

1) iždo naudai ligi 1.000 litų vekselio sumos 1 lt. už kiekvieną 100 litų ir virš 1.000 lt. — 0,5 lt. už kiekvieną 100 litų,

2) notaro naudai ligi 3000 — 1 lt. už kiekvieną 100 litų ir virš 300 litų — 0,5 lt. už kiekvieną 100 litų, bet ne daugiau kaip 25 lt.

Pastaba. Nepilnas šimtas laikomas pilnu.

19.

Už reikalavimą vekselį apmokėti notaras gauna —
1) ligi 500 litų — 0,5 lt.,
2) nuo 500 lt. ligi 1.000 lt. — 1 lt.,
3) virš 1.000 lt. — 2 lt.

20.

Už pranešimą įsirašytojams apie vekselio protestą iždo naudai imama 0,25 lt.

21.

Už nuorašų ir išrašų patikrinimą. už kiekvieną puslapį imama —
1) iždo naudai — 0,2 lt.,
2) notaro naudai — 0,5 lt.

22.

Už aktų knygų išrašų ir kitokių nuorašų nurašymą už kiekvieną puslapį imama notaro naudai po 1,5 lt.

23.

Už pažymėjimą, kada dokumentas patiektas, notaro naudai imama 1 lt.

24.

Už pažymėjimą apie žyminio mokesčio sumokėjimą sutartyse ir kituose dokumentuose imama notaro naudai 1 lt.

25.

Šioje taksoje nustatytos atlyginimo normos notaro naudai yra maksimalinės; notarai, susitarę su klientais, gali imti ir mažesnį atlyginimą.

26.

Taksa už notaro darbą (V. Ž. Nr. 103, eil. 812, Nr. 123, eil. 943 ir Nr. 145, eil. 1046) panaikinama.

27.

Ši taksa veikia nuo 1932 m. gruodžio mėn. 1 dienos.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

II.

Respublikos Prezidento įsakymai:

Paskirti: *Vincas Augulis - Kazlauskas* — Vyresniuoju Notaru nuo š. m. liepos 1 d. (įsak. Nr. 364); Kauno Apyg. Teismo Narys *Aleksas Vaitonis* — Vyriausiojo Tribunolo Nariu nuo š. m. lapkričio 1 d. (įsak. Nr. 635); Kauno V nuov. T. Teisėjas *Antanas Vaitiekavičius* — Kauno Apyg. Teismo Nariu nuo š. m. lapkričio 10 dienos (įsak. Nr. 718).

Atleistas iš tarnybos Vyresnysis Notaras *Julius Indrišiūnas* — jam pačiam prašant — nuo š. m. birželio 15 d. (įsak. Nr. 360).

III.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Paskirti: *Steponas Karkala* — etatiniu Širvintų notaru nuo š. m. liepos 1 d. (įsak. Nr. 43, § 1); Šiaulių Apyg. Teismo vyr. kand. *Juozas Matiekaitis* — Šilalės nuov. T. Teisėju nuo š. m. liepos 16 d. (įsak. Nr. 45, § 4); *Jurgis Dobrovolskis* — Naumiesčio (Šakių ap.) nuov. T. Teisėju nuo š. m. rugsėjo 19 d. (įsak. Nr. 64, § 1); Kauno Apyg. Teismo Svarb. byloms T. Tardytojas *Juozas Žilinskas* — Kauno V nuov. T. Teisėju nuo š. m. gruodžio 1 d. (įsak. Nr. 85 § 1),

Perkelti: Anykščių nuov. T. Teisėjas *Jonas Giedraitis* — Kauno II nuov. T. Teisėju nuo š. m. liepos 16 d. (įsak. Nr. 45, § 1); Tauragės nuov. T. Teisėjas *Kazys Šlėnis* — Anykščių nuov. T. Teisėju nuo š. m. liepos 8 d. (įsak. Nr. 45, § 2); Šilalės nuov. T. Teisėjas *Jonas Jasenauskas* — Tauragės nuov. T. Teisėju nuo š. m. liepos 16 d. (įsak. Nr. 45, § 3); Panevėžio Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Jonas Lechelis* ir Marijampolės Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Eduardas Vojevodskis* — į vienas kito vietą nuo š. m. rugsėjo 1 d. (įsak. Nr. 59, § 1).

Pavesta *Kostui Jurgaičiui* laikinai eiti Šiaulių II notaro pareigas nuo š. m. lapkričio 4 d. (įsak. Nr. 79, § 2).

Pervesti: Marijampolės Notaras *Jonas Kučinskas* — į Vilkaviškį laisvai samdomu notaru nuo š. m. liepos 1 d. (įsak. Nr. 36, § 2); Širvintų Notaras — *Norbertas Mikšys* — į Marijampolę laisvai samdomu notaru nuo š. m. liepos 1 d. (įsak. Nr. 36, § 3).

Atleistas iš tarnybos Vilkaviškio Notaras *Jonas Vileišis* — jam pačiam prašant — nuo š. m. liepos 1 d. (įsak. Nr. 36, § 1).

Išbrauktas iš tarnautojų skaičiaus miręs Šiaulių II Notaras *Eduardas Krečka* nuo š. m. lapkričio 3 d. (įsak. 79. § 1).